



■ Година XIV ■ Број 41 ■ Прољеће 2013. ■ [www.sumers.org](http://www.sumers.org)

# ШУМЕ

РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ



Информативно-стручни часопис

# Уводник

## АНКЕТА О ПОТРЕБИ ИЗЛАЖЕЊА ЧАСОПИСА "ШУМЕ"

Већина наших радника се информисају по систему "сви кажу", "медији јављају и пишу", ради чега смо извршили анкетирање о потреби излажења часописа "Шуме".

Већина јавних предузећа у Републици Српској немају своје интерне медије (билтене, новине, годишње публикације о пословању), што доказује да нису испуниле основну, појмовну сврху: јавно предузеће - јавност рада!

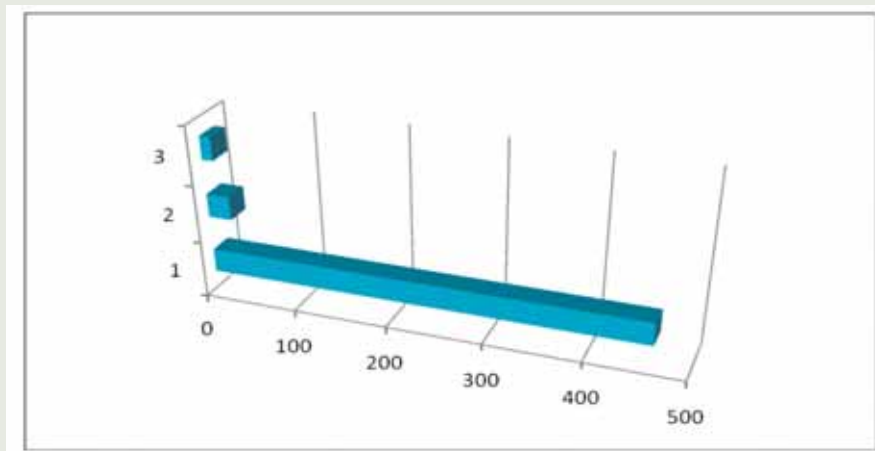
Пренаглашено информисање о шумама производи какофонију, која има за циљ дискредитацију људи без основа.

Моје истраживање је добронамерно и има за циљ да помогне и унаприједи информисање у јавним предузећима Републике Српске. Зато предлагам да се медијски отворе, уведећи тзв. алтернативно информисање, које представља велику солидарност оних који имају информацију са оних који би жељели да до ње дођу. То је пут крајње демократизације информисања у јавним предузећима.

Раднике интересује ради чега су настали губици: корупције, лошег руковођења, нелогичних пословних арванжмана, претјераних трошкова, недостатка контроле и утврђивања цијена нижих од реалних, али и све учесталије крађе шумских дрвних сортимената...

У многим државама слобода јавног информисања је неприкосновена и нико нема право да незаконито ограничи или да принудом утиче на рад јавних гласила.

Република Српска има Закон о јавном информисању и Закон о слободи приступа информацијама, по којем би многе информације о пословању јавних предузећа требале бити приступачне јавности или тражиоцу (новинару или неком другом заинтересованом лицу), али од тога нема ништа до мртвог слова на папиру. Новинари из искуства знају да је врло опасно, чак нимало паметно тражити такве информације од



кључних људи у јавним предузећима, који имају такве информације.

С обзиром да је информација спознаја која се инфицира након пријема нових података, након тимског истраживања и објављивања резултата, очекивати је да дође до демократизације у јавним гласилима, али и увођења лица која ће професионално радити на информисању у јавним предузећима у Републици Српској, као што је то случај са ЈПШ "Шуме Републике Српске" (информативно-стручни часопис "Шуме").

Медији играју кључну улогу у надзору власти, који их могу узети за одговорнији однос према јавности, јер имају магичну моћ равнотеже између власти и народа.

Власт и руководиоци који сматрају да је информисање "дјелатност од општег интереса", настојаће да развију информисање до крајње демократичности, а они који сматрају другачије, настојаће да информисање ставе под тоталну контролу или да га у потпуности угуше.

Да бисмо оправдали излажење информативно-стручног листа "Шуме Републике српске", извршио сам непретенциозно, али циљано анкетирање (а као новинар, књижевник и самостални истраживач који има најстарију невладину организацију Удружење и Књижевни фонд "Свети Сава" објавио сам 87 књига и часо-

пис "Глас истока" - за књижевност, умјетност, науку и друштвени живот, али и Покретни студио за производњу драмског, документарног и ТВ програма), имам људску и моралну обавезу да објавим резултате који имају само један циљ: да помогну и унаприједи односе у шумарству, да се из фазе нереди уђе у фазу успостављања реда.

Анкетирање, писано и усмено сам извршио у посљедњу годину дана, од када није излазио часопис (мај 2011. до маја 2012. године).

Користио сам се класичним методама - анкетом и упитником, али и непретенциозним, али циљаним разговором, тзв. метода улоге у групи испитаника, у доље типованим групама:

- Радника ЈПШ "Шуме РС"
  - Сарадника
  - Чланова Редакционог одбора (од 2000. до 2011)
  - Грађана (који су добијали часопис, од наставника до министара, начелника општина)
  - Новинара, књижевника и научних радника
- Обухваћено је 500 испитаника. Резултати су сљедећи:
- Треба да излази часопис "Шуме" (463)
  - Немамо став (25)
  - Не треба да излазе (12)

Недељко Жугић





## САДРЖАЈ

2. УВОДНИК
- 4-5. СИНДИКАТ ЈЕ ЗАШТИТНА МРЕЖА РАДНИКА
- 6-7. ПИТАЊА И ОДГОВОРИ, БЕЗ ДЛАКЕ НА ЈЕЗИКУ
8. ПОДРШКА СИНДИКАТА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ НАРОДНА СКУПШТИНА РС О НАЦРТУ ЗАКОНА О ШУМАМА
- 9-10. КАД ВУК УПАДНЕ У СТАДО ОВАЦА, НАЈБОЉЕ УВИЈЕК СТРАДАЈУ
11. ПРИЈЕДЛОГ НОВОГ ПРАВИЛНИКА ЗА ИЗРАДУ ШУМСКО ПРИВРЕДНИХ ОСНОВА (ШПО)
- 12-14. У посјети ШГ "Јахорина" Пале СВЕТО СИРОМАШТВО ПОШТЕНИХ РАДНИКА
- 15-16. ПУСТОШЕЊЕ ШУМА У МОКРОМ
17. ТЕСЛИЋ ГРАД НА ДРВЕНИМ ТЕМЕЉИМА
18. У посјети ШГ "Борја" Теслић: КАКО НАПРАВИТИ ПЛАН КОНСОЛИДАЦИЈЕ ПРЕДУЗЕЋА
19. НЕМОГУ САМО ШУМАРИ БИТИ КРИВИ ЗА ОНО ШТО СЕ ДЕШАВА У ШУМАМА
20. РАДНА ЈЕДИНИЦА ЧЕЧАВА ЕКОЛОШКА ОАЗА ГАЗДОВАЊЕ ШУМАМА ПО СТРОГИМ КРИТЕРИЈУМИМА
- 21-22. ЧУВАРИ ХЕРЦЕГОВАЧКОГ КРША
- 23-26. Стање сјеменско-расадничке производње у ЈПШ "Шуме РС" ВИШЕ НЕ УВОЗИМО СЈЕМЕ
27. У ТРЕБИЊУ УСКОРО РАСАДНИК МЕДИТЕРАНСКОГ БИЉА
28. СВЈЕТСКИ ДАН ЗАШТИТЕ ШУМА
29. Федерална управа за шумарство НЕЛЕГАЛНУ СЈЕЧУ ШУМА МОЖЕМО СПРИЈЕЧИТИ У САРАДЊИ С ПОЛИЦИЈОМ
30. Романијски бисер ПЕЋИНА ОРЛОВАЧА
31. ВАРОШИЦА У КОЈОЈ СУ САХРАЊЕНЕ УСПОМЕНЕ
32. СПОМЕН-ОБИЉЕЖЈЕ ПОСВЕЋЕНО ГАВРИЛУ ПРИНЦИПУ
- 33-34. 20 година Шумарског факултета у Бањалуци ШУМАРСКА НАУКА И ПРАКСА У ФУНКЦИЈИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ШУМАРСТВА
35. ЧАСОПИС ОТВОРЕН ЗА СВЕ ДОБРОНАМЈЕРНЕ КОМЕНТАРЕ
36. ШУМСКА МАФИЈА ПУСТОШИ СРПСКУ
37. НАША САРАДНИЦА ОДБРАНИЛА ДОКТОРСКУ ДИСЕРТАЦИЈУ
38. ЈОШ ЈЕДАН ШУМАР ДОКТОР НАУКА



### ИНФОРМАТИВНО-СТРУЧНИ ЧАСОПИС

**Оснивач и издавач:**  
ЈПШ "Шуме  
Републике Српске"

**За издавача:**  
Јаков Галић, дипл. ек.  
директор

**Главни и одговорни уредник:**  
Недељко Жугић

**Редакциони савјет:**  
Мр Саво Живковић,  
Споменко Стојановић, дипл. инж. шумарства  
Славиша Сабљић,  
Милица Ковачевић, дипл. инж. шумарства  
Александра Момић, Мр. Немања Тодоровић

Часопис се доставља свим организационим јединицама ЈПШ "Шуме РС", Шумарском факултету, министарствима у Влади РС и државним институцијама, сарадницима, електронским и штампаним медијима, шумарствима земаља у окружењу, еколошким удружењима, пословним партнерима и заинтересованим грађанима. Пренос и коришћење текстова из часописа је дозвољен, уз навођење извора. Главни и одговорни уредник има право на измјену наслова и краћење текста. Сарадницима се скреће пажња да своје текстове приреде у складу са правилима која налаже професионална и грађанска етика јавности рада.

**Адреса:**  
ЈПШ "Шуме Републике Српске"  
Информативно-стручни часопис "Шуме"  
Романијска 1, 71350 Соколац

**Телефони:**  
057 405-326 и 065 543-983,  
факс 405-341

Молимо сараднике да рукописе шаљу на  
**e-mail: [nedeljko.zugic@sumers.org](mailto:nedeljko.zugic@sumers.org)**  
**[nedeljko.zugic@gmail.com](mailto:nedeljko.zugic@gmail.com)**

Рјешењем Министарства информација Републике Српске број 01-740-1/00, од 22. августа 2000. године, јавно гласило Информативно-стручни часопис "Шуме" уписан је у Регистар јавних гласила под редним бројем 377.

**Графичка припрема,  
штампа и лектура**  
НИГД "ДНН" Бањалука



# СИНДИКАТ ЈЕ ЗАШТИТНА МРЕЖА РАДНИКА



- **Вода је дошла до уста, свима, а посебно новом директору који је најмање крив за овакву ситуацију, јер је на челу предузећа тек два мјесеца и покушава из фазе хаоса да уђе у фазу успостављања реда...**

Дана 23. јануара добили смо допис од Информативне службе Синдиката прераде дрвета и папира Републике Српске, који је упућен средствима информисања под бројем 05-49/13. и пријемом на протоколу ЈПШ "Шуме РС" 03-389/13. истог дана (23.01.2013).

Једина тачка дневног реда је "Приједлог генералног директора за смањење најниже цијене рада радницима ЈПШ "Шуме РС" за 25 одсто".

Искусствено, али и по праћењу прилика и свих дешавања у предузећу, али и широј јавности, знао сам да је то врло озбиљна ствар. Све у једном дану и свим средствима информисања. То се ријетко дешава, и говори о тешкој ситуацији у ЈПШ "Шуме РС". Вода је дошла до уста, свима, а посебно новом директору који је најмање крив за овакву ситуацију, јер је на челу предузећа тек два мјесеца и покушава из фазе хаоса да уђе у фазу успостављања реда.

Преговарачки тим (Драган Милићевић - "Сјемећ" Рогатица, Славица Елез - "Романија" Соколац, Зоран Елез - "Маглић" Фоча, Маријан Тадић - "Дрина" Сребреница и Раденко Маричић - Одјељење дирекције ЈПШ "Шуме РС" Бањалука) предводио је Владо Павловић, предсједник Синдиката шумарства, прераде дрвета и папира Републике Српске.

У име ЈПШ "Шуме РС" прегова-

рали су Јаков Галић, директор, и директори сектора Горан Каностревац и Владо Пилидавић.

Директор Јаков Галић поздравио је Преговарачки тим и нагласио да имамо 11 шумских газдинстава која су у минусу, а исплаћивали су незарађене плате, јер имају мање средстава него што је то потребно за функционисање. Ми смо на састанку Управе разматрали могућност да обрачун плата поједноставимо и да идемо с најнижом љствицом цијене рада коју могу да прскоче и шумска газдинства која су у губитку, а она која имају позитиван резултат да могу исплаћивати плате сразмјеро резултатима рада... Директор наглашава да је на страни радника, те да је заједно са Упрвом дужан да обезбиједи функционисање предузећа.

Предсједник Гранског синдиката је упознао директора да чланови Преговарачког тима (предсједници синдиката шумских газдинстава) имају преглед стања, те да су сви добро информисани и да имају кокретне приједлоге, који су став базе. Наглашавао је да је све промјенљиво, али на законит начин... Нагласио је да је након преговора изнесена заједничка изјава за медије!

Директор Службе општих и правних послова Горан Каностревац је

рекао да цијена рада није непромјенљива категорија, то се може уградити у општи, посебни и појединачни колективни уговор, који потписују директор и предсједник Гранског синдиката, свака три мјесеца.

Владо Павловић је децидно нагласио: "Наш циљ је зајднички, како предузеће да функционише, а да радници буду задовољни. Финансијска ситуација од 2008. године је погоршана из више разлога, добрим дијелом и због примања радника по разним основама, зашто можемо тражити одговорност. Роба је давата без гаранције наплате, зашто радници нису криви. Обарањем вриједности цијене рада газдинствима која добро раде кажњавају се радници који нису криви..."

Директор Јаков Галић је нагласио да се ово стање мора превазилазити, али на праведан начин, а то је да сваки радник заради себи плату и једну за предузеће, да не би дошли у ситуацију да они који добро раде буду кажњени. Предложио је да они који лоше послују имају цијену рада од 102,5 КМ, а ако им резултати рада дозвољавају, 130 КМ.

"Настојимо на све начине да се предузеће растерети давања локалној заједници, која су за 2012. годину била 16 милиона и 700 КМ..."

У даљој дискусији Преговарачки



тим је директор упознао са нарушеном сортиментном структуром иза 2008. године, ненаплаћеним потраживањима, скупом властитом производњом, која је 50 одсто већа него код приватних извођача, односом четинара и лишћара (42-58), 13 милиона кредита, неисплаћене обавезе према држави по Закону о шумама, мањком обртних средстава од 20 милиона, пријемом људи из Агенције за шуме, повећање броја запослених од 2008. године (сваке године по 5 одсто), судови обично пресуде на штету ЈПШ "Шуме РС"... Вишак треба рјешавати давањем отпремнине или доплатом радног стажа, прављењем мини-фабрика за прераду шумског отпада... Све су то велики проблеми и тешко ће се вршити исплата цијене рада од 130 КМ.

"Морамо ићи корак по корак, а најважније је да се у нацрт закона о шумама угради мањи проценат издвајања за локалне заједнице, и да на чело шумских газдинстава дођу најбољи кандидати по стручности и моралним квалитетима. Без јаког руководства у шумским газдинствима нема предузећа", нагласио је Галић.

Владо Пилиндавић, директор Сектора за аналитику, рекао је да је наш циљ да обезбиједимо да предузеће функционише, а да радници буду задовољни. Једностране одлуке не долазе и обзир, јер не види се нека разлика у ставу директора и предсједника синдиката, како о висини почетне цијене рада, јер ако она није фиксирана, ако је промјенљива и зависи од резултата рада... Ви знате да се финансијска ситуација од 2008. године погоршава из више разлога, а за то нису криви радници. Треба имати у виду и то да је у задње вријеме без основа примљено много радника, а то се одражава на исплату свих радника. А сви они заслужују заштиту синдиката и да сви имају једнака права, али док фирма не буде у тешкој финансијској ситуацији... По том основу треба наћи заједнички језик. Што се тиче вриједности бода, све је то ту негдје, само треба да се договоримо... Констатовао је да је ШГ "Романија" у најлошијој ситуацији у оквиру ЈПШ "Шуме РС".

Предсједник Сидикалне организације ШГ "Романија" Соколац Славица Елез, између осталог је рекао: "Нама радницима многе ствари нису доступне... Ја наше предузеће видим као систем а ако то није систем, који једнако води рачуна о свим газдинствима, онда ћемо ући у другу причу. Ако је ова управа дозволила да један директор буде добар, а други не... Све то не могу ставити на терет садашњем директору. Ви сте дошли с намјером да поправите стање... Али, прије Вас, не појмљиве су ствари шта се овдје

дешавало, једном обичном домаћину, а не образованим људима! Нама радницима је смањена плата још 2009. (шест мјесеци), 2010. и 2011. и првих шест мјесеци у 2012. години (док није инспекција наредила да се исплаћује 130 КМ)... Нико у оквиру ЈПШ 'Шуме РС' није оштећен као радници 'Романије'. Ако не знате, провјерите! Ми смо се обраћали дописима и министру Петру Ђокићу и Управи, али нико није реаговао, него нам одговорне особе кажу да нам неће бити исплаћена плата ако је не смањимо. Ми смо то трпјели двије године и онда обавијестили инспекцију рада, а онда смо платили око 300.000 на име тужби радника који су добили поступак на вриједност бода 130 КМ... Синдикат овог газдинства не подржава снижење цијене рада испод 130 КМ. Ми извршавамо производне планове..."

Директор је рекао да је ишао код свих надлежних и извиђао могућност како наплатити велика потраживања, јер робу нису узимали безначајни људи... Нагласио је: "Ја у свом животу нисам видио више неодговорности, више алкавости, више безобразлука, да не кажем криминала него што сам видио овдје... Ја се вама чудим искрено, као одговорним и школованим људима, чије позиције нису безначајне, како нисте реаговали и да сте дозволили да пред вашим очима неки полусвијет води предузеће. Ја то не могу да схватим! Радило се без уговора, радило се на фактуре из прошле године које се појављују у овој години..."

Предсједник Синдиката ШГ "Дрина" Сребреница Маријан Тадић је рекао да су у току 2012. године испунили производнофинансијски план, а имали смо нарушену финансијску равнотежу, која је трајала двије године, у два наврата. Успјели смо да то санирамо. И ми смо мишљења да нема исплате испод цијене рада од 130 КМ.

Зоран Елез, предсједник Синдиката ШГ "Маглић" Фоча, је поједостадио основне проблеме с којим се среће свако газдинство: "Проблеми су почели од укрупњавања организационог дијела у оквиру ЈПШ 'Шуме РС', када је од 42 настало 23, која су пословала по систему децентрализованог система, јер је свако газдинство имало свој жиро рачун. Да су остали рачуни у оквиру газдинстава, као прво, не би дошло до повећаног и непотребног броја радника.

Ако се нешто показало лошим, зашто се не вратимо на старо, када идемо силазном путањом? Једно газдинство, које послује са дубиозом, повлачи и нас који добро радимо који смо стабилни у пословању! Нисам зато да преко леђа радника излазимо из

кризе! Када сам кренуо на овај састанак, имао сам поруку радника да цијена рада не може бити нижа од 130 КМ! Нисмо за повећање плата директорима, јер би на тај начин био однос плате 1:3 на релацији инжењер - директор шумског газдинства."

Директор Галић је, између осталог, као и до сада говорио да директор газдинства има малу плату, у односу на одговорност, и да то не може бити свако, као што је до сада био случај...

Раденко Маричић, предсједник Синдиката Одјељења дирекције ЈПШ "Шуме РС" у Бањалуци, је истакао да је требало много раније дискутовати о овим проблемима... Нагласио је да 80 одсто шумских дрвних сортимената пласирају приватни извођачи радова (који врше сјечу и извоз).

Захвалио се на коректном односу директора Галића са сарадницима.

Директор Галић је износио логичне судове и давао одговоре кроз призму уопштених проблема, говорећи да је основни проблем, поред свих изнијетих, однос између дрвопрерађивача и шума, које је он дефинисао као "вук који чува овце". И био је потпуно у праву, јер откуд некоме право да да обловину у висини 30 милиона, на лијепе очи, без икакве гаранције да ће то бити плаћено? Уз то, и више од те цифре спорних потраживања!?

Преговарачима је предложио да сгледају све могућности како би се зузели ставови о једноставној и коректној исплати.

Владо Павловић је нагласио да се Преговарачки тим састао са директором у најбољој намјери, и да желе наставити дијалог о свим питањима уз аргументацију. Директору је указано пуно разумијевање и подршка. Синдикат не жели да штрајкује, јер је директор тек дошао на чело ЈПШ "Шуме РС".

Владо Пилиндавић је закључио: "Која је то методологија која ће одређивати цијену рада у распону од минималне до максималне? Нека синдикат ангажује своје стручњаке који ће је израдити, с једне стране, и Управа са друге стране, и да се уреди како ће та исплата ићи."

Преговарачки тим Синдиката ЈПШ "Шуме РС" је сачинио закључак: "Преговарачки тим није прихватио захтјеве директора предузећа, пошто нису аргументовани и на јасан начин презентовани у писаној форми. Синдикат остаје отворен за преговоре по било ком основу, а до следећих преговора тражи досљедну примјену важећих аката, појединачног колективног уговора са анеском на члан 6 појединачног колективног уговора."

Н. Жугић





## ПИТАЊА И ОДГОВОРИ, БЕЗ ДЛАКЕ НА ЈЕЗИКУ

- Отписано је много тих потраживања, тако да је право чудо да су шуме живе до данас, ако се има у виду начин на који се радило до сада, рекао је Јаков Галић.
- Прошле године, у ово доба, појавио се проблем губитака у шумским газдинствима, јер су радници дошли у ситуацију да морају да тужују да би остварили своја права из појединачног колективног уговора, због чега смо потписали анекс на члан 6 пјединачног колективног уговора, гдје смо у најбољој намјери оставили простор руководству Јавног прдузећа да у газдинству гдје је приказан губитак, и гдје није извршена производња, раде планове консолидације, по Закону о пословању, рекао је Владо Павловић.

**ВЛАДО ПАВЛОВИЋ:** Поздрављам све присутне електронске и штампане медије. Дајем предност директору, пошто је он иницијатор данашњег састанка, а та иницијатива дата је у јавност и знате о чему се ради.

**ЈАКОВ ГАЛИЋ:** Желим да вас поздравим уз давање кратке изјаве везане за данашњи састанак, који је имао за циљ да се расправља о усклађивању плата са резултатима рада у шумским газдинствима. А то није ништа ново, у односу на досадашњи начин, осим што желимо да се најнижа цијена рада на нивоу прдузећа установи у распону од 102,5 КМ за шумска газдинства која исказују губитак, а таквих има десетак, како бисмо ускладили кретање плата са резултатима, а она шумска газдинства која добро газдују да исплаћују сразмјерно, зависно од резултата пословања од 102,5 до 130 КМ. Око методологије обрачуна тих плата ће се усагласити Синдикат и Управа. То је један од проблема, а како сте обавијештени, превелик је број запослених, а било би јако болно да отпуштамо раднике, јер ћемо тражити начин да се унутрашњим резервама поправља резултат који ће пратити плате радника.

То је наша основна замисао! Мислим да смо на добром путу да то договоримо са Синдикатом, и да разрадимо методологију како ћемо то до краја спровести.

**РПРС:** Молим вас, шта је са Управом, када су у питању плате, с обзиром да покрива и губиташе?

**ГАЛИЋ:** У истом кошу је и Управа. Договоримо се, неће бити 130 КМ, него у просјеку, јер Управа није одговорила задатку да прдузеће као цјелина послује позитивно. То је сасвим логично...

**БН ТЕЛЕВИЗИЈА:** Колики су губици, према званичним извјештајима?

**ГАЛИЋ:** Пошто се не праве периодични него шестомјесечни и годишњи извјештаји, за првих шест мјесеци прошле године губици су 3,9 милиона, а незваничан на девет 5,3 милиона КМ...

Прдузеће је неликвидно, а то желим да истакнем зато што има највећа издвајања за локалне заједнице (општине), од свих шумарстава земаља у окружењу, које је од 2-3 одсто, а код нас је 10 одсто. За прошлу годину, на нивоу прдузећа, за локалне заједнице је исплаћено 16,7 милиона КМ. принуђени смо да узи-

мамо кредите да бисмо исплатили та потпуно непримјенљива и неоправдана захватања. При томе плаћамо затезне камате, тонемо у још већу неликвидност... Ми, и са таквим проблемима, поправљамо се, али требаће пуно времена да изађемо потпуно из кризе, уз одлучнију подршку Владе РС и свих оних који су на било који начин везани за пословање и управљање шумама.

**РПРС:** Колики су губици газдинства које сте споменули, и која су то? Најављивана је и смјена директора газдинства која су негативно пословала...?

**ГАЛИЋ:** Нормално да ће доћи до смјене директора у шумским газдинствима, али ни то не иде тако глатко, јер се то политички усаглашава ко може да их замијени, а ко не може. Ја нисам за то! Најрадије бих да се то прескочи, а да се уведу други критеријуми, а то је способност и подобност по моралним и стручним критеријима, а не по политичким. Сви директори шумских газдинства, као и ја, као и извршни директори су вршиоци дужности...

Није још направљен завршни рачун, па не могу говорити прецизно о газдинствима која лоше послују, али има тричетири која добро послују, а то су "Сјемећ" Рогатица, "Рибник" Рибник, а у задње вијеме се поправља "Височник" Хан Пијесак, а има их још, који су на граници... Драматично лоша газдинства су "Романија", "Јахорина" и "Бирач". И за та газдинства тражимо рјешења, а то су адекватна руководства, која ће моћи да одговоре задатку, као што је то урађено у ШГ "Бирач" Власеница...

Наша роба је тражена и на бази тржишта ми треба да одређујемо цијене, услове продаје... Нема потребе да се роба



даје осим уз авансно плаћање, или ако се даје на одложено да то не буде дуг рок, јер ни ми немамо дуге рокове извођачима... Политика пословања мора да буде у нашим рукама. И ја ћу настојати да се изборим за њу...

**БН ТЕЛЕВИЗИЈА: Један од лобија су дрвопрерађивачи, али не могу они доћи Вама и наметати лобије, односно одређивати класе...?**

**ГАЛИЋ:** То се не може ријешити док се на адекватан начин у шумским газдинствима не поставе компетентни кадрови, стручни, способни, честити, који ће знати да око себе направе екипу, која ће знати да контролише сва дешавања, а посебно да се не дешава да кроз сортиментну структуру... Узмимо, рецимо 2008. годину, до када је предузеће пословало позитивно, када се преведе та сортиментна структура на 2012. годину, ми смо по тој основи изгубили 9 милиона КМ. Дакле, има резерви, које ће дати резултат, као и смањење издвајања за локалне заједнице... Дакле, резерве су у доброј постави руководства у шумским газдинствима, на чему инсистирам, уз добар контролни систем. Без робрих руководства у газдинствима нема јакот ЈПШ "Шуме РС". То је неких четири-пет кључних тачака на којима заснивам програм економско-финансијске консолидације.

**АЛТЕРНАТИВА ТВ БАЊАЛУКА: Шта је са директором ШГ "Бирач" Власеница Игором Вуковићем, који је на боловању, а оставио је велике губитке?**

**ГАЛИЋ:** Мој проблем није оно што се прије дешавало, него сада и оно што ће се дешавати у будуће! Све оно што је лоше, а било је много тога, тиме нека се позабаве истражни органи... Ово предузеће је јако много изгубило на ненаплаћеним потраживањима. Отписано је много тих потраживања, тако да је право чудо да су шуме живе до данас, ако се има у виду начин на који се радило до сада. Да не елаборирам колико је тих потраживања која се не могу наплатити, и које су то фирме које су се гасиле па појављивале под другим називом... Има ту кривице свих; ту не може нико да се оправда, почев од генералног директора који је тада био, комерцијалног, финансијског, јер по Статуту основна дужност директора је да на домћински начин управља ЈПШ "Шуме РС" које му је повјерено. Истовремено, замјерим и радницима који нису на вријеме сигнализирани да се у предузећу дешавају лоше ствари.

**РТРС: Посљедња цифра ненаплаћених потраживања је 31 милион КМ. Како превазићи тај проблем?**

**ГАЛИЋ:** Оно што сам ја предузео је оно што сам рекао на почетку, да се то не дешава, јер мој задатак је да водим

## ПИСМО ПОДРШКЕ

Дана 25. фебруара 2013. године Синдикат шумарства, прераде дрвета и папира Републике Српске, добио је писмо подршке од Самосталног синдиката шумарства и прераде дрвета Србије, које је потписао предсједник Радомир Стевић. Писмо у цијелости преносимо.

Саомстални синдикат шумарства је на својој сједници Председништва, дана 22. фебруара 2013. године разговарао о пружању подршке колегама из Републике Српске у њиховој борби за очување права својих чланова, који се угрожавају вођењем лоше пословне политике.

Самостални синдикат шумарства и прераде дрвета Србије осуђује неодговорно понашање, које је довело до огромне задужености и тиме угрозило опстанак Јавног предузећа које су генерације прије тога чувале и неговале.

Такође се осуђује и неодговорно половање, које угрожава егзистенцију великог броја радника и њихових породица, којима се на тај начин угрожава право на достојанствен живот.

Самостални синдикат шумарства и прераде дрвета Србије позива све раднике да се уједине у борби за очување својих радних и социјалних права, јер нам не преостаје ништа друго него да се супроставимо политици, која из дана у дан све више угрожава статус чланова синдиката у сектору шумарства и дрвне индустрије.

Стандард наших чланова опада и не смијемо дозволити да се настави та пракса. Ми само тражимо од пословодства да вођењем одговорне политике омогући остваривање адекватних зарада, које омогућују достојанствен живот. Подржавамо вашу борбу и позивамо на солидарност свих обесправљених категорија друштва с надом да ће ово бити почетак заједничког фронта у борби за биљу будућност свих нас.



рачуна о ономе шта је сада и шта ће бити у времену у којем ја руководим и не бих себе да доведем у позицију да за нешто будем одговоран, јер нећу дозволити да фирме које су остале дужне предузећу, поново преко неког предузећа улазе у шуме. То се неће десити, будите сигурни у то. Само оне велике фирме, иза којих стоји Влада РС, имају прилику да добију робу, а ја бих желио да их ставим у исту раван са свим другим купцима... Једино још они имају могућност да уз мјеницу узму робу, али водим рачуна да строго поштују уговор. Ко год изађе из валутног рока од тих великих дрвопрерађивача, ја заауштавам испоруку, без обзира на то шта се дешавало даље. Оно што сада иде, то се и наплаћује. А многа потраживања која су направљена раније су застарјела...

**РТРС: Ове мјере, око смањења плата, чини ми се, када је у питању лоше пословање ЈПШ "Шуме РС" и нису тако лоше...?**

**ВЛАДО ПАВЛОВИЋ:** Прошле године, у ово доба, појавио се проблем губитака у шумским газдинствима, јер су радници дошли у ситуацију да морају да тужују да би остварили своја права из појединачног колективног уговора, због чега смо потписали анекс на члан 6 појединачног колективног уговора, гдје смо у најбољој намјери оставили простор руководству Јавног предузећа да у газдинству гдје је приказан губитак, и гдје није извршена производња, раде планове консолидације, по Закону у пословању. Мислили смо да је то тако и

урађено... Могућност снижења цијене таквим газдинствима је до 30 одсто, а минимална цијена рада по појединачном колективном уговору потписана 2008. године је 130 КМ. Примјеном анекса, у таквим газдинствима, уз пристајак радника, се може цијена рада снизити за 39 КМ. И не видим ништа ту лоше! Као гром из ведра неба одјекнула је вијест да је приједлог Управе да се смањи цијена рада, без иједног папира и акта као правног документа, за 25 до 30 одсто за цијело предузеће, иако је Надзорни одбор ЈПШ "Шуме РС" 26.12.2012. године усвојио производно-финансијски план предузећа уз цијену рада од 130 КМ за 4.350 радника. Када бисмо ми били тако неопрезни и необиљни, да то потпишемо, сутра би дошло до штрајкова које би водили директори шумских газдинстава "Височник", "Сјемећ", "Маглић", "Горица", "Лисина", "Рибник", "Приједор"... То су газдинства која су витална и не прихватају такву врсту једностраног снижења цијене рада.

Овакав покушај снижења цијене рада има за циљ да прекрије криминал и заштити криминалце. Синдикат ово неће никада прхватити.

Синдикат уговара минималну цијену рада за предузеће, она је у овом случају уговорена и износи 130 КМ, а начин евентуалног снижења (под којим околностима и на који рок) потписан је анекс на члан 6 појединачног колективног уговора за ЈПШ "Шуме РС".

Недељко Жугић



## САВЕЗ СИНДИКАТА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

# СИНДИКАТ ШУМАРСТВА, ПРЕРАДЕ ДРВЕТА И ПАПИРА РС БАЊАЛУКА

Број: 35/13.  
Датум, 05.03.2013. године

## СВИМ СИНДИКАЛНИМ ОРГАНИЗАЦИЈАМА У ОБЛАСТИ ШУМАРСТВА

**ПРЕДМЕТ:** Обавјештење о одржаним преговорима

Дана 04. марта 2013. године у просторијама ЈПШ "Шуме Републике Српске", а.д. Соколац - Одјељење Бањалука одржани су преговори представника Синдиката и руководства Јавног предузећа.

Састанку су присуствовали: предсједница Савеза синдиката Републике Српске Ранка Мишић, предсједник Синдиката шумарства, прераде дрвета и папира Владо Павловић, дипломирани правник у Савезу синдиката Републике Српске Горан Станковић, Јаков Галић, в.д. директора ЈПШ "Шуме Републике Српске" а.д. Соколац и замјеник предсједника Надзорног одбора предузећа Милорад Јагодић.

Теме састанка су биле: Иницијатива Управе Јавног предузећа за снижење цијене рада са 130 на 102,50 КМ, опште стање у предузећу и рјешавање нагомиланих проблема.

Након успјешних преговора, закључено је следеће:

- Да се неће снижавати цијена рада за запослене у ЈПШ "Шуме Републике Српске", а.д. Соколац, односно да она остаје 130 КМ, а не 102,50 КМ, како је предложила Управа Јавног предузећа;
- Да ће се Колективни уговор примјењивати у пуном капацитету;
- Да ће се у газдинствима која су пословала са губитком радити програми производно-финансијске консолидације уз примјену Анекса на члан 6 Појединачног колективног уговора ЈПШ "Шуме Републике Српске", а.д. Соколац. Уколико програм

производно-финансијске консолидације предвиђа и снижење цијене рада - то снижење може трајати најдуже три мјесеца, а након успостављања консолидације газдинства, директор газдинства и предсједник Синдикалне организације споразумно рјешавају начин измирења разлике у цијени рада и анализирају ефекте консолидације;

- Да ће се покренути поступак кривичне одговорности против свих руководиоца који су направили губитке у шумским газдинствима и ЈПШ "Шуме Републике Српске", а.д. Соколац.

У складу са одредбама Колективног уговора, потребно је да предсједници синдикалних организација учествују при изради програма производно-финансијске консолидације и исти верификују у складу са одредбама Појединачног колективног уговора.

На овом састанку разријешене су све несугласице, те је дошло до међусобног извињења између предсједника Синдиката и директора Јавног предузећа због нетачно пренесених информација у јавности.

О овим закључцима предсједници синдикалних организација су дужни информисати синдикално чланство.

Достављено:

- Предсједницима синдикалних организација
- Огласна табла организационог дијела
- а/а



## Народна Скупштина Републике Српске о Нацрту закона о шумама

# "ШУМАМА" ВЛАДАЈУ ЛОБИЈИ И МАФИЈА

- **Расправа о Нацрту закона о измјенама Закона о шумама јуче се у Народној скупштини Републике Српске претворила у причу о криминалу у овој области, лобијима који њима управљају, па чак и да полиција више не може да уђе у шуме, јер јој пут пресијеца наоружана шумска мафија.**

Предложене измјене закона, којим се укида Агенција за шуме, те прецизирају технички недостаци, опозиција је окарактерисала као козметичке, истичући да се иза свега крије намјера да се општинама смање средства.

Могло се чути да се то намјерава управо због тога што је опозиција на претходним изборима добила начелничка мјеста у одређеним општинама које имају већа шумска богатства.

Министар пољопривреде, шумарства и водопривреде РС Мирослав Миловановић рекао је да су се поједини посланици неодговорно понашали и причали о ономе што не стоји у закону, а то су издвајања за локалне заједнице.

- За општине се издвајају неколико пута већи износи у односу на то колико се

издваја у окружењу, тако да ћемо кроз расправу видјети да ли има сагласности за промјену тог дијела закона - казао је Миловановић и додао да постоје индиције да су та средства ненамјенски трошена.

Миловановић је рекао да у шумарству постоје "кланови и еснафи који немају везе ни са једном политичком партијом".

- То су људи који имају заједничке интересе на терену и који имају само један циљ, а то је обезбјеђивање одређених средстава противзаконито. Ми смо тога свјесни и не окривљујемо ниједну политичку партију за стање у шумарству, јер смо свјесни да се разни интереси преклапају, а ми смо дефакто најодговорнији - рекао је Миловановић.

Посланик СП Ристо Марић потврдио је да је ова партија заједно са СНСД-ом



размишљала да стопа која од шума иде општинама буде мања, те да би уштеда, ако би се општинама средства смањила за пет одсто, била 8,6 милиона марака.

Посланик СДС-а Миладин Станић рекао је да седам година организованог криминала у шумама неће поправити измјене закона.

Начелник општине Соколац Милован Бјелица рекао је да је потребан обрачун државе са шумском мафијом у Српској.

Свјетлана Тадић (Глас Српске)





# КАД ВУК УПАДНЕ У СТАДО ОВАЦА, НАЈБОЉЕ УВИЈЕК СТРАДАЈУ

- Одрживи развој има еколошки, економски и социолошки аспект. Још је академик Сениша Станковић у свом дјелу "Оквир живота" дефинишући екологију, уочио њену економску страну, истичући да се под екологијом подразумева наука о домаћинству (економија) живих бића.
- Крадљивци будућности користе слабости, још су недодирљиви у борби за профит, сијеку сами сопствену грану на којој стоје, себи и свом народу. Наш колега мр Радован Симић, дипл. инжењер шумарства, рекао је: "Уколико се усвоји овај нацрт Закона о шумама, наступиће неконтролисани хаос." Нажалост, био је у праву.

У оквиру заштите природних богатстава околине, шуме заузимају привилеговано мјесто више него иједан вегетацијски покривач. Бројни појединци, организације, владе и Уједињене нације су не једанпут у разним приликама упозорили на ову озбиљност тих проблема, који нису само локалног, већ и глобалног карактера.

Живимо у времену наглашеног и стално растућег интереса за проблеме воде, енергије, сировине и хране. Некада се вриједност шуме оцјењивала само вриједношћу дрвне масе, али данас је шума добро које има и треба да задовољи више функција. Ово ново виђење шуме даје нам комплекснију визију о томе какав значај има у животу људи, а то су:

1. функција производње дрвне масе и осталих споредних производа,
2. антиерозивне функције шуме,
3. хидролошке функције шуме,
4. утицај шуме на климу,
5. естетска функција шуме,
6. санитарна функција шуме,
7. рекреациона функција шуме,
8. функција шуме у народној одбрани,
9. функција шуме за потребе науке.

Јавно предузеће "Шуме РС" са сједиштем у Сокоцу газдује на 23 шумскопривредна подручја преко шумских газдинстава на основу одредаба шумскопривредних основа и Закона о шумама РС.



Пише: мр Саво Живковић,  
дипл. инж. шумарства

Важност шумскопривредних основа је 10 година из којих произилазе годишњи планови на узгоју, заштити и искоришћавању шума, као и планови инвестиција.

Од 2008-2012. године, ово предузеће у времену свјетске економске кризе и својих субјективних слабости послује са губитком. У посљедњих двадесет година, залихе дрвне масе по једном хектару су смањене усљед бесправних сјеча у ратном и поратном периоду, а нарочито у задњих десет година. У сваком рату највише страда цивилно становништво, шума и дивљач. Наш познати ботаничар Јосиф Панчић који је живио крајем 19. вијека рекао је сљедеће: "Ако желите уништити један народ, уништите му шуму."

Развој цивилизације, нарочито у 20. вијеку, изазвао је значајне промјене у животној средини. Оне су

посљедица интензивног коришћења и све већег угрожавања животне средине. Пред човјечанство су постављене озбиљне дилеме како задовољити растуће потребе становништва, уз умјерено коришћење ресурса, а истовремено обезбиједити очување и унапређивање животне средине. Будуће генерације имају право на природне ресурсе и здраву животну средину. Обавезе данашњег човјека да остави у наслеђе најмање оно што је добио. Искуство је показало да онај ко не мисли на будуће генерације уништиће и себе, прије или касније. Управљање природним ресурсима и заштите животне средине треба остварити на континуитету потражности господарења.

Одрживи развој има еколошки, економски и социолошки аспект. Још је академик Сениша Станковић у свом дјелу "Оквир живота" дефинишући екологију, уочио њену економску страну, истичући да се под екологијом подразумева наука о домаћинству (економија) живих бића.

Велика је грешка начињена приликом доношења још важећег Закона о шумама РС што је дозвољен рад приватним пиланарима на пословима искоришћавања шума, јер су у сукобу интереса. Народ каже: "Кад вук упадне у стадо оваца, најбоље увијек страдају." Корупција цвјета јер је легализована и новчана средства из државне касе прелијевају се у приватне џепове. Држава си-



ромашне појединце богати, често се питам да ли се овај народ борио за овакву државу. Да би се корупција смањила шумска газдинства треба да имају статус правног лица, у оквиру ЈПШ "Шуме РС", као што је то било у почетку формирања овог предузећа, када је генерални директор био господин, и уважени шумарски стручњак Богдан Круљанин.

Садашњи директори шумских газдинстава нису директори већ управници радних јединица шумарства, којима су везане руке, имају велику одговорност, а од права да добију кривичну пријаву за злоупотребу положаја и праваца на суд. Шумарски стручњаци су незадовољни нормативним актима, организацијом која онемогућава креативни рад, директори ћуте, чувају столицу и рачунају да ће доћи до позитивних промјена у наредном периоду без борбе мишљења.

Крадљивци будућности користе слабости, још су недодирљиви у борби за профит, сијеку сами сопствену грану на којој стоје, себи и свом народу. Наш колега мр Радован Симић, дипл. инж. шум., рекао је: "Уколико се усвоји ова нацрт закона о шумама, наступиће неконтролисани хаос", нажалост - био је у праву.

Босна и Херцеговина је једина европска држава код које је одвојено искоришћавање од узгоја и заштите шума.

Шумари знају да је код интегралног газдовања сјекира узгојна мјера, зато кроз Закон о шумама сјечу дозначених стабала треба да врше искључиво радници (сјекачи) запослени у шумским газдинствима у сталном радном односу (за овакав начин рада постоји разлог који не наводим).

У другој фази, извлачење шумских сортимената од пања до камионског пута треба да врши регистровано приватно предузеће за ове шумске послове које има своју углавном анималну запрегу (коње и волове) јер су штете на подмлатку и дубећим стаблима минималне. Паралелно треба промијенити и Закон о радним односима РС, који ће омогућити запослење већег броја радника у процесу

производње као повремених радника (уговор о дјелу).

И поред специфичности које има шума као најсложенији екосистем, ипак постоје примјери успјешне примјене метода интегралне заштите у неким газдинствима која су различити у природним шумама у односу на вјештачки подигнуте. Интегрална заштита треба да представља сврху свих напора на унапређењу заштите шума. То је систем који укључује све расположиве методе заштите са циљем спречавања економских штета уз што мањи поврећај у природи.

Кад год је могуће, избјећи рад са тракторима јер чине велику штету у шуми, у фази привлачења техничке обловине до камионског пута, поготово у водозащитним зонама, којих има јако много на подручју РС.

Вода има значајну улогу у биосфери. Све већи недостатак воде у свијету захтијева врло опрезно газдовање с водом нарочито у дијелу копнених вода. Шумски екосистеми као најкомплекснији екосистеми имају значајан утицај на водне ресурсе. Шума утиче на количину и квалитет воде, и то је данас једна од најзначајнијих функција шуме.

Према важећем члану Закона о шумама (чл. 89) ЈПШ "Шуме РС" је обавезно да издваја 10% од реализоване годишње дрвне масе за друштвенополитичке заједнице (општине), на крају календарске године.

Да би се поправила издашност изворишта воде у љетном и сушном периоду, одакле се водоним системом снабдијева становништво градова и села РС, потребно је што прије (одмах) огољене површине водозащитних зона, усљед слабе природне обнове попунити вјештачким путем или наново засадити, уз претходно урађен изведбени пројекат. Претпостављам да ће директор ЈПШ "Шуме РС" сачинити споразум са начелницима општина, о повећаном обиму пошумљавања водозащитних зона са садницама четинара и лишћара.

Неопходан је споразум о одржавању сеоских путева који су уједно углавном и шумски путеви, као и одржавање постојећих објеката на тим путевима (пропусти, мостови, канали, или пак изградња нових армирано-бетонских мостова). Споразум би можда требало да предвиди и модернизацију путева (асфалтирање) код шумских газдинстава која добро послују. Компензацијски ријешити обавезе и потраживања између шумских газдинстава и општина у складу са наведеним чланом Закона о шумама РС.

Уколико руководство ЈПШ "Шуме РС" покрене иницијативу преко Владе РС за измјену Закона о шумама и усвоји се на сједници Скупштине РС, министар за пољопривреду и шумарство РС у оквиру својих овлашћења доноси правилник за стимулацију у процесу производње која је најважнија у И фази, сјеча и израда као и правилник о шумском реду.

У сјечи кроз боље искоришћавање дрвне масе, правилно кројење оборених стабала, квалитетније обраде, и тиме ће се постићи бољи квалитетнији напад шум. сортимената, кроз реализацију, а тиме и већи приходи.

Јавне лицитације које се објављују у средствима информисања за искоришћавање шуме, пошумљавање, транспорт дрвних сортимената до централног стоваришта је велико зло које нам је дошло са Запада, јер се често понављају у разним жалбама, а у тим роковима од прољећа до јесени, израђени шумски сортименти четинара под кором, буквина пропадају, јер нису благовремено извучени из шуме и ето финансијског губитка. Кроз наведене правилнике дати предност домаћем становништву да ради, као што је то увијек раније чињено. Циљ друштва треба да буде повратак из градова на село, а посебно млађе популације која се на овај начин и друге могућности може стимулисати и запослити. Уколико промијенимо размисљање према свом народу у овој нашој лијепој и богатој РС, избјећи ћемо све нежељене посљедице.



# ПРИЈЕДЛОГ НОВОГ ПРАВИЛНИКА ЗА ИЗРАДУ ШУМСКОПРИВРЕДНИХ ОСНОВА (ШПО)



**Пише: Др Зоран Маунага, редовни професор**

Научна област: Планирање газдовања шумама

Уређивање шума у Републици Српској у цјелини посматрано може се оцијенити просјечном оцјеном. У том погледу бољи смо од већине земаља у окружењу. Међутим, то не значи да не требамо ићи напријед. Прво морамо побољшати планирање газдовања, а затим и само газдовање шумама. Први корак у томе је израда бољег правилника за уређивање шума.

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде финансирало је из средстава посебне намјене израду пројекта "Унапређење планирања газдовања шумама у власништву Републике Српске". Пројекат је реализован у току 2012. године. Аутори су др Зоран Маунага, др Милош Копривица и др Војислав Дукић. У пројекту је учествовало више стручњака из различитих области и са различитих позиција. Пројекат је рађен потпуно транспарентно, а радне верзије правилника достављане су на више од 120 адреса.

Резултат овог пројекта су два правилника: Правилник о елементима и садржају ШПО и Правилник о надзору над израдом ШПО. У завршном извјештају Пројекта дата су појашњења неких чланова као и образложења нових елемената правилника. Осим тога, разрађен је модел (садржај) ШПО и дате препоруке за писање ШПО.

У овом броју дајемо приказ правилника за израду ШПО. Ево његовог садржаја:

## I - ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

1. Уређајне јединице
2. Класификација стабала

## II - ОДРЕДБЕ ШПО ЗА ШУМЕ У СВОЈИНИ РС

1. Уводни дио
2. Стање шума
3. Анализа досадашњег газдовања
4. Газдовање у наредном уређајном периоду
  - 4.1. План сјеча
  - 4.2. План шумскоузгојних радова
  - 4.3. План заштите шума
  - 4.4. План искоришћавања шума
  - 4.5. План инвестиција
  - 4.6. Мјере газдовања за заштитне шуме и шуме посебне намјене
- 4.7. План и анализа економско-финансијског пословања
5. Сажетак ШПО

## III - ОДРЕДБЕ ШПО ЗА ШУМЕ У ПРИВАТНОЈ СВОЈИНИ IV - ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

### Зашто нови правилник?

Правилник о елементима и садржају ШПО из 2009. године знатно је лошији у односу на све претходне правилнике, а није донио ни потребне новине за данашње уређивање шума. Та два основна недостатка у приједлогу новог правилника су отклоњена.

Промијењена је структура правилника, а елементи новог правилника су јасније дефинисани и сложени логичким редослиједом. Важно је истаћи да је задржана постојећа класификација шума, као "стари темељи" уређивања шума. Све шуме (укључујући заштитне шуме и шуме посебне намјене) сврставају се у газдинске класе, уже и шире категорије шума. За њих се доносе мултифункционални планови газдовања. Континуитет уређајних јединица кључни је темељ за контролу газдовања по уређајним периодима. Због свега, најсигурнији пут у будућност је надограђивање постојећег уређивања шума постепено "корак по корак".

### Новине у правилнику

Подаци о стању минираних шума оптерећују ШПО, а нису потребни за доношење нових планова. Зато су пребачени у посебан елаборат.

Детаљна обрада свих прикупљених података (по појединачним врстама дрвећа, дебљинским степенима, итд) из истих разлога приказује се у посебном елаборату или чува у дигиталном

облику. Ови подаци могу се користити у разне, па и научне сврхе.

Стање шума, анализа промјена стања шума и планови газдовања у новом правилнику добијају стандардне ШПО обрасце. Њих укупно има 37.

С обзиром на изражени проблем угрожене виталности стабала и све већег њиховог оштећивања приликом сјече и извлачења, предвиђено је евидентирање болесних и оштећених стабала. Тако се може стећи увид у детаљну структуру ових стабала по врстама дрвећа и дебљинским класама.

Правилник је надограђен у одређеној мјери са општекорисним функцијама шума (ОКФШ), односно захтјевима ФСЦ стандарда.

Анализа газдовања појачана је поређењем стања подмлатка, стања са аспекта заштите шума (оштећена и болесна стабала) и са аспекта ОКФШ-а (према броју бодова појединих функција), као и анализом извршења нових планова.

Нови планови у ШПО су Мјере газдовања за заштитне шуме и шуме посебне намјене и План економско-финансијског пословања.

Предвиђено је да ШПО обавезно има сажетак у коме ће се на прихватљив начин приказивати ШПО за ширу јавност. Сажетак треба да истакне да се у плановима газдовања води брига о свим вриједностима шума, која укључује и еколошку процјену утицаја газдовања шумама на животну средину.

### Обиљежја новог правилника

Традиционалан и савремен истовремено, заснован на темељима домаће струке и науке, надограђен европским стандардима,

Није крут (ограничавајући), што значи да струка може доћи до пуног изражаја приликом планирања, али и касније при реализацији планова,

Примјенљив је у смислу да не садржи непрводљиве (нереалне) елементе,

Није у супротности с важећим законом о шумама, а истовремено омогућава измјене закона у правцу задовољавања нових стандарда.

**Напомена:** Приједлог правилника достављен је Министарству у октобру 2012. године.





# СВЕТО СИРОМАШТВО ПОШТЕНИХ РАДНИКА

- По изјави радника ШГ "Јахорина" Пале, сачинили смо овај запис, који је аутентично свједочење како изблиза и изнутра изгледа ово газдинство које је прво по негативном половању, али како је дошао нови директор Горан Станић, минуси се не умножавају него драстично смањују.
- Многи радници питају се: зашто је дозвољено да дрвопрерађивачи који су дужници газдинству, гасе фирме, мијењају им назив, само да не би платили дуг ЈПШ "Шуме РС", односно газдинствима од којих узимају робу. Тужиш их, а го се не скида, јер им је фирма у стечају, капитал у некретнинама...

Након вишемјесечних информативних удара на пословање ШГ "Јахорина" Пале, али хашења директора и радника, одлучили смо се да посјетимо ово газдинство, али с јединим циљем да без длаке на језику осликамо истинско стање.

За то нам је био потребан разговор уживо са двадесетак људи, чија имена нећемо објављивати, јер сви мисле

исто, јер им је вода до уста, јер трпе стање неподношљивих околности.

Сваки истраживач, новинар, или било који човјек осјетљиве савјести, али чиста срца, добиће одговор.

Плата касни три мјесеца, а исплаћује се са смањеним бодом, а у посљедње три године промијењена су четири директора, а посљедњи директор, који је дошао из Генералне ди-

рекције је направио чудо, смањено је губитке, без додатне и незаконите сјечиве масе, на чему су му захвални сви радници.

Ово газдинство, а посебно након хашења директора Козомаре је потпуно кадровски обезглављено...

Риједак позитиван примјер је директор Горан Станић, али колико ће моћи издржати у овом највећем ма-



фијашком жрвњу у Републици Српској. О њему сви радници имају позитивно мишљење, као што по некој усменој статистици сматрају да су главни реметилачки фактор двојица људи које нећемо именовати.

Када смо питали жену у Генералној дирекцији, која прима информације грађана о шумским крађама, гдје се највише краде, рекла је да је то Мокро, између Сокоца и Пала. Статистика, макар и усмена је индикативна и не може се занемарити, већ је основа од које треба кренути да би се осликала нека појава, а посебно ако је у питању новинарски чланак.

### ПЕРСОНАЛНА ЕВИДЕНЦИЈА

У ШГ "Јахорина" Пале вриједи поменути и истаћи да је најбоља персонална евиденција, коју води Горан Боровчанин, референт радних односа и социјалне заштите. Исти такав програм је уведен у финансије и комерцијалу.

То је слика предузећа изнутра, али и с вана.

Те програме су преузела остала газдинства у ЈПШ "Шуме Републике Спске".

### СЕКТОР ПРИПРЕМЕ ПРОИЗВОДЊЕ

У сектору припреме производње је увијек све на своме мјесту, јер у њему раде жене које су прецизне, запажљиве, и обучене да се сваки податак нађе на свом мјесту и односу статистичких уопштавања. За то су најаслужнији Брана Зековић, Веселинка Тадић, као и њихов шеф Миладин Лазаревић.

Лазаревић, врло прецизно истиче суштину проблема на отежаним околностима извршења производње, слабој квалитеној реализацији дрвне масе - од фазе сјече до реализације, зступљености 50 одсто лишћара у планској динамици који не гарантују зараду у коначној реализацији, те пропусте мјерама владе код наплате са одгођеним плаћањем у периоду од два мјесеца и неодговорност купаца, а највећи пропуст је Закон о јавним набавкама који је неодржив, када је у питању извођење радова у шумарству...

Коласп у овом шумском газдинству је настао због тендерисања, јер конкретно само четири одјела су прошла на лицитацији, а 31 одјел није прошао, јер није било довољно пријављених извођача.

Поред тога, потребно је извршити едукацију манипулативног особља на чему почива производња у шумарству.

Неопходно је правити санациони програм са извршиоцима и терминима његовог извршења.

Информативни систем у овом газдинству је био пионир ЈПШ "Шуме РС", и даље почива на јакој темељитости, као и пројекти и пројектна документација, који се раде изузетно стручно, али ефекти реализације не дају очекиване резултате, што се види из оперативног плана, који је 66 одсто извршен.

Капитални потенцијали овог газдинства су да се бави предвиђеном дјелатношћу, али и ловним и риболовним туризмом, а шумска кућа на Јахорини да се преведе 1/1, јер је вриједност објекта два милиона марака. Уз то, неискориштен је објекат Кадиног врела, као што је здрава вода, градња рибњака и отворени туризам, те подизање ловног туризма на капитални ниво.

Са тим би се смањио етат сјечиве масе, односно шума би се одмориле од превелике сјече.

Брана Зечевић додаје да сви причају да је ово газдинство у дубиози, али радници нису криви за то, који уредно долазе на посао и вриједно извршавају своје радне обавезе. Искључиви кривац за лоше пословање није руководство газдинства, јер менаџмент ЈПШ "Шуме РС" доноси све одлуке... Наши подаци су доступни свима и уредно се достављају путем информативног система у ЈПШ "Шуме РС".

Четири године основица за обрачун плате (цијена рада) је 110 КМ, без икаквог писаног документа (колективног или појединачног уговора). То је незаконита исплата, јер је три пута инспекција, на жалбу радника, враћала исплату на цијену рада 130 КМ... Плате касне три мјесеца, тако да их опомиње банка за неуплаћивање рата за кредит, па опомене стижу жирантима...

Сви пројектанти имају коефицијент 6,8, док је у другим газдинствима то 7.0... На годишњем нивоу то је за 300 КМ више.

То указује да је запостављена струка, јер је техничка припрема мозак предузећа.

"Ово шумско газдинство треба доброг домаћина", завршава Лазаревић.

А радници овог газдинства кажу да је стање много боље како је дошао на чело газдинства Горан Станић, а још боље од доласка главног директора у ЈПШ "Шуме РС" Јакова Галића, који је отворио врата медијима, али и свакој новој идеји, која унапређује пословање и уводи нас да из фазе хаоса уђемо у фазу успостављања реда.

### ДИРЕКТОР СТАНИЋ СМАЊИО МИНУСЕ

Директор Горан Станић је право чудо, али као реалиста, а не неки занесењак који прича без покрића. Његове

ријечи не падају у празно, али су опредмењене у поправљање стања у овом газдинству које је на првом мјесту по лошем пословању у оквиру ЈПШ "Шуме РС".

Када је ступио на чело ШГ "Јахорина" Пале, у новембру 2011. године, минуси су почели да се смањују а не да расту, тако да је дуг од два милиона шестсто деведесет хиљада смањен на милион шестсто четрдесет хиљада, али са малом сјечивом масом (24.000 м3). Уз то смањене су залихе, уведено је, према одлуци Владе, централно стовариште с којег се врши испорука трупаца. Поштују се све одлуке Владе и Управе ЈПШ "Шуме РС". На вријеме се изводе сви тендери, али је проблем што се први пут не јави нико, а код друге објаве 20 одсто, а код треће 80 одсто...

Шумарство је привредна грана која је јако овисна од временских прилика, односно од годишњих доба, јер се у зиму не може вршити сјеча, а "тендерисање" усложњава и знатно компликује пословање, а овдје се тако послује десетак година, јер је слаба структура шуме, а учестала је крађа од стране познатих и шумокрадица.

"Нико није могао очекивати да се од таквог стања направи добар резултат, јер девастирана шума се опоравља стотину година, као нека друга привредна грана гдје се купе сировина или машине, и опоравак може да почне одмах", каже Горан Станић, директор газдинства и човјек који познаје шумарску струку.

"Шуме смо од наших предака примили у добром стању, али их треба у још бољем оставити нашим потомцима", додаје Станић ову усмену поуку, коју није на одмет записати два пута.

Проблеми су издвајања, попусти купцима, авансно плаћање, одгођено на 30, 60 и 90 дана, а обавезе ШГ "Јахорина" Пале према извођачима су само 15 дана. Намеће се логичан закључак да је шумарство, за разлику од грађевинарства или неке друге привредне гране, специфична дјелатност, које је по садашњим законским и подзаконским актима, али и у самој пракси, доведено у неодржив положај, јер је вода ушла у уста и пријети општи потоп.

По ШПО се не врши детаљан премјер, већ методом узорка са одређеном грешком, а у закону нема могућности толеранције веће од 1 одсто, док је у грађевинарству 50 одсто. То се најбоље увиђа преко елементарних непогода и најезде поткорњака.

У измјени Закона о шумама треба да се наложи промјена правилника о уступању радова и надзора над њиховом извођењу.



Треба омогућити сеоском становништву да се ангажује на сјечи и извозу дрвних сортимената, без лиценце коју прописује министарство о минималним техничким условима, а то су основна средства... Уобичајено је било у ранијем периоду да људи који имају моторне пиле врше сјечу на одређене количине (до 1.000 м<sup>3</sup>), као и извоз са својом анималном запрегом, који имају тракторе технички исправне, да се могу ангажовати на извозу (до 4.000 м<sup>3</sup>). То би вратило повјерење народа и спријечило незакониту сјечу и извоз, односно отуђење шумских дрвних сортимената, организоване или неорганизоване крађе шуме.

Некада су ти људи радили за нас, запсолене у шумарству, а сада раде за приватне дрвопрерађиваче, који их раубују или гледају како други врше сјечу и извоз, а они немају посла.

"У селу Врхпрача, било је 30 пари волова, који су радили за ШГ "Јахорина" Пале, а сада немају већ два пара волова. Дрвопрерађивачи су их потиснули, а шумарство им је давало кредите који су они уредно и захвално отплаћивали кроз рад, али и зараду и живљење од ње. Радили су са тзв. обртницом", каже Момир Павловић, инжењер са 32 године радног искуства у струци, сада шеф РЈ "Ловство".

Павловић, без длаке на језику, додаје: "Највећи кривац за лоше стање у шумарству су тендери и Закон о јавним набавкама, који су утицали на већу појаву шумских крађа дубећих стабала. Сеоско становништво које је радило на сјечи и извозу дрвних сортимената, законима је удаљено у легалној сјечи и извозу, па су се организовали на илегалну, незакониту сјечу и извоз, а то је шумска крађа која је учестала."

Он наглашава да садашњи извођачи радова, у фази сјече и извоза, у ШГ "Јахорина" Пале су дрвопрерађивачи који имају лиценцу од министарства, раде по сукобу интереса, јер онај ко врши сјечу и извлачи не може бити купац.

По изјавама радника који раде у реализацији производње, најјефтинија је производња када су извођачи радова са стране, јер нема намјештања са купцима.

Како је дошао за директора Горан Станић, прекинута је традиција дрвопрерађивачима да могу куповати грађу у одјелу у којем је вршена сјеча и извоз, јер исту могу куповати само на централном стоваришту. Због тога бојкотују и производњу и куповину шумских дрвних сортимената.

Како је уведено централно стовариште, купци избјегавају куповину, а иду у друга газдинства.

Многи радници питају се: зашто је дозвољено да дрвопрерађивачи који су дужници газдинству, гасе фирме, мијењају им назив, само да не би платили дуг ЈПШ "Шуме РС", односно

Нашим правилником о постојању и уступању радова у шумарству и надзора над њиховим извођењем, треба једним чланом регулисати да мјесно становништво, које гравитира томе подручју, да има могућност на привременим и повременим пословима, а посебно на санацији штета од елементарних непогода у смислу санације случајних ужитака, санацију суђења шума у већем обиму (шумских култура као посљедице суша) на начин да могу са својом анималном запрегом учествовати у тим пословима, како би на неки начин успјели стећи неку додатну зараду, ради опстанка у руралном дијелу. Тиме би приближили локално становништво ЈПШ "Шуме РС". Стекла би се претпоставка, која је и раније била, да осјећају потребу да чувају и штите шумско богатство, јер им је то обезбједило егзистенцију на селу.

Миладин Јефтић,  
помоћник директора ЈПШ "Шуме РС"

#### ПУСТОШЕЊЕ ШУМА

Ко боље познаје просторе паљанске општине, нарочито њен југоисточни дио (Госину, Поноре, Јакшин до, Брњицу, Винограде) биће му јасно шта је урађено од једне природне средине. Данас је то средина изложена суровим вјетровима, микроклима је измијењена у негативним екстремима, људи су је готово напустили. Овај крај може послужити као лабораторија, као екземплар шумарима, пољопривредницима, шта се добија када се неконтролисано, незналачки дирне у законе природе.

(Мојсије Ђерковић:  
Прерада дрвета у Палама)

#### ПРВЕ ПИЛАНЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

За вријеме отоманске управе постојао је незнатан број примитивних пила на поточара. Зарић у свом напису "Стање пилања и њихови капацитети у БиХ до 1945. године" (Народни шумар 1 - 2, Сарајево, 1960) наводи да је прије аустроугарске окупације постојало на територији цијеле БиХ свега четири мале пилање поточаре. Једна од њих је у Палама, за коју не даје ближе податке о времену њеног подизања. Међутим, Беговић у свом дјелу цитирајући Ц. Крешевљаковића (Битка под Бањалуком 1737) наводи да је прва пила на поточара у Босни подигнута 1738. године на ријеци Миљацки код Корана, више Пала. Њу је изградио неки Аустријанац, кога су Турци заробили у бици код Бањалуке (3/212).

(Мојсије Ђерковић:  
Прерада дрвета у Палама)

газдинствима од којих узимају робу. Тужиш их, а го се не скида, јер им је фирма у стечају, а капитал у некретницама, а на рачуну немају ништа.

Централна стоваришта су постојала и раније, али су се налазила у кругу примарне прераде дрвета. Најбољи резултат је да су сви купци доведени у равноправан положај, као у продавници.

Одвојена је сјекира од пања, а то обезглављује пословање ЈПШ "Шуме РС", јер су приватни дрвопрерађивачи ушли у шуму с проширеном дјелатношћу, предузећима за извођење радова, а шумари (од лугара до инжењера) су само контролори, а не чуварске службе, који не могу сачувати шуму од бесправних и неконтролисаних сјеча.

То ј деградирало струку!

#### СИНДИКАТ ПОДРЖАВА ДИРЕКТОРА СТАНИЋА

Предсједник Синдиката ШГ "Јахорина" Пале Владо Илић је истакао да радници не пристају на најнижу цијену рада од 102,5 КМ јер 15 година имају најнижу цијену рада као организациони дио у ЈПШ "Шуме РС". Изузетак је било три мјесеца, када је дејством тужби радника та цијена била 130 КМ, али је опет пала на 110 КМ.

Поред тога, предсједник Илић се не слаже са отпуштањем радника. На питање како изаћи из кризе, одговара:

"Нека се наплате потраживања, нека Влада промијени Закон о шумама, нека се укину тендери који додатно отежавају остварење позитивних резултата, јер не дају да се ради..."

Илић додаје да је директор Горан Станић поштен и вриједан човјек, који познаје струку, али и стање у шумарству, који је зауставио бесправну сјечу шуме... Ми смо општина на вратима Сарајева, па је бог тога бивши ШИПАД опустошио шуме, правећи викендице и викенд насеља... Прије су биле државне пилање, а сада приватне, има их око 200 на подручју општине Пале.

Илић истиче да су шумокрадице "заштићене" од државе. Суд их осуди, наплати своју таксу, а нас шаље на грађанску парницу. Због тога треба мијењати Закон о шумама, али тако да заштити струку и шуме, а не оне који се гријеше и од једно и од друго, а да их не можеш санкционисати.

Шума је нападнута, истиче Илић, јер су закон писали и усвојили они који немају појма о шумарству.

Од када је Горан Станић дошао на чело нашег шумског газдинства, не губимо поступке на суду, подвлачи Илић.



## ДИРЕКТОР КОЈИ ЈЕ ПОЗИТИВНО ПОСЛОВАО

Од 18 директора у пилани у Палама најдужи директорски стаж су имали Павле Мучибабић и Радислав Симовић.

Радислав Симовић је био директор "Новореза" у Палама и "Нове Рома-

није" у Сокоцу, у којима је био успешан и није их доводио у негативно пословање, плаћајући све обавезе према радницима и држави. Када више није могао тако пословати, дао је оставку. То и наводимо као примјер да људи осјетљиве савјести и високе моралности, неће дозволити да се са

њима планирано манипулише. Још нешто интересантно, али афирмативно, може се навести везано за име Радислава Симовића - да је ријешило гријање у Палама и Сокоцу, уводећи у котловнице дрвени отпад, као обновљив извор енергије.

Н. Жугић

# ПУСТОШЕЊЕ ШУМА У МОКРОМ

- Криминална група је на рејону Ситница у Морком опустошила 9.123 кубна метра дрвета, у оквиру Шумског газдинства "Јахорина", вриједног више од 2.114.081,46 КМ, на овој територији направила је прави екоцид, оставивши шест хиљада пањева иза себе у одјелима 35, 36, 37, 38, 39 и 40.
- Око девет хиљада кубика дрвета, колико је нелегално посјечено у рејону Јасенице Шумског газдинства "Јахорина" Пале, што је недавно откривено у акцији "Гора", ситница је у односу на оно што је урађено у рејонима Ледењача и Костреши истог газдинства.
- Дана 15. фебруара 2013. године Окружно тужилаштво у Источном Сарајеву подигло је оптужницу против 19-члане криминалне групе из Пала, која је дугогодишњом крађом шуме на подручју те општине оштетила Шумско газдинство "Јахорина" и "Шуме РС" за 2,11 милиона марака и стекла противправну имовинску корист од око 850.000 КМ.



Према тврдњама нашег извора, блиског истражи, размјере шумске крађе незапамћене су у региону, а толику крађу дрвета не памте ни старији шумарски стручњаци. Управо због тога, тврди наш извор, приликом увиђаја од стране припадника МУП РС направљено је рекордних 20.000 фотографија с мјеста пуштања шуме.

Увиђај је трајао 60 дана, а у њему су учествовали 12 крим-инспектора и техничара, стручни сарадници (интерна контрола) ЈПШ "Шуме РС" и Управа за инспекцијске послове Републике Српске.

Извор тврди да посјечена шума, од више од девет хиљада кубних метара, само је дио криминала. Зато се, како каже, поставља питање, како је могуће да надлежни у ЈП "Шуме РС" о томе

нису имали никаква сазнања, знајући да је интерна контрола морала имати информације о криминалу ових размјера. Посебно је индикативно, додаје он, што је један дио посјеченог дрвета, уредно евидентиран у пословним књигама ШГ "Јахорина".

Јединица за посебне истраге и ЦЈБ Источно Сарајево Окружном тужилаштву у том граду поднијела је прије неколико дана допуну извјештаја о почињеном кривичном дјелу против 19 лица...

Горан Љубојевић, главни шумарски инспектор у Управи за инспекцијске послове РС, потврдио је да су поднесене кривичне пријаве против чувара шума и других лица у Шумском газдинству "Јахорина" Пале, које је оштећено за 2,1 милион КМ. Прове-

дене су истражне радње, а инспекција је надлежним органима поднијела прекршајне пријаве за одговорна лица у шумском газдинству. Крађа је организована и подсјетио да је законом предвиђено да шуме треба да чувају власници и корисници. Љубојевић је напоменуо да је за ово кривично дјело предвиђена новчана и затворска казна од двије до три године.

У извјештају полиција наводи да постоји сумња да је наведена штета ШГ "Јахорина", нанесена у периоду од 26. септембра 2006. до 14. априла 2010. године на подручју шумског рејона "Ситница" у јединици "Романија-Мокро". Наведено је да је претходни извјештај о пљачки шуме, послје заједничког рада Јединице за посебне истраге МУП РС и ЦЈБ Источно Са-



рајево, Окружном тужилаштву поднесено 9. јуна 2010. године.

Ова допуна извјештаја поднесена је због основане сумње да су наведени као организована криминална група имали намјеру бесправно присвајања имовинске користи себи или другима. Вођа те групе је М. Л., као рејонски лугар, који је у договору са Д. Ј. представником предузећа "Д-Јањић" из Мокрог, свјесно кршећи закон, заједно са осталима преко те фирме организовао извлачење и препродају дрвета на чему су бесправно присвојили 847.853 КМ, наводи се у извјештају.

Истакнуто је да су на тај начин, преко ШГ "Јахорина" из Пала, оштетили ЈПШ "Шуме РС" из Сокоца за 2.114.081 КМ.

Послије ових активности настављено је прикупљање оперативних сазнања и података о организованим бесправним сјечама у великом обиму извршеним у спреси с одговорним лицима у ШГ "Јахорина" и власницима приватних бренти на подручју шумског рејона "Ситница", те на комплетном шумском рејону "Јасенова", истиче се у допуни извјештаја Јединице за посебне истраге и ЦЈБ Источно Сарајево.

### СЈЕЧА ИСПОД ЗЕМЉЕ - НОВИ ИЗУМ КРАЂЕ

Извор "Шума" казао је да је криминална група функционисала тако што је Д. Ј. плаћао 100 марака по кубном метру украдног дрвета. Од тога је М. Л., као лугару, припадало 40 марака, док су извршиоци добијали 60 марака. Посебно је интересантно, додаје он, што је М. Л. системски прикривао трагове крађе на уобичајене начине, довлачењем грана на пањеве, као и премазивањем пањева прегорјелим уљем, али да је приликом увиђаја откривен и незапамћен начин прикривања трагова.

- Фактички је патентирао одрубљивање пањева до самог жилишта. Сјекао је моторном пилом пањеве испод земље, прекривао их земљом и садио младо дрвче на мјесту гдје су били пањеве. То је нови изум - открива наш извор из истраге и додаје да је криминал трајао четири године, али да је за сјечу оволике количне дрвета требало око годину дана активног рада на терену.

Према извјештају Центра јавне безбједности Источно Сарајево, у овој незапамћеној крађи у историји шумарства учествовало је 19 лица.

### ЗА УСЛУГУ 100 МЕТАРА КУБНИХ ОБЛОВИНЕ

Полиција је утврдила да је М. Т. помагао организованој криминалној групи тако што је обећао прикривање бесправне сјече за шта је као противуслугу добио 100 кубних метара обле

грађе вриједне више од 10.000 КМ. Према наводима полиције, радници ШГ "Јахорина" Пале, свјесно су кршили закон тако што су пропуштали дужност надгледања и контролисања шумских рејона, уносећи у исправе лажне податке. Они су у записницима констатовали да нема неевидентираних бесправних сјеча и других нерегуларности.

Контрола у шумском газдинству открила је да је у рејонима Ледењача и Костреши, који припадају Радној јединици "Мокро", бесправно посјечено између 13.000 и 17.000 стабала, укупне дрвне масе преко 20.000 метара кубних дрвета, чиме је нанесена штета невиђених размјера.

Према информацијама које смо добили од добро упућених лица, Интерна контрола је у једном одјелу на Ледењачи открила велики број пањева бесправно посјечених стабала. Ради се о шест до осам хиљада стабала укупне масе (око десет хиљада метара кубних), а у рејону Костреша пронађено је између седам хиљада и девет хиљада пањева дрвне масе (око 11.000 метара кубних).

Према незваничном информацијама, у рејону Јасенове постоје велика поља гдје је обављена гола сјеча стабала и то свих обима, па и оних најмањих. Уобичајена су мјеста на којима се бесправна сјеча обављала на мјестима шумарских влака и путева тако да је извлачење стабала било олакшано.

Ово се, према ријечима стручњака, није могло урадити тајно јер су потребне моторне пиле, трактори, камиони са дизалицама и друга средства која праве велику буку.

Из Јасенице нелегално посјечена стабла достављана су пиламама у мјестима Градац, Крачуле, Локића Брдо и Прутине.

### ПОЛИЦИЈСКА АКЦИЈА "ГОРА" ТРАЈАЛА ТРИ ГОДИНЕ

Рад на откривању нелегалне сјече дрвета у шумским газдинствима на подручју Источног Сарајева, у акцији под називом "Гора", трајла је три године.

Извјештај против осам лица из "Јахорине" поднесен је због нелегалне сјече у рејону Јасенице, а против одговорних лица из "Романије" због кривичних дјела злоупотреба службеног положаја, шумска крађа, прикривање кривичног дјела и фалсификовање исправа.

Из Окружног суда у Источном Сарајеву 15. фебруара 2013. године је саопштено да су потврдили оптужницу.

У оптужници је наведено да су М. Л., Д. Ј. и Д. Ј. организовали криминалну групу која се крађом шуме бавила од 26. септембра 2006. до 14. априла 2010. године.

Оптужница је подигнута и против М. Л., М. Ђ., В. Ђ., Б. К., М. К., В. К., М. Ђ. и В. Л.

За крађу шуме оптужени су и Д. У., В. А., Г. П., Н. Т., З. Б., Г. В., З. Ш. и П. С.

Као вођа ове групе раније је означен тадашњи рејонски лугар М. Л., који је у договору с представником предузећа "Д-Јањић" из Мокрог Д. Ј., заједно са осталим оптуженима, путем те фирме организовао извлачење и препродају дрвета. На тај начин су оштетили Шумско газдинство "Јахорина" из Пала и "Шуме РС" за 2,11 милиона марака.

У оптужници је наведено да су крађом шуме заједнички прибавили противправну имовинску корист у износу од најмање 845.926 марака, колико је у вријеме бесправне сјече по цјеновнику "Шума РС" вриједила бесправно посјечена шума. Исти износ новца примили су у готовини од њима познатих купаца, а да би прикрили поријекло новца, починили су кривично дјело "прање новца".

Према оптужници, као чланови организоване групе кради су шуму у намјери да је продају.

У оптужници је наведено да су, у својство одговорних особа у Шумском газдинству "Јахорина" Пале, по претходном договору са М. Л. пристали да прикрију шумску крађу, тако што су кршили закон или друге прописе и пропуштали дужност надзора. На тај начин омогућили су крађу шуме помешној групи. Они су оптужени да су починили кривична дјела фалсификовање или уништавање службене исправе и несавјестан рад у служби.

У истрази је утврђено да је ова група опустошила рејон Ситница код Мокрог, гдје је у периоду од 2006. до 2010. године посјекла око 6.000 стабала висококвалитетног и на тржишту скупог дрвета јеле, смрче и бијелог бора.

### БЛОКАДА ИМОВИНЕ

Окружно тужилаштво Источно Сарајево у оптужници је предложило суду одузимање имовинске користи од оптужених коју су стекли кривичним дјелом.

Послије финансијске истраге коју је спровело Одјељење за финансијске истраге и откривање имовине стечене извршењем кривичног дјела МУП-а РС, Основни суд Источно Сарајево је средином децембра 2010. године М. Л. и Д. Ј. и са њима повезаним лицима привремено одузео имовину вриједну више од 850.000 КМ. Тада су им блокирани стамбено-пословни објект у Мокром, два стана, два голфа "петице" и банковни рачуни.

Пренесено из Фокуса и Гласа Српске





# ТЕСЛИЋ ГРАД НА ДРВЕНИМ ТЕМЕЉИМА

- Град Теслић има можда тек неку годину (читај: деценију или двије) више од својих најстаријих житеља. То се, међутим, не може рећи за већину осталих насеља на подручју ове општине, који своје коријене вуку из далеко дубље прошлости. Најстарија насеља која се под садашњим именима сусрећу још у средњовјековним историјским изворима су Чечава (по површини вјероватно највеће село у Републици Српској) и сусједно мјесто Растуша, те Липље, село на граници са которварошком општином, познато по истоименом манастиру из 13. вијека.
- У деценији прије посљедњег рата, "Борја" је буквално препорођено. Поред реконструкције пилане, термоенергетског постројења финалне прераде, те комплетне инфраструктуре, овдје је изграђено и неколико нових фабрика. Уочи рата теслићки дрвопрерађивачи заокружили су технолошки ланац који је почињао у шуми а завршавао се производњом намјештаја као финалног продукта.

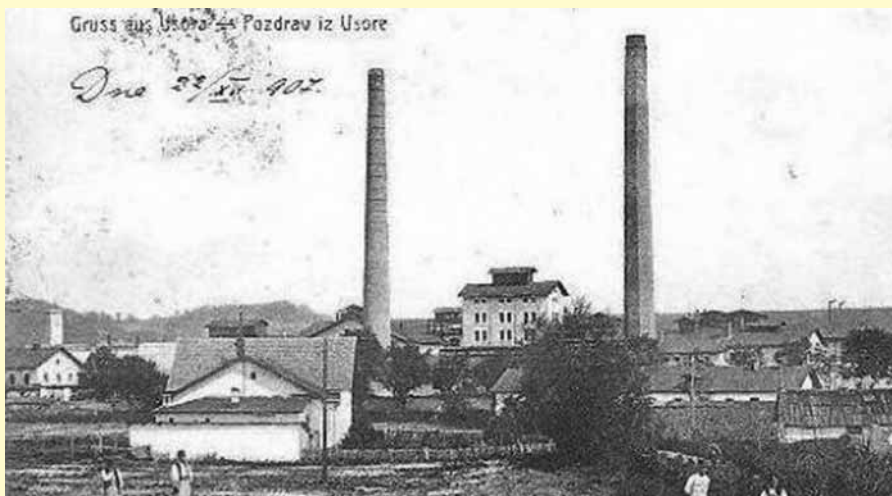
Настанку Теслића претходила је аустроугарска окупација тадашње Босне и Херцеговине за коју је благослов добијен на Берлинском конгресу 1878. године. Захваљујући чињеници да је војна јединица која је током ове "мировне" окупације продирала из правца Бањалуке, преко Борја, долином Усоре, према Добоју, имала у свом саставу и неког неименованог шумарског стручњака, уз рапорт о успјешно извршеној операцији, у Беч је отишао и извјештај о изузетно богатим шумама кроз које је јединица пролазила. Након таквог сазнања, овдје се није губило вријеме и одмах по војној успјешности је и економска окупација новоосвојених простора.

Већ 1882. године једна тршћанска фирма започела је изградњу ускотрачне жељезничке пруге од Добоја до Прибинића, у дужини од 44 км, с циљем да врши сјечу хрстових шума, односно производњу баварске дуге и жељезничких прагова у сливу Велике у Мале Укрине. На тај начин, деведесетих година 19. вијека започела је индустријска експлоатација шумског блага на овом подручју.

Наредних деценија интензитет сјече биће вишеструко повећан. У жељи да створи предуслове за експлоатацију буковог дрвета које је било и остало доминантна састојина овдашњих шума а до тада углавном није имало индустријску примјену, страни капитал добио је концесију да на пустом и шикаром обрастлом простору у коме се двије Усоре сливају у једну, сагради фабрику за суву дестилацију дрвета. Тако је већ 1896. године овдје пуштено у рад највеће постројење такве врсте у Европи, које практично без прекида ради још и данас.

Да би обезбједио грађу за будућу фабрику инвеститор је на истом мјесту претходно подигао парну пилану за резање трупаца и та 1893. година узима се као почетак механичке прераде дрвета у Теслићу, односно година настанка Дрвне индустрије "Борја".

Поред неисцрпног шумског блага, страни капитал на ово подручје био је привучен и због обиља јефтине радне снаге. Додуше, само неквалификоване, док је она стручна довођена из других дијелова простране жуто-црне монархије. Да би се она задржала у Теслићу, било јој је потре-



бно обезбједити смјештај, па су паралелно са изградњом фабрике овдје подизане и настамбе (колоније) за раднике и чиновнике. На тај начин формирано је насеље, а када је почетком прошлог вијека овдје пресељена и шумска управа из Прибинића, Теслић је већ добио све елементе будућег рада.

Због производње ацетата, стратешке сировине за добијање барута, теслићка индустрија није прекидала рад ни током Првог свјетског рата. Напротив, у том периоду повећан је интензитет сјеча и отварање шума изградњом све дуже трасе и разгранатије мреже шумских жељезничких пруга па је у периоду између два свјетска рата Теслић служио за један од већих индустријских центара у тадашњој БиХ.

У годинама послје Другог свјетског рата успорен је привредни развој Теслића. До застоја је дошло отуда што се привредни потенцијал ове општине није у довољној мјери уклапао у економску и развојну стратегију тадашње Југославије, а са друге стране успједила је и својеврсна казна због пасивног учешћа Теслићана у рату и револуцији.

Привредна стагнација Теслића евидентна је све негдје до краја седамдесетих година прошлог вијека а онда слиједи нешто интензивнији период. У то вријеме овдашње дрвосјече су заједно са механичком прерадом чиниле једну организациону, технолошку и доходовну цјелину.

Нашавши се у саставу тадашње Радне

организације која по броју запослених у прерађивачком потенцијалу највећем привредном колективу у општини, овдашњи шумари дали су немјерљиви допринос стања теслићког "гигаита", у вријем његовог најинтензивнијег развоја.

У деценији прије посљедњег рата, "Борја" је буквално препорођено. Поред реконструкције пилане, термоенергетског постројења финалне прераде, те комплетне инфраструктуре, овдје је изграђено и неколико нових фабрика. Уочи рата теслићки дрвопрерађивачи заокружили су технолошки ланац који је почињао у шуми а завршавао се производњом намјештаја као финалног продукта.

Прије него што је рат зауставио сваку озбиљнију привредну активност успједила је трансформација дрвопрерађивачког комплекса, из којег су шумари изашли прилично осакаћени. Наиме, интензивно инвестирање у развој дрвопрерађивачке индустрије успорило је отварање шумско-привредног подручја, а онда је успједило рат, чије ће ране овдашњи шумари дуго да лијече.

Просгор којим оно данас газдује простире се на површини од 48.173 хектара, од чега на шуме отпада негдје око 92 одсто укупне територије. У том зеленом мору, 33.666 хектара чине високе шуме с природном обновом, а преостали тридесетак процената су деградирани и изданачке шуме, те шумске културе.

Душан Кузмановић





## КАКО НАПРАВИТИ ПЛАН КОНСОЛИДАЦИЈЕ ПРЕДУЗЕЋА

- **Директор Саво Касиповић види као најозбиљнији проблем издвајање локалној заједници од 10 одсто, али и потраживање од већ угашене Агенције за шуме од 4.650,00 КМ, а обавеза ШГ "Борја" према Агенцији је 1.765.000 КМ, као и потраживања од купаца у милионским вриједностима. Када се то има у виду – како направити план консолидације предузећа?**

ШГ "Борја" Теслић, седам мјесеци није имао директора (од јула 2012. до фебруара 2013. године), све до доласка бившег директора и начелника општине Теслић Саве Касиповића, који има дугогодишње искуство у раду дрвне индустрије, али и шумарству.

Имајући у виду чињеницу да ово шумарско газдинство прати дугогодишња традиција доброг пословања, за очекивати је да ће се са новим директором и плановима консолидације, које је договорио и потписао председник Гранског синдиката за шумарство и прераду дрвета и директор ЈПШ "Шуме РС", вратити традицији доброг пословања. Наравно, уз све то и промјеном Закона о шумама, или оним дијеловима који су оптеретили трупац, како то није случај ни у једној држави у окружењу.

Укупна потраживања ШГ "Борја" Теслић су 2.195.502 КМ, а од тога од купаца из Републике Српске 1.697.000 ("Нове Борје" 240.000 КМ, "Бортеса" 400.000 и других и "Нова форма" Шамац

250.000 (добили пресуду, иде се на извршења), као и други купци из Федерације БиХ 38.000 КМ.

Касиповић истиче и проблем шумских газдинстава која имају велике количине за дестилацију (као што су "Борја", "Градисча" и "Врбања"), мале цијене од 37 КМ, а испоруку великих количина. Прво што нема тражене количине по тој цијени. Могло би ићи до 7.000 м<sup>3</sup>, а веће количине од те су на штету газдинстава, а још по уговору плаћање 90 дана. Добити велике количине на лицу мјеста са ниском цијеном превоза је лош резултат унапријед.

Проблем овог газдинства је висока кредитна задуженост, с неколико кредита...

Уз то, тендери, односно примјена Закона о јавним набавкама, који ти не дају да се припремиш довољно брзо с производњом која почиње у марту, а те активности не могу се спроводити док се не усвоји производно-финансијски план.

Проблеми у овом газдинству су раз-

лика цијена у лишћарима и четинарима на укупан обим производње, јер четинари су знатно скупљи. Нису у сваком газдинству исти услови по квалитету шуме, а јавна је тајна да је "Борја" богата сиромашном, израубованом шумом.

Проблеми пословања су везани и за проширену репродукцију. Улаже се у буџет Републике Српске (0,07 одсто), а врло мало се од тога врати. Све скупа, на нивоу РС то је око 15-20 милиона, а шумама се не врати више од два милиона. Многа газдинства, па и "Борја" газдују ловним туризмом, а то годишње кошта око 150.000 КМ, а приход се не оствари ни 10,00 КМ. То су велика средства, а посебно за 10 година!

Неки квази стручњаци купују јефтито огревно дрво и извозе га правећи од тога профит...

Све су то свјетлећи упитници како направити план консолидације газдинства.

Н. Жугић



# Душан Марковић, предсједник Синдиката ШГ "Борја" Теслић НЕ МОГУ САМО ШУМАРИ БИТИ КРИВИ ЗА ОВО ШТО СЕ ДЕШАВА У ШУМАМА

■ Суд и тужилаштво имају блажи став према онима који нам праве проблеме, него према нама који их незаслужено трпимо.

"Синдикат ће увијек бити у заштити радника, јер је то природно и сврсисходно. Што се тиче ШГ "Борја" Теслић, као предсједник синдикалног одбора, ситуација је врло сложена, јер се све негативне појаве рефлектују и код нас", дочекује нас Душан Марковић.

"Ми смо успјели да одржимо равнотежу, без обзира како ће то неко протумачити, без обзира што скоро десет мјесеци нисмо имали директора, сви сарадници су имали добру комуникацију, а све у интересу да се постигну што бољи резултати рада. Успјели смо да одржимо редовност исплате плата и да радници буду задовољни.

Очекујемо промјене на нивоу ЈПШ "Шуме РС" али и у самом газдинству, али мјере провођења консолидације предузећа ће бити као љута трава на љуту рану, јер другачије се не може. И сви радници су за то. Осјећају да директор Саво Касиповић покушава на све начине да уђе у фазу успостављања реда. Био је директор у дрвној индустрији, па наш директор, па начелник општине и поново вршилац дужности у нашем газдинству. За вријеме његовог мандата плате су биле редовне, а очекујем да ће успоставити финансијску равнотежу колико год му прилике буду дозвољавале.

Овдје ће вам многи рећи да смо "богати сиромашном шумом". То је први проблем, а други са којим се сусрећемо је велика сума дужника, да не кажем сумњивих потраживања. Трећи проблем је постотак од 10 одсто, који, по Закону о шумама, издвајамо за општине, је нерелан за услове под којим послујемо. Мислим да ће људи који одлучују дозволити да се промијени члан у Закону о шумама, али и други чланови, који су шумарство довели у неповољан положај. Такав је био случај са Агенцијом за шуме, која је укинута. Те законске обавезе шуме тешко могу поднијети!

Ово је прва већа криза послје рата, ако да је сваки радник осјетио, јер касне плате и прошле године нисмо имали регрес.

Питали смо га: "Мјерено инструментима струке, шта све терети метар кубни обловине?"

Дуле, велики човјек и по духу и тјелесно, стишљив и без имало агресије, лаконски одговара: "Ви знате под којим условима функционишу шумска газдинства. Све промјене покрећу се са нивоа ЈПШ "Шуме РС", а од шумских газдинстава се тражи велика одговорност, а овлаштења нема... Морам поменути Хемијску индустрију 'Дестилација' Теслић, и неке фирме које добијају под повољнијим околностима дрво, а то све



иде по раднику... Ја сам више пута то истицао на састанцима, јер нико не пита шумаре на који начин то све поднесе... То су повластице које добијају други, али на терет радника у шумарству. И кривац за то није у газдинству, него изван њега. Нисмо прекинули сарадњу, јер је и нама стало да ради Хемијска индустрија 'Дестилација' Теслић...

На тендере, а ви знате како се то дешава, имамо примједбе, али овога пута не бих о томе, коме се то дијели под повољнијим условима... А ми имамо преко милион КМ потраживања. Неке повољности даје и Влада, али и то иде на штету радника и приписује се нама на губитке и лоше пословање. Већи дио тих неплатиша пререгиструје фирму, да ми који смо им дали робу немамо начина да то наплатимо, јер нова фирма није наш директан дужник. Не знам како се нико не бави да спријечи тај проблем, јер сви виде да су шуме дошле због таквих проблема у неодржив положај.

Такве треба везати за тржиште, ако могу радити и пословати без губитака и ако плаћају дугове нама у шумама, нека раде, а ако не, нека затворе фирму. Мислим да ту Влада РС треба да има оштрији став, да бисмо имали повољније услове пословања, без терета наплаћивања."

Као радник који ради у овој фирми преко тридесет година, мислим да није по нас добар Закон о шумама, јер смо енормно извајали, како за већ угашену Агенцију за шуме, тако и за локалну заједницу (а то је

на нивоу ЈПШ "Шуме РС" око 16 милиона КМ), направио је велике пометње у пословању и није се показао као добар. О томе најбоље свједочи овакво стање у шумарству!

Уз то, суд и тужилаштво имају блажи став према онима који нам праве проблеме, него према нама који их незаслужено трпимо. Не могу само шумари бити криви за цјелокупну ситуацију и ово што се дешава у шумама.

Као човјек који ради на шумским штетама, пратим ту евиденцију бесправне сјече, а и појављујем се на судовима, сматрам да су ту многи органи, осим шумара, нису реаговали на вријеме и по законским правилима, као што је случај шумокрадица који направи пет и више прекршаја, а прође без веће санкције, затвора ли плаћања штете... То стимулише остале да се нелегална сјеча врши. Ту треба мијењати курс, али да сви јединствено дјелујемо, почев од полиције и тужилаштва, до судова. Сам шумар, у свему томе, тешко ће моћи ријешити проблеме бесправне сјече.

Имамо случај шумских крађа од 50 м<sup>3</sup>, гдје знамо починиоца и гдје дамо све податке тужилаштву, које спроводи истрагу уступљену полицији, а на крају та пријава падне! Проблем је у томе што такве двије три пријаве, гдје је направљена штета по 10.000 КМ, одражавају лошу слику у јавности да шумари не могу да спријече крађе, а кривци су на другој страни.

Н. Жугић



## РАДНА ЈЕДИНИЦА ЧЕЧАВА ЕКОЛОШКА ОАЗА

- Шумско газдинство "Борја" је организовано и послује кроз пет радних јединица. Једна од најмлађих по формирању, а можда и по старосној структури запослених је РЈ "Чечава".

Руководилац Радне јединице је Милица Јовић, дипл. инж. шумарства, референт за узгој и заштиту шума Мира Ђурић, дипл. инж. шумарства, још 4 млада инжењера шумарства, пет лугара и администратор. Управа РЈ је смјештена у ловачкој кући "Плане", на пропланку у правом шумском амбијенту 5 км од асфалтног пута.

Уз свакодневни посао који организује Милица, интересно је што скупа с њом скоро сви запослени добро познају љековито биље. Тако од раног прољећа па до јесени уберу мало за чај да се нађе зими, а мало за јегер. Стално чујете како једни другима јављају гдје је шта пристигло, процвјетало, пажљиво чувају и беру. Тако је њихов јегер који већ неколико година праве у Шумској управи постао традиција и тражен рецепт. Наиђу случајни пролазник, уморни дозначари, инспекцијске контроле па се окријеле једном чашицом овог домаћег производа.

Када сједну уз заједнички ручак, воде разговоре о пчелама, кошницама и меду. Већина има кошнице код кућа, крену помало аматерски, а даље прискачу и помажу једни другима. И управник Милица Јовић је кренула са пчеларством, како каже, за сада је још приправник у тој области.

Ово је још један од примјера да су шумари и шумарска



струка најближе природи, одговорни за њу и тако свјесно и несвјесно постају најбољи еколози. Радна јединица уз редовне послове постаје сваки дан и мала еколошка оаза.

Светлана Н. Готовац

### Тренинг-обука

## ГАЗДОВАЊЕ ШУМАМА ПО СТРОГИМ КРИТЕРИЈУМИМА

- Јавно предузеће шумарства "Шуме Републике Српске" је успјешно завршило процес ре-сертификације по ФСЦ стандардима и продужило важност ФСЦ сертификата за газдовање шумама на сљедећих пет година. У периоду од 22.10. до 2.11. извршен је контролни преглед од стране овлаштеног сертификационог тијела СГС - Словачка



Према дефиницији, "ФСЦ сертификација газдовања шумама значи да се шумом и шумским земљиштем газдује према строгим еколошким, социјалним и економским стандардима".

ФСЦ сертификат представља велику част, чиме се међународно признаје да је газдовање шумама ЈПШ "Шуме Републике Српске" у складу са строгим критеријумима, а ово је уједно

и признање шумарској струци у Републици Српској која генерацијама на одговоран начин газдује овим изузетно значајним националним ресурсом.

Да шумарска струка наставља континуирано радити на овај начин, показује и организовање тренинг-обуке за постављање пластичних цијеви-премосница у циљу што боље заштите водотока и водених ресурса.

Тренинг-обука за западни дио организационих дијелова је организована 05.12.2012. године у Котор Варошу. Обука је проведена на терену у одјелу, гдје се могло видјети на лицу мјеста постављање цијеви и прављења премоснице, као и сам прелаз трактора са робом. Присутствовали су домаћини из ШГ "Врбања", ШГ "Градишка" Градишка, ШГ "Приједор" Приједор, ШГ "Борја" Теслић... Значај оваквих премосница представио је господин Ненад Куртума.

С. Н. Готовац



## Центар за газдовање кршом у Требињу



# ЧУВАРИ ХЕРЦЕГОВАЧКОГ КРША

■ Један од значајнијих корака, бар се томе надамо, је и оснивање расадника у коме ћемо узгајати и производити саднице медитеранског дрвенатог и украсног биља, каже Бранко Тасовац, директор овог узорног колектива

У згради којој су темељи ударени прије вијек и мало више година и у којој су, за прошлих времена, становали и знани и незнани, данас просторије Центра за газдовање кршом, једног од сегмената многочлане породице "Шума Републике Српске". Под кровом овог здања раде чувари крша, људи заљубљени у посао којим се баве и којег неизмјерно воле. Раде стручњаци који све што знају и што су научили покушавају уткати у велике пројекте очувања херцеговачког крша и природе какве је мало гдје. Односно у пројекте очувања многих ендемских врста којих има само тамо гдје је еколошки чистог и ваздуха, и земље, и воде.

- Само име Центра за газдовање кршом указује на то да је шумарство на подручју крша крајње специфичан облик шумарства. Јер ми се на овом подручју у суштини бавимо искључиво узгојем и заштитом шума. И сам закон каже да су то опште корисне функције шума. Значи, експлоатација шума, као основна дјелатност шумарства у свим осталим дијеловима, овдје не долази у обзир, пошто имамо само око два посто површине под високим шумама које практично треба чувати а не искориставати и сјећи. Те површине су ван градских насеља тако да се у суштини не виде, а лоциране су на три локалитета - Зупци, Бијела гора и Видуша. Површина којом ми газдујемо налази се у четири херцеговачке општине - Требиња, Билеће, Љубиња и Берковића те на дијеловима општина Невесиње и Гацко које су по свим морфолошким, геолошким и вегетацијским приликама приближне кршу. Значи, то је, простим језиком речено, онај дио који нема шума. Тај дио тих општина припада нама. Свеукупна површина ове четири општине у државној својини је 126.286 хектара. Томе придодајемо још око 35.000 хектара приватних шума, те са дијеловима општина Невесиње и Гацко достојемо површину већу од 200.000 хектара. Наравно

да је ријеч и о великим пословима који се морају ту радити, каже Бранко Тасовац, директор Центра за газдовање кршом.

Све то сачувати и увијек бити тамо гдје перманентно треба људска рука, односно самопријегор и памет стручњака, заиста није лако.

- Сви послови се код нас завршавају онако како морају да се завршавају. Значи све обавезе успијевамо испунити и извршити на вријеме. Некада нам недостаје људи, али зато имамо времена пошто радно вријеме шумарима не траје осам као и радницима у многим другим срединама, већ понекад и по двадесетсак сати. Видан напредак шумарства на кршу је и самим тим што смо успјели да направимо фирму која већ личи на нешто озбиљно. Имамо управе у свим општинама, имамо превозна средства и теренска аута да бисмо стигли све те послове одрадити. Једини фактор који нас у сезони ремети су пожари који сваке године узимају свој данак, опет ће Тасовац.

Ни крш не може без науке и стручњака који из године у годину показују све веће интересовање. Све се то, наравно, ради уз помоћ матице односно "Шума Републике Српске", али и ресорног министарства.

- Што се тиче самих научника односно факултета и института, они су јако заинтересовани. Мало се зна да подручје крша обилује великим бројем различитих врста растиња. Ви ћете да нађете овдје, на само стотину метара квадратних, више врста него на појединим дијеловима наше републике на стотину хектара. Имамо у плану, ако то буду могућности дозвољавале, да издамо публикације о дендро-врстама. Научни кругови знају колико је богатство те флоре и колико су специфични услови који дају и специфичне врсте, истиче Тасовац.

Посебно мјесто у свакодневним активностима Центра представља сарадња са упра-

вом. О томе се у Центру говори са посебним поштовањем, али и разумијевањем за све на шта се наилази у међусобним односима и договарању.

- Од оснивања наилазимо на значајно разумијевање и добру сарадњу пошто функцинишемо као један од организационих дијелова "Шума Републике Српске". Наша сарадња је наравно на задовољајућем нивоу јер ми у суштини и требамо помоћ пошто смо једини дио организациони који није у стању да сам себе исфинансира пошто ми немамо начин да створимо неопходне приходе. Због тога смо напросто принуђени да тражимо помоћ и од стране ресорног министарства и од старне нашег јавног предузећа. Један од тих корака, бар се томе надамо, је и оснивање расадника за који смо већ завршили уговор о давању земљишта у концесију тако да ћемо током ове године отпочети послове у вези са оснивањем расадника садница медитеранског дрвенатог и украсног биља, каже Тасовац.

Под кровом старог здања саграђеног давно у центру Требиња, ником није тијесно. Свако ради свој посао. Веома често и уз велика одрицања.

- Ми се увијек нашалимо и кажемо како нам је квалификациона стручност за мало па на нивоу неког института. Значи, високообразовани кадар чини преко 35 посто. Немамо пуно режијског особља и администрација овог колектива није онај дио који га гуши. На све четири општине ми имамо само четири радника у администрацији. Имамо девет инжењера шумарства док су сви остали радници у суштини људи који су завршили средње техничке шумарске школе тако да немамо ниједног радника са степеном нижим од средње школе, односно средње стручне спреме, наглашава директор Центра Бранко Тасовац.

О бору израслом на камену, о оном исландском лишају, о биљци која своје про-



тивнике сама убија, о међевој лијесци, о муникама, најзначајнијој ендемској врсти шума и камених пространстава те о још много другог растиња каквог је само у љетоу херцеговачком кршу може да прича само онај ко са кршом живи. Ко крш вили изнад свега. Ко жели да његов центар буде стамен као камен и постојан за добро свих.

- Дио Орјенског масива, тачније Бијела гора испод Мале и Велике борове главе су заправо одјели чисте састојине црног бора. То је нормало за нас шумаре да на оваквим мјестима и са овом геолошком и петролошком подлогом налазимо црни бор. Јер су ту углавном кречњаци и доломити. А што се тиче Бијеле горе то је један од бисера Орјена посебно за оне који су рођени на овим подручјима. Дакле, око Ластве пошто су овдје некада били катуни гдје је преко љета изгњена стока на испашу. Због тога су ти људи и тако везани за планину. Ту смо ми издвојили неке површине од посебног значаја за заштиту. Једна од њих је и борова шума. Ту имамо још и неколико одјела са заједничким растињем букве и црног бора или чисте букве. Иначе, овдје се редовне сјече не врше од 1997. године... Кад се долази Бијелој гори, пролазимо кроз подручја гдје су доломити. А доломити са собом носе и посебне врсте и дрвета и зеластих биљака пошто ту има доста влаге на неким мјестима и извора тако да је то подручје од Ластве до села Оровац и према Нудолу посебно интересантан за шумаре, каже Милован Бокић, референт за узгој шума.

Сваки корак кршом је нешто ново. Нешто што је необично и велико. Посебно за људе ненавикнуте на изненађења. Односно на раскош коју херцеговачки крш дарива сваком ко у њега барем ногом закорачи.

- На површини од хиљаду метара квадратних сам успио регистровати 25 различитих дрвенастих, а исто толико и зеластих врста. То је свакако велики изазов за све који овдје наврате, а посебно за људе од струке пошто се неке од тих врста спомињу само у књигама, атласима и енциклопедијама. То је оно по чему се шуме крша разликују од осталих, додаје Милован Бокић.

И опет о нечем слабо знамом. О ендемима са којима Милован и његове радне колеге другују готово свакодневно.

- Спомиње се овдје и кнапов каранфил ендем села Нецвијеће код Требиња, али ја га ту нисам пронашао. Тек сам га пронашао поред пута на планини Видуши. Надаље, на Орјену је регистровано неких седамнаест ендема што је од посебног значаја. Разлог томе су близина мора, односно медитеранска клима, надморска висина, падавине... Уз то, на неким дијеловима Орјена током цијеле године има снијега, каже Бокић и прича причу о исландском лишају:

- Онолико колико сам ја могао до сада сазнати ријеч је о врсти лишаја који неће никакво аерозагађење. Расте сам га боровима јер је, посебно на дијелу Орјена идеална чистоћа ваздуха. Ту је и медвјећа лијеска. Има је испод Бијеле горе. То је иначе типично планинска врста. Тражи доста свјежа и влажна мјеста. Тврђ је плод и за разлику од обичне лијеске медвјећа расте као стабло, а не као грм. Има је највише на обронцима Баба планине. На влажним доломитним стијенама расте и необична биљка са свијетом. У народу веле да је опасна за поједине инсекте које, када стисне латице, и прогута. Зато је у народу зову и месожерка, појашњава Бокић.

Причати о пословима којих је свакодне-

вно у крилу Центра не би се могло а да се не помене пошумљавање. Пошумљавање и то још у кршу, нимало свакодневни посао на који се у шумарству обично наилази.

- Ми не радимо по шумскопривредним основама као и остала газдинства већ имамо десетогодишњи план пошумљавања и газдовања кршом. Он је усвојен 2004. године и ми по њему газдујемо и радимо. На све четири општине Требиње, Љубиње, Билећа, али и на дијеловима општина Невесиња и Гацка на којима газдујемо, ми вршимо пошумљавање. Дакако, у области пошумљавања крша говори се прије свега о његовој необичности и несвакидашњости. Необичност је у томе што из нашег расадника у Добоју узимамо четинарске врсте и то црни бор, примосрки бор и чемпрес. Значи, идемо на медитеранске врсте дрвећа, а од лишћара пошумљавамо багрем, дивљи шипак те још неке друге врсте. Специфичност нашег пошумљавања је и у томе што копамо дубоке рупе пошто је земљиште јако лоше, а уз то и суво је. И климатски услови су јако неповољни. Због тога копамо рупе чак десет са десет центиметара, да би квалитет пошумљавања био што бољи. Уз то приликом садње употребљавамо и поливинилску фолију, која се иначе не употребљава у осталим газдинствима, само да бисмо сачували влагу. Уз све то, што се тиче разликости од других, ми приликом пошумљавања мијешамо четинарске и лишћарске врсте. То радимо због појаве све чешћих пожара... Због тога пошумљавање вршимо наизмјеничним четинарским и лишћарским врстама да бисмо четинаре издвојили од лишћара који су много мање подложни пожарима. Иначе, успјех пошумљавања је преко десет посто. Негдје имамо и подбацивања, али и знатог пребацивања резултата. Све то зависи од квалитете пла, каже Мирела Васиљевић, главни инжењер за узгој и заштиту.

А специфичност је и у томе да се у Центру за газдовање кршом више пажње поклања еколошким аспектима послова које обављају стручњаци неголи о некаквим финансијским ефектима тог посла.

- Од огромне површине којом газдујемо свега је два посто високих шума те 72 посто шибљака. Али увијек истичем да морамо и њих штитити, не због економског већ због еколошког ефекта. Нама је у Херцеговини сваки грм вриједан не због економског већ због еколошког аспекта и уопште останка живота на овим подручјима. Један од основних видова заштите шума је њихова заштита од пожара који су јако наглашени у љетним мјесецима. Ту је и заштита од биљних болести, затим од бесправних сјеча. На срећу, што се тиче шумских болести, ми овдје немамо појаву губара осим неких облика болести бора које успијевамо успјешно санирати, појашњава Мирела Васиљевић.

На једном дијелу подно Орјена налази се увала Пирин пољана позната по једној врсти бора која је једино на Орјену. То је и балкански ендем. Ријеч је о врсти бора који се зове муника. Природни ареал јој је од Грчке преко Албаније, Црне Горе до Орјена. Ту се прекида па иде преко Прења до изнад Коњица... Овдје у Пиринској ували су генетски чиста стабла мунике која је, иначе, склона укрштању са црним бором послје чега се добије ни црни бор ни муника. Врло тешко је то препознати. По иглицама је то немогуће, једино се разлика види по изгледу коре. Кора мунике је слична оклопу корњаче. Иначе, ријеч је о изузетно квалитетном дрвету, можда једном од најквалитетнијих кад су у питању четинари.

Кад се руше неки старији објекти у Хецеговини, онда све што је добро сачувано то значи да је прављено од дрвета мунике. У посљедње вријеме нема ни експлоатације, а нити било каквих других послова поготово за мунику која је у овом крају највише настрадала послје Другог свјетског рата када су се у врлетима Орјена наводно крили "шкрипари", односно четници. Пошто комунистичке власти њима ништа нису могле, запалили су читаву планину. Тада је нестало једно велико благо, односно шумско богатство, поготово муника. Још има по врховима сувих стабала мунике без коре и четине. Остали су као споменици који подсјећају на давно вријеме и свједоче о изузетном квалитету дрвета. За мунику је карактеристично и то да има врло кратак вегетациони период. А и како не би био када је она овдје на Орјену на око хиљаду и по метара надморске висине. Због тога вегетација крене тек у јуну и траје само до септембра. Значи, у питању је заиста кратак период. Отуд и слаб прираст тако да још треба много више година како би достигла остале њој сличне четинарске врсте. Уз све то муника даје и врло мало сјемена из кога ниче природни подмладак посебно у Пиринској долини у којој већ одавно нема стада на испаш, прича Милован Бокић.

У посљедње вријеме све више се говори о љековитом биљу односно о пословима каквих, до сада, није било баш тако пуно у Центру, односно у реверима и површинама којима овај центар газдује.

- Подручје крша је изузетно значајно станиште самониклог љековитог биља. Углавном жалфије, смиља, вријеска... Сматра се да је квалитет тог биља изузетно добар и један од водећих у нас, каже Биљана Илић, главни инжењер за експлоатацију.

Уз много штошта другог што се у Центру планира урадити јесте и оно што је већ одавно пустило коријење. У питању је велика плантажа лаванди на локалитету Зупци понад Требиња.

- Током прошле године почели смо подизати плантажу лаванде која је изузетно љековита биљка и јако интересантна посебно за пчеларство по коме су надалеко чувени ови дијелови Херцеговине. За сада смо засадили обичну лаванду на површини од око два и по хектара. Иначе, ово је изузетно здрав крај. Мале површине високих шума у сваком случају отежавају те послове, али су чисте површине поготово оне које су далеко од урбаних средина односно површине које се хемијски не третирају, наша су велика предност, пошто је здравље свугдје па и за нас испред свега, наставља Биљана Илић.

У основи радних задатака запослених у Центру за газдовање кршом, стоји то и у планским документима "Шума Републике Српске", су и послови на подизању нових култура, затим они у вези са максималном заштитом шумског фонда крша. Економски вриједних шума у кршу је тек двадесетак посто тако да њихова експлоатација није могућа нити се она може ускоро и очекивати. Због ових, али и неких других специфичности, Центар у Требињу који би, што се тиче кадрове попуњености могао да задовољи услове института, био је и остао колектив чији резултати рада тек треба да се виде. И то послје реализације бројних пројеката које је он назначио у својим планским документима.

(6. март 2013)  
Славина САБЉИЋ



## Стање сјеменско-расадничке производње у ЈПШ "Шуме РС"

# ВИШЕ НЕ УВОЗИМО СЈЕМЕ

- У ранијем периоду регистровано је 56 сјеменских објеката, чиме је обухваћено 10 врста, од чега 3 лишћарске...
- Комплетиране су пријаве за признавање 26 шумских сјеменских објеката (сјеменске састојине, групе стабала, појединачна стабла), за 21 врсту дрвећа, и матичњак шумског и хортикултурног садног материјала са 164 различитих врста...

1. Врста и количина сјемена која је увезена у протекле четири године, која је сакупљена у нашим сјеменским објектима у протекле четири године и активности које се спроводе на регистровању нових, у циљу сакупљања истог у нашим сјеменским објектима.

2. Стављање у промет сјемена и садног материјала

3. Усаглашеност производње садног материјала у ЦСРП-у Добој по врсти и количини и потреба за истим организационим дијеловима предузећа (по ШПО)

4. Стање документације (скице расадника, радне карте, вођење евиденције о стању садног материјала на пољима и лејама, кретање садног материјала од сјеменишта до купца, начин отписа или уништавања шкарта)

**1. Врста и количина сјемена која је сакупљена у протекле четири године:**

а) 2009. година

Ред. број	Врста (лат. и народни назив)	Провинијенција	Количина (кг)
<b>ШУМСКО СЈЕМЕ</b>			
<b>ШИШАРИЦЕ ЧЕТИНАРА</b>			
1.	Pinus nigra - црни бор	Вишеград	417
2.	Pinus silvestris - бијели бор	Невесиње	60
3.	Pinus halepensis - алепски бор	Требиње	431
4.	Pinus strobus - боровац	Брчко	135
<i>Укупно:</i>			1.043
<b>СЈЕМЕ И ПЛОДОВИ ЛИШЋАРА</b>			
5.	Quercus petraea - х. китњак	Србац	3.594
6.	Quercus robur - х. лужњак	Србац	457
7.	Quercus rubra - црвени храст	Добој	100
8.	Acer pseudoplatanus - горски јавор	Мајевица	197
9.	Fraxinus excelsior - бијели јасен	Мајевица	90
10.	Fraxinus angustifolia - пољски јасен	Брчко	20
11.	Tilia platyphyllos - крупнолисна липа	Брчко	8
12.	Tilia cordata - ситнолисна липа	Брчко	3
13.	Juglans regia - орах	Добој	170
14.	Juglans nigra - црни орах	Добој	3
15.	Castanea sativa - питоми кестен	Нови Град	100
16.	Prunus avium - д. трешња	Брчко	27
17.	Prunus cerasifera - панарика	Добој	1.500
18.	Malus silvestris - д. јабука	Добој	1.221
19.	Pyrus communis - д. крушка	Дуго Поље	1.072
20.	Sorbus aucuparia - јаребика	Добој	73
21.	Sorbus domestica - оскоруша	Дуго Поље	51
22.	Sorbus torminalis - брекиња	Брчко	10
23.	Cornus mas - дрен	Дрвар	456
<i>Укупно:</i>			9.152
<i>Свеукупно:</i>			10.195
<b>ХОРТИКУЛТУРНО СЈЕМЕ</b>			
<b>СЈЕМЕ И ПЛОДОВИ ЛИШЋАРА</b>			
24.	Aesculus hippocastanum - дивљи кестен	Добој	50
25.	Koelreuteria paniculata - келреутерија	Добој	5
26.	Rytocanthia coccinea - ватрени грм	Добој	16
27.	Berberis thunbergii 'atropurp.' - т. жутика	Добој	2,7
28.	Cotoneaster dammeri - дуњарица	Добој	5
29.	Rosa canina - дивља ружа	Добој	10
<i>Укупно:</i>			88,7
<b>РЕКАПИТУЛАЦИЈА</b>			
<b>ШУМСКО СЈЕМЕ</b>			10.195
<b>ХОРТИКУЛТУРНО СЈЕМЕ</b>			88,7
<i>Укупно:</i>			5778
<i>Свеукупно:</i>			10.283,7

б) 2010. година

Ред. број	Врста (лат. и народни назив)	Провинијенција	Количина (кг)
<b>ШУМСКО СЈЕМЕ</b>			
<b>ШИШАРИЦЕ ЧЕТИНАРА</b>			
1.	Picea abies - смрча	Хан Пијесак	850
2.	Pinus nigra - црни бор	Олово	510
3.	Pinus silvestris - бијели бор	Олово	2.460
4.	Abies alba - јела	Хан Пијесак	500
5.	Cupressus sempervirens - чемпрес	Требиње	50
<i>Укупно:</i>			4.370
<b>СЈЕМЕ И ПЛОДОВИ ЛИШЋАРА</b>			
6.	Quercus petraea - х. китњак	Теслић	2.463
7.	Quercus robur - х. лужњак	Србац	1.253
8.	Quercus rubra - црвени храст	Мркоњић Град	23
9.	Acer pseudoplatanus - горски јавор	Хан Пијесак	167
10.	Robinia pseudoacacia - багрем	Брчко	200
11.	Tilia platyphyllos - крупнолисна липа	Брчко	6
12.	Tilia cordata - ситнолисна липа	Брчко	3
13.	Juglans nigra - црни орах	Зворник	50
14.	Castanea sativa - питоми кестен	Нови Град	100
15.	Malus silvestris - д. јабука	Шековићи	1.055
16.	Prunus cerasifera - панарика	Добој	450
17.	Celtis australis - копривић	Добој	8
<i>Укупно:</i>			5.778
<i>Свеукупно:</i>			10.148

ц) 2011. година

Ред. број	Врста (лат. и народни назив)	Вријеме сакупљања	Количина шиш. и пл. (кг)	Количина сјемена (кг)	Фактор екстракције (%)
1.	Prunus avium - Дивља трешња	Јул	800	48	6,0
2.	Prunus cerasifera - Панарика	Јул	1733	103	5,9
3.	Malus sylvestris - Д. јабука	август	530	2,4	0,4
4.	Pinus strobus - Вајмутов бор	август - септ.	200	7	3,5
5.	Pseudotsuga menziesii - Дуглазија	август - септ.	325	5,65	1,7
6.	Pyrus communis - Д. крушка	август - септ.	1122	9 (16,3) 55%	0,8
7.	Cornus mas - Дрен	септембар	400	60	15,0
8.	Sorbus aucuparia - Јаребика	септембар	3,5	посијани плодови	*
9.	Quercus petraea - Китњак	окт. - новем.	*	2700	*
10.	Quercus robur - Лужњак	октобар	*	1100	*
11.	Quercus rubra - Црвени храст	октобар	*	12	*
12.	Castanea sativa - Питоми кестен	октобар	*	100	*
13.	Aesculus hippocastanum - Д. кестен	октобар	*	95	*
14.	Abies alba - Јела	октобар	650	44,5	6,8
15.	Acer pseudoplatanus - Г. јавор	новембар	*	180	*
16.	Fraxinus excelsior - Б. јасен	новембар	*	120+150	*
17.	Fraxinus angustifolia - П. јасен	новембар	*	20	*
18.	Tilia platyphyllos - К. липа	новембар	*	4	*
19.	Quercus trojana - Македонс. храст	новембар	*	30	*
20.	Quercus ilex - Чесмина	децембар	*	50	*
21.	Fraxinus ornus - Црни јасен	новембар	*	5	*
22.	Ostrya carpinifolia - Црни граб	новембар	1,8	*	*
23.	Celtis australis - Копривић	новембар	11,2	078+2,8	32
24.	Picea abies - Смрча	новем. - март	2042	44,8	2,2
25.	Picea omorika - П.оморика	децембар	55	0,85	1,5
26.	Pinus nigra - Ц. бор	децем. - март	3835	117,6	3,1
27.	Pinus silvestris - Б. бор	март	2280	49,5	2,2
28.	Cedrus atlantica - А. Кедар	децембар	110	2,3	2,1
29.	Pinus halepensis - А. бор*	јануар	170	0,69	0,4



Ред. број	Врста (лат. и народни назив)	Вријеме сакупљања	Количина шиш. и пл. (кг)	Количина сјемена (кг)	Фактор екстракције (%)
30.	<i>Cupressus sempervirens</i> - Чемпрес	јануар	105	5	4,8
31.	<i>Robinia pseudoacacia</i> - Багрем	јануар	110	25	22,7
32.	<i>Liquidambar styraciflua</i> - Ликвидамбар	децембар	15	0,15	1,0
33.	<i>Rosa canina</i> - Шипурак	септембар	10	1,8	18,0
34.	<i>Acer dasycarpum</i> - Среб. јавор	мај 2012. год.	*	9	*

## д) 2012. година

Ред. број	Врста (лат. и народни назив)	Вријеме сакупљања	Количина шиш. и пл. (кг)	Количина сјемена (кг)	Фактор екстракције (%)
1.	<i>Prunus avium</i> - дивља трешња	јул	200	26	13,0
2.	<i>Malus sylvestris</i> - д. јабука "Добој"	август	220	2,9	1,3
3.	<i>Malus sylvestris</i> - д. јабука	август	952	на дорали	
4.	<i>Betula verrucosa</i>	август	1	0,9	90,0
5.	<i>Pinus strobus</i> - Вајмутов бор	август - септ.	326	5,65	1,7
6.	<i>Pseudotsuga мензиеси</i> - дуглазија	август - септ.	1.277	2,62	0,2
7.	<i>Pyrus communis</i> - д. крушка	август - септ.	140	1,7	1,2
8.	<i>Cornus mas</i> - дрен	септембар	откуп сје.	53	*
9.	<i>Sorbus torminalis</i> - брекиња	септембар	35,5	на дорали	
10.	<i>Thuja occidentalis</i> - западна туја	септембар	*	0,7	*
11.	<i>Thuja occidentalis</i> 'Columna'	септембар	*	0,2	*
12.	<i>Thuja plicata</i> - иновска туја	септембар	*	0,6	*
13.	<i>Chamaecyparis lawsoniana</i> - л. пач.	септембар	30	3,8	12,7
14.	<i>Koeleruteria paniculata</i> - келреутерија	септембар	5	0,7	14
15.	<i>Rosa canina</i> - шипурак	октобар	35	на дорали	
16.	<i>Quercus petraea</i> - китњак	октобар-новем.	*	5,137	*
17.	<i>Quercus robur</i> - лужњак	октобар-новем.	*	772	*
18.	<i>Quercus rubra</i> - црвени храст	октобар	*	17	*
19.	<i>Castanea sativa</i> - питоми кестен	октобар	*	45	*
20.	<i>Aesculus hippocastanum</i> - л. кестен	октобар	*	80	*
21.	<i>Juglans regia</i> - орах	октобар	откуп сје.	113	*
22.	<i>Juglans nigra</i> Добој - црни орах	октобар	*	11	*
23.	<i>Juglans nigra</i> Зворник - црни орах	октобар	225	65	28,9
24.	<i>Cydonia japonica</i> - пидонија	октобар	3,5	на дорали	
25.	<i>Abies alba</i> - јела "Олово"	октобар	43 (недорађ.сј.)	27	*
26.	<i>Abies alba</i> - јела "Кнежево"	октобар	420	на дорали	
27.	<i>Abies alba</i> - јела "Хан Пијесак"	октобар	126	на дорали	
28.	<i>Larix decidua</i> - ариш	октобар	50	0,15	0,3
29.	<i>Fagus sylvatica</i> - буква	новембар	*	55	*
30.	<i>Acer pseudoplatanus</i> - г. јавор	новембар	*	180	*
31.	<i>Fraxinus excelsior</i> - б. јасен	новембар	*	2,5	*
32.	<i>Fraxinus angustifolia</i> - П. јасен	новембар	*	25	*
33.	<i>Tilia platyphyllos</i> - к. липа	новембар	80	41	50
34.	<i>Robinia pseudoacacia</i> - багрем	новембар	29,5	на дорали	
35.	<i>Quercus trojana</i> - македонс. храст	новембар			
36.	<i>Quercus ilex</i> - чесмина	децембар			
37.	<i>Fraxinus ornus</i> - црни јасен	новембар			
38.	<i>Ostrya carpinifolia</i> - црни граб	новембар			
39.	<i>Celtis australis</i> - копривић	новембар	26	на дорали	
40.	<i>Picea abies</i> - смрча "Невесине"	октобар	450	8	1,8
41.	<i>Picea abies</i> - смрча "Невесине"	октобар	350	на дорали	
42.	<i>Picea abies</i> - смрча "Хан Пијесак"	новембар	1,297	12	0,93
43.	<i>Picea abies</i> - смрча "Хан Пијесак"	новембар	1,047	на дорали	
44.	<i>Ginkgo biloba</i> - гинко	новембар	*	10	*
45.	<i>Picea omorika</i> - п. оморика	децембар			
46.	<i>Pinus nigra</i> - ц. бор	децембар-март			
47.	<i>Pinus silvestris</i> - б. бор	март			
48.	<i>Cedrus atlantica</i> - а. кедар	децембар			
49.	<i>Pinus halepensis</i> - а. бор	јануар			
50.	<i>Cupressus sempervirens</i> - чемпрес	јануар			
51.	<i>Chamomilla scutita</i> - камилица	мај	350	186	53,1

(Подаци добијени од ЦСРП Добој)

Напомена: Укупне количине сјемена за 2012. г. нису исказане зато што се одређене количине сјемена налазе на дорали и што је кампања брања и сакупљања сјемена још у току.

## Врсте и количине сјемена које су увезене по годинама

Ред. број	Врста	2009. год.	2010. год.	2011. год.	2012. год.
1.	<i>Abies alba</i>	25,00 кг	-	-	-
2.	<i>Abies concolor</i>	2,00 кг	0,50 кг	0,50 кг	-
3.	<i>Abies nordmaniana</i>	2,00 кг	-	0,50 кг	-
4.	<i>Berberis thunbergii atrop.</i>	1,00 кг	-	-	-
5.	<i>Evodia danielli</i>	0,40 кг	1,60 кг	-	1,00
6.	<i>Juglans nigra</i>	40,00 кг	-	10,00 кг	10,00
7.	<i>Mahonia aquifolium</i>	1,00 кг	-	-	-
8.	<i>Pinus walichiana-excelsa</i>	1,00 кг	-	-	-
9.	<i>Pinus maritima</i>	2,00 кг	3,00 кг	-	4,00
10.	<i>Pinus mugho</i>	0,50 кг	-	-	-
11.	<i>Pinus nigra</i>	100,00 кг	30,00 кг	-	-
12.	<i>Pinus silvestris</i>	30,00 кг	-	-	-
13.	<i>Pseudots. menziesii dou.</i>	1,00 кг	2,50 кг	2,00 кг	-
14.	<i>Robinia pseudoacacia</i>	20,00 кг	-	3,00 кг	-
15.	<i>Robinia pseudoac. nyrshi</i>	7,00 кг	5,00 кг	4,00 кг	4,00
16.	<i>Sophora japonica</i>	-	1,00 кг	-	-
17.	<i>Corilus avelana</i>	-	-	11,00 кг	14,00
18.	<i>Corilus collurna</i>	-	-	11,00 кг	11,00
19.	<i>Cornus mas</i>	-	-	1,00 кг	-
20.	<i>Cupressus sempervirens</i>	-	-	0,50 кг	-
21.	<i>Fraxinus angustifolia</i>	-	-	7,00 кг	-
22.	<i>Fraxinus excelsior</i>	-	-	5,00 кг	10,00
23.	<i>Ginkgo biloba</i>	-	-	1,00 кг	3,00
24.	<i>Juglans regia</i>	-	-	50,00 кг	-
25.	<i>Malus silvestris</i>	-	-	0,40 кг	-
26.	<i>Picea pungens</i>	-	-	0,15 кг	-
27.	<i>Pinus halepensis</i>	-	-	2,00 кг	-
28.	<i>Prunus avium</i>	-	-	6,50 кг	-
29.	<i>Prunus cerasifera myrob.</i>	-	-	2,50 кг	-
30.	<i>Pyrus comunus</i>	-	-	0,40 кг	-
31.	<i>Quercus robur</i>	-	-	50,00 кг	-
32.	<i>Sorbus domestika</i>	-	-	0,50 кг	1,00
33.	<i>Thuja occidentalis</i>	-	-	0,10 кг	0,20
34.	<i>Tilia cordata</i>	-	-	0,50 кг	-
35.	<i>Tilia platyphyllos</i>	-	-	1,00 кг	-
36.	<i>Betula verukosa</i>	-	-	-	0,40
37.	<i>Betula verukosa pendula</i>	-	-	-	0,40
38.	<i>Celtis australis</i>	-	-	-	1,50
39.	<i>Fagus silvatika</i>	-	-	-	25,00
40.	<i>Juglans nigra</i>	-	-	-	10,00
41.	<i>Larix decidua</i>	-	-	-	2,00
42.	<i>Picea abies</i>	-	-	-	15,00
43.	<i>Euodia sp.</i>	-	-	-	1,00
44.	<i>Ulmus campestris</i>	-	-	-	0,50
У К У П Н О:		233,50 кг	44,00 кг	171,05 кг	102,00

Сакупљање сјемена је вршено углавном у регистрованим сјеменским објектима, или у објектима који су предложени за упис у регистар.

Пажљивим прегледом врста за које је у претходне 4 године сјеме увозено, може се извући закључак да се ради о малим количинама, и о врстама за које нема адекватних сјеменских објеката, углавном хортикултурних, изузимајући оне врсте за које имају регистровани сјеменски објекти, *Abies*, *Pinus*, *Pseudotsuga*, и врсте за које имају кандидовани сјеменски објекти - *Juglans*, *Robinia*, *Pinus maritima*, али је урод сјемена лош.

Репродуктивни материјал из члана 5 Закона о репродуктивном материјалу из увоза, може да се користи ако је произведен у складу са стандардима Европске уније и ако нема урода сјемена или урод сјемена није довољан или ако на залихама не постоје довољне количине репродуктивног материјала за потребе подизања и обнављања шума у тој години (члан 9 став (1) Закона о репродуктивном материјалу).

Рјешење о испуњености услова из става 1 доноси министар (члан 9 став (2)).

У ранијем периоду регистровано је 56 сјеменских објеката,





чиме је обухваћено 10 врста, од чега 3 лишћарске (Регистар шумских сјеменских објеката РС Бањалука 2005).

Да би се испоштовали позитивни законски прописи, избјегао увоз шумског сјемена као и непознанице које из тог проистичу, у сарадњи са свим организационим дијеловима ЈПШ "Шуме РС", извршен је увид у стање шумског и хортикултурног дрвећа и грмља на површинама које користи Јавно предузеће и у градским и осталим зеленим површинама широм Републике Српске. Након снимљеног стања предложене су адекватне врсте које су ушле у процес регистрације.

Комплетирани су пријаве за признавање 26 шумских сјеменског објеката (сјеменске састојине, групе стабала, појединачна стабла), за 21 врсту дрвећа, и матичњак шумског и хортикултурног садног материјала са 164 различитих врста, варијетета и форми, и достављене Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде, за које је завршен процес регистрације.

Уписом у Регистар произвођача шумског сјемена за наведене врсте шумског и хортикултурног дрвећа и грмља, увоз репродуктивног материјала је сведен у законске оквири.

### 1. Регистроване врсте дрвећа

Ред. број	ОРГАНИЗАЦИОНИ ДИО	ВРСТА		БРОЈ ОБЈЕКТА	
1.	"Добој"	Prunus avium	Дивља трешња	1 (група)	
		Robinia pseud.	Багрем	1 (група)	
		Pyrus piraster(pr.p)	Дивља крушка	1 (група)	
2.	"ЦСРП"	Malus silvestris	Дивља јабука	1 (појед)	
3.	"ЦСРП"	Betula verrucosa	Бреза	1 (група)	
4.	"Сјемен" Рогатица	Corylus colurna	Мечија лијеска	1 (појед)	
5.	"Бирач" ШУ "Зворник"	Juglans nigra	Црни орах	1 (група)	
6.	"Приједор" ШУ "КОСТАЈ"	Castanea sativa	Питоми кестен	1 (група)	
7.	"Бањалука"	Acer pseudopatanus	Горски јавор	4 (појед.)	
		Prunus avium	Дивља трешња	2 (појед)	
8.	Цен. за газдовање кршом Требиње и прив. посједи	Ostria carpinipholia	Црни граб	1	
		Pinus maritima	Приморски бор	1	
		Pinus pinea	Пињол	1	
		Celtis australis	Кошћела	1	
		Cedrus deodara	Хималајски кедар	1	
		Quercus ilex	Чесвина	1	
		Pinus halepensis	Алепски бор	1	
		Cupressus sempervir.	Чемпрес	1	
		Fraxinus ornus	Црни јасен	1	
9.	ЦСРП-у	Quercus rubra	Црвени храст	1 (група)	
		Prunus cerasifera	Цанарика	1 (појед)	
10.	"Дрина" Сребреница	Pyrus piraster	Дивља крушка	1 (група)	

### Активности на уређењу сјеменских објеката, циљеви и њанови

На основу препорука Шумарског факултета и усвојене методике за израду пројекта на семинару "Уређење и генетске мелиорације сјеменских објеката у ЈПШ "Шуме РС", било је потребно да шумска газдинства у сарадњи са ЦСРП заврше пројекте, као и радове који су наведени у приједлогу мјера факултета, а све у циљу производње генетички квалитетног сјемена из властитих сјеменских објеката, због чега се такви прегледи као законска обавеза и врше. Наведене активности су у току.

Дата је препорука да се пријаве за регистроване сјеменске објекте са мишљењем и рјешењем Министарства, прикључе као анекс ШПО. Приликом израде ШПО, обавеза ИРПЦ је да пропише све одредбе које се односе на специјалан режим газдовања сјеменским објектима, те да се газдовање планира као састојинама посебне намјене (члан 52 став (2) Правилника о елементима и садржају шумскопривредних основа, као и да се исти премјере и унесу у прегледне карте.

У Смјерницама за израду производно-финансијског плана препорука је да се води рачуна у првом реду о потребама предузећа за садним материјалом по врстама и количини, које су

предвиђене шумскопривредним основама (Анализа потреба садног материјала по врсти, старости и количини). Сакупљање и брање сјемена у регистрованим сјеменским објектима усмјерити у том правцу, а уколико је урод сјемена лош, правовремено поднијети захтјев за увоз истог.

### 2. СТАВЉАЊЕ У ПРОМЕТ СЈЕМЕНА И САДНОГ МАТЕРИЈАЛА

#### Законска реулајива

На основу Закона о репродуктивном материјалу шумског дрвећа "Сл. гласник РС" број 60/09. чл. 19 став (1), и Правилника о производњи, доради и контроли репродуктивног материјала шумског дрвећа чл. 5 производња репродуктивног материјала подлијеже контроли једном у току вегетације.

На основу Закона о репродуктивном материјалу шумског дрвећа чл. 26 и 27 произвођач је дужан извршити испитивање и утврђивање квалитета репродуктивног материјала (сјемена).

На основу Правилника о обавезном здравственом прегледу усјева и објеката, сјемена и садног материјала пољопривредног и шумског биља чл. 4 и 5 обавезни здравствени преглед обавља се два пута у току године.

Произвођач репродуктивног материјала дужан је да поднесе Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде пријаву за контролу производње садног материјала и сјемена до 30. априла текуће године (члан 20 Закона о репродуктивном материјалу).

ЈПШ "Шуме РС" испуњава законске обавезе и на вријеме Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде подноси пријаве за контролу производње садног материјала, сјемена и преглед сјеменских објеката, и да исту редовно врши, чиме се испуњавају услови за добијање потребне документације за стављање у промет.

### 3. УСАГЛАШЕНОСТ ПРОИЗВОДЊЕ САДНОГ МАТЕРИЈАЛА У ЦСРП-У ДОБОЈ ПО ВРСТИ И КОЛИЧИНИ И ПОТРЕБЕ ЗА ИСТИМ ОРГАНИЗАЦИОНИХ ДИЈЕЛОВА (ПО ШПО)

На основу анализе добијених података о врсти, старости и количини садног материјала за пошумљавање из шумских газдинстава, за која су израђене нове ШПО (13 шумских газдинстава) и података из Инвентура шумског садног материјала ЦСРП-у, уочена је неусаглашеност између производње садног по врсти и количини у ЦСРП-у и потреба за истим произведених из одредби ШПО-а.

- однос произведених садница четинара и лишћара ЦСРП-у (инвентура 30.09.2011)
 

Четинари	6351099	85,20%
Лишћари	1103472	14,80%
Укупно:	7454571	
- потребне количине садног материјала по ШПО-а (за 13 ШГ, нове ШПО-е)
 

четинари	3590475	44%
лишћари	4524351	56%
укупно:	8114826	

На основу ових података видљива је неусаглашеност производње ЦСРП-у, и потреба шумских газдинстава по ШПО-а. Разлози који су довели до овакве ситуације, могу се видјети упоређујући податке из "старих", и основа чија је важност у току, драстичног смањење потреба за садницама четинара, недостаци ШПО у дијелу Плана шумско-узгојних радова, као и то да производња садница букве није рађена

- потребне количине садног материјала по старим ШПО-а (за 13 ШГ)
 

четинари	19070851	66%
лишћари	10219483	34%
укупно:	29290334	
- Смањење обавеза пошумљавања (за нека газдинства и до 80-90%).
- Однос потребних количина четинара и лишћара по старим и новим ШПО-а за поједине врсте: смрча 6821444 : 1525609,



црни бор 5646022 : 577025, буква 2373494 : 2679756 (упоредни подаци за старе и нове ШПО-е за 13 ШГ).

■ Исказане врло мале потребе за садницама шумских воћкарица (4.005 ком).

■ Непознанице око планирања потреба садног материјала по основу проширене репродукције (обавезе по старим ШПО) у смислу добијања средстава посебних намјена за шуме.

Приликом израде Програма ЦСРП, који је рађен 2006. године, анализом потребних количина садног материјала по шумско-привредним основама, види се учешће лишћарских врста. Године 2010. у прегледу који је достављен Управи предузећа, иницирана је израда потребних количина садног материјала, за 8 шумских газдинстава која је допуњена 2012. године, за још пет шумских газдинстава за које су урађене нове ШПО.

У току су активности на реструктурирању производње у смјеру потреба по обавезама из ШПО, а посебно производње лишћарских врста поготово букве.

У циљу отклањања наведених недостатака предузете су одређене радње и то:

Приликом израде шумскопривредних основа, у дијелу плана шумскоузгојних радова обавезно исказивати врсту, количину и старост садног материјала.

С обзиром да су ШПО за наведених 13 газдинстава тек усвојене, потребно је у ЦСРП започети реструктурирање производње у смјеру производње садница букве, племенитих лишћара и јеле, што ће свакако бити условљено обилношћу уroda и понуде ових врста на тржишту. Планирање производње сјемена и садног материјала усмјерити према производњи врста које су проистекле из одредаба ШПО.

Наведени недостатак ових врста рјешавати замјеном, сходно еколошко-вегетацијским карактеристикама за сваку врсту појединачно, док се не постигне континуитет производње.

3. Увидом у одредбе шумскопривредних основа, у дијелу који се односи на приједлог врста дрвећа којим ће се вршити пошумљавање, уочени су недостаци који се огледају у томе што нису уобзирене одређене врсте дрвећа, Панчићева оморика, племенити лишћари и шумске воћкарице, врсте које се сматрају аутохтоним, за које имају регистровани сјеменски објекти, и које су заступљене у производном програму ЦСРП.

Исти недостаци су отклоњени и узети у обзир подаци о објектима на којима ће се вршити пошумљавање Панчићевом оморицом, како би се исто уградило у шумскопривредне основе које су у току израде (односи се на шумска газдинства "Бирач" Власеница, "Дрина" Сребреница).

Шумска газдинства "Панос" Вишеград и "Маглић" Фоча, чије су ШПО важеће, а које на свом подручју имају састојине Панчићеве оморике, су такође имале у виду наведене захтјеве.

## СТАЊЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ

### *Креирање документације од сјетве до култура*

По завршетку сјетве, радне јединице достављају у дирекцију ЦСРП извјештај о количини, врсти и начину сјетве, на обрасцу Извјештај плана сјетве, који садржи врсту, провинцијенцију, количину, површину и норматив сјетве.

Инвентура 30.06. на основу процјене даје бројно стање садног материјала 1+0 старости. Код ове инвентуре сав садни материјал се преводи у сљедећу старосну категорију.

Инвентура 30.09. утврђује тачан број по врсти, старости и класама садног материјала, и утврђује садни материјал способан за пошумљавање на прописаном обрасцу.

Свака отпрема садног материјала је пропраћена отпремницима и записником.

Коначном инвентуром 30.12. врши се усклађивање стварног стања са књиговодственим стањем.

На основу члана 16 Закона о репродуктивном материјалу, произвођач је дужан водити књигу евиденције репродуктивног материјала. У ставу 2 истог члана прецизиран је садржај књиге.

До сада су као радне скице у расадницима кориштене скице ручне израде. Због обавезе из наведеног члана закона, ЦСРП Добој је са ИРПЦ уговорио израду прегледног плана



расадника и матичњака гдје ће бити јасно означени дијелови гдје се производи репродуктивни материјал. Обавеза ИРПЦ је да у Љуантум ГИС-у изради планове и изврши обуку лица за кориштење истих.

До сада су завршене карте за расадник у Добоју и достављене ЦСРП и снимљене површине у расаднику у Приједору.

Израдом ових планова и њиховом примјеном створиће се услови за квалитетније вођење књиге евиденције садног материјала, која је законом прописана и чије вођење је обавезно.

### *Начин ошћиса*

Правилником о губицима на производима искоришћавања шума, који је Надзорни одбор усвојио 21.02.2006. године, у члану 10 Правилника дат је преглед нормалних губитака за одређене производе шумарства. Исти је усаглашен с Правилником о допуштеној висини кала, расипа, квара и лома на производима у трговини робом на мало и велико ("Службени гласник Републике Српске" број 112 од 2005. године), само у ставци која се односи на садни материјал.

Интерни правилник није усаглашен с Правилником о допуштеној висини кала, расипа, квара и лома на производима у трговини на мало и велико, и да су нормативи у интерном правилнику утврђени на основу искуства струке, поставља се питање његове употребе и валидности.

Активности које се спроводе на отклањању наведених недостатака:

1. Завршити започети посао око израде карата расадника у смислу њихове примјене.
2. Прецизно вођење евиденција у свим сегментима производње због лакшег увида стручних сарадника и контролних органа предузећа.
3. Потребно је да се у предузећима држава у окружењу провјери да ли постоје подаци из наведене проблематике и сходно томе иде у евентуалне измјене Правилника о губицима на производима искоришћавања шума.
4. Због специфичности расадничке производње, великог утицаја климатских промјена, учесталости временских непогода, ограничења употребе хемијске заштите (FSC), потребно је у ЦСРП записнички констатовати све губитке настале утицајем истих, које ће се приликом инвентуре узимати у обзир.

Уз напомену да ЦСРП значајан дио прихода остварује мимо система ЈПШ "Шуме РС", производњом и продајом садница и сјемена шумског и хортикултурног дрвећа и грмља и подизањем зелених површина и друго, испитује се могућност снабдијевања локалних заједница хортикултурним садним материјалом и већим учешћем на подизању и њези зелених градских површина. У току 2011. године ЦСРП ван система ЈПШ "Шуме РС" остварио је реализацију с правним и физичким лицима у износу 222.067,35 КМ, што је око 16% од укупне реализације. У току 2012. године реализација је износила 370.200,00 КМ или 30%.

**Момчило Тулум**  
Стручни сарадник за узгој шума  
и сјеменско-расадничку производњу



# У ТРЕБИЊУ УСКОРО РАСАДНИК МЕДИТЕРАНСКОГ БИЉА

У Засад-пољу код Требиња ускоро би требало да буде подигнут расадник за производњу садница медитеранског дрвенастог и украсног биља, најавио је Горан Зубић, помоћник министра за шумарство и ловство у Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске,

Он је истакао да ће расадник пословати у оквиру Центра за газдовање кршом, који је данас посјетио.

Зубић је појаснио да ће се у расаднику првенствено производити саднице за пошумљавање пожарима огољених површина којима газдује Центар, али и комерцијалне врсте украсне хортикултуре и пољопривредног биља за пласман на медитеранско тржиште.

Према његовим ријечима, овај пројекат ће, осим садног материјала за обнову уништеног шумског блага, обезбиједити и додатни извор прихода за функционисање Центра за газдовање кршом.

Директор Центра за газдовање кршом Бранко Тасовац каже да би радови на терену требало да почну за мјесец дана, након што буде завршена изведбена документација, те да се прво мора обезбије-



Горан Зубац и Бранко Тасовац

дити неопходна инфраструктура - вода и струја, ограђивање парцеле, те примарне путне комуникације.

"У расаднику би биле узгајане аутохтоне врсте субмедитерана, јер су оне мање подложне пожарима, те комерци-

јалне врсте - од воћарских врста до украсних палми, чиме се производња овог расадника, по врсти садница, неће подударати ни са једним постојећим расадником у оквиру "Шума Српске", рекао је Тасовац.

## ПЕТИНА СВЈЕТСКИХ ШУМА ПРИПАДА РУСИМА



непожељне промјене врста. Четинаре, вредније са гледишта економије, смјењују лиснате шуме. Од посебне вриједности су реликтне шуме, али те врсте дрвећа у читавом свијету нестају због промјене климе и нерационалних сјеча шума. Њихово мјесто заузимају нове врсте, које су боље адаптиране на савремене еколошке услове", прича еколог Алексеј Бобрински.

Вриједно је дрвеће које дуго живи, ствара стабилан покров током дужег периода. Удио таквих шума се смањује. На територији Русије остаје све мање нетакнутих шума. Тај процес је најизраженији у европском дијелу, у мањој мјери је он присутан у Јакутији. Тамо, на пример, ариш заузима огромне територије, јер га је скупо возити оданде.

Према мишљењу експерата, вриједне шуме у Русији могу да буду обновљене у току неколико стотина година. Међутим, да би до тога дошло, поред државне подршке - закона и финансирања - неопходно је водити борбу против шумских пожара и, свакако, против незаконите сјече шума.

ИЗВОР: ГЛАС РУСИЈЕ

**Русија и даље заузима у свијету лидерски положај по површини шума. При томе се њихов број постепено повећава, пише "Глас Русије"**

Експерти "Гласа Русије" су увјерени да је дошло вријеме да се бавимо квалитетом зелених насада, обнављањем рибетких врста дрвећа.

На другом је мјесту Бразил, али тамо има свега 5 одсто укупне површине

шума. Према подацима руског Министарства природе, од 1961. године на земљишту шумског фонда РФ се види постепени прираштај шума.

Оне настају на мјесту пређашњег пољопривредног земљишта - истиче шеф катедре шумске политике, економије и управљања Санкт Петербуршког државног шумарског универзитета Владимир Петров.

"Богати смо шумама. Морамо данас да говоримо не о квантитативном повећању површине насада, већ о њиховим квалитативним промјенама. Посљедњих година се осјећа тенденција



# СВЈЕТСКИ ДАН ЗАШТИТЕ ШУМА

■ **Свјетски дан заштите шума обиљежава се 21. марта, на први дан прољећа и прилика је да се подсјети на важност шума и њихове заштите**

Према подацима Уједињених нација, шумске површине у свијету су у задњих 15 година смањене за више од троструке површине Њемачке, а губитак шума ће се наставити због климатских промјена и испуштања у атмосферу гасова с учинком стакленика. Шуме су данас угрожене од лошег опхођења, пожара, поремећеног режима вода, инсеката, глодара, бактерија, гљивица, онечишћења ваздуха, тла и вода, киселих киша... У том смислу заштита шума подразумијева примјерено опхођење, заштиту шума од штеточина и пожара, заштиту шумског тла и стабала као и друге превентивне мјере. И поред чињенице да је угрожена шума још ту, потребна јој је човјечка заштита.

Обиљежавање овог дана је и повод да сазнате нешто о шумама.

## Како је то било некад?

Шума је некад прекривала готово двије трећине копна. До данас је више од половине тог богатства уништено претјераном сјечом. Некад је Европа, од далеког сјевера Арктичког круга па готово до Медитерана, била потпуно обрасла шумом, а у Азији се шума протезала од тундре до врућих пустиња. Прашуме су биле испрекидане отвореним подручјима на којим се шума није могла развити. Прашуме су данас углавном нестале. Рушене су због грађе и материјала за потпалу или како би се направио простор за обрадиве површине. Већина данас преосталих шума накнадно је засађена, но ипак постоје драгоцене прашуме у којима стабла нису засадили људи.

## Данашње шуме

"Данас су највеће шуме на свијету четинарске шуме које се простиру на далеком сјеверу Скандинавије и Канаде, па све до полуострва Тајмир у Сибиру, гдје зима траје и до осам мјесеци. Ове густе сјеверне шуме чине углавном четињаче, попут смрека, борова и ариша, тј. дрвеће које добро подноси хладноћу. Већина четинара има увијек зелене листове који личе на иглице и довољно су чврсти да издрже и најхладнију зиму. На дугом путу према југу четинаре углавном мијења бјелогорично дрвеће те тако почињу превладавати врсте широких танких листова попут храста, јавора или букве. За успјешан раст оне требају пуно више топлих дана од четинара, па у Европи углавном расту јужно од Балтичког мора. Широка површина њихових листова показује да у ваздух испуштају много воде те током најхладније зиме кад је вода претворена у лед, бјелогорично

дрвеће одбацује лишће преживљавајући зиму у хибернацији, чувајући енергију у коријену под земљом. Дрвеће које одбацује лишће у јесен називамо листопадним. Треба напоменути да све бјелогорично дрвеће није листопадно. Жарке боје птица у лету, крикови мајмуна, зуњање инсеката уобичајени су приказ у тропским кишним шумама. Те шуме су станиште најмање половине постојећих биљних и животињских врста, а расту близу екватора, гдје је топло и влажно цијеле године. Дрвеће кишних шума је, будући да нема годишњих доба, увијек зелено. Највећа тропска шума је Амазонска кишна шума у Јужној Америци која је двоструко већа од Индије. У Амазонији налазимо готово половину свих живих птичјих врста. Међу многим животињским врстама овдје налазимо љњивце, јагуаре, тапире, змије и безброј инсеката.

## Шуме у Босни и Херцеговини

С обзиром на географски положај Босне и Херцеговине и утицај од медитеранске, субмедитеранске, умјереноконтиненталне и планинске климе до равница Посавине у саставу шума се појављује низ шумских заједница са преко 100 дрвенастих врста. Основне врсте дрвећа су јела, смрча, бијели и црни бор, буква и храстови, те мањи проценат племенитих лишћара и воћкарица. Овакав састав врста захтијева од шумарских стручњака широк дијапазон знања о развоју и начину господарења истим, да би се очувало и унаприједило стање шумског фонда. Како последице рата нису израђене све шумско-привредне основе нити је извршена инвентура шума користимо податке о стању шума из Дугорочног програма развоја шумарства у Босни и Херцеговини за период од 1986. до 2000. године. Колибри - Да није било Зеленгоре шуме и шумска земљишта у Босни и Херцеговини простиру се на површини од око 2.709.800 ха, што чини 53% површине државе. У државном власништву (Федерација БиХ и Република Српска) је око 2.186.300 ха или 81%, а у приватном власништву 523.500 ха или 19%. Под претежно природним шумама разних развојних стадија је око 2.209.700 ха или 81,5%, од чега је високих шума 1.291.900 ха или 47,6% и изданаких шума (пањача) 917.800 ха или 33,9%. Изданаке шуме су последица голих сјеча на великим површинама у високим шумама за вријеме аустроугарске владавине и старе Југославије од 1918. до 1941. године, честих ратова на овим просторима и послеријатних обнова. Необрасло шумско земљиште заузима око 500.100 ха или



18,5%, од чега је способно за пошумљавање око 392.300 ха, а непосредно за пошумљавање око 163.147 ха. Значајне девастације шума, претежно око урбаних подручја, десиле су се и у претходном рату. Последица рата је и велика минирана површина од преко 100.000 ха, која је за дужи временски период изгубљена за господарење, а с обзиром на оштећеност, представља потенцијално жариште за развој биљних болести и инсеката. Прашума Перућица (Босна и Херцеговина и Црна Гора) је, уз финске шуме, једина прашума у Европи. Налази се на граници Босне и Херцеговине и Црне Горе, у склопу Националног парка Сутјеска. Дрвна залиха свих шума се процјењује на око 291 милион, од чега четинара око 108 милиона м<sup>3</sup>, а лишћара око 183 милиона м<sup>3</sup>. Годишњи запремински прираст је 7.942.200 м<sup>3</sup>, од чега четинара 3.123.100 м<sup>3</sup>, а лишћара 4.819.100 м<sup>3</sup>. Могући годишњи обим сјеча је 7.235.500 м<sup>3</sup>, од чега четинара 2.589.200 м<sup>3</sup>, а лишћара 4.646.300 м<sup>3</sup>. Због непотпуних података о стању шума након ратних дејстава, да не би дошло до даље девастације шума, након рата ниједне године није реализован могући обим сјече. Из сјечиве дрвне масе годишње се може произвести нето дрвне масе 5.351.000 м<sup>3</sup> шумских дрвних сортимената, од чега четинара 2.191.000 м<sup>3</sup>, а лишћара 3.160.000 м<sup>3</sup>, за хемијску прераду дрвета 635.000 м<sup>3</sup>, рудног и ситног техничког дрвета 244.000 м<sup>3</sup> и огревног дрвета 447.000 м<sup>3</sup>. С обзиром на њихову самообновљивост, природну структуру, мјешовити састав и природно подмлађивање, шуме представљају један од основних ресурса и у Стратегији развоја Босне и Херцеговине у наредном периоду.

Извор: <http://protest.ba/v2/svjetski-dan-zastite-suma/>



# ФЕДЕРАЛНА УПРАВА ЗА ШУМАРСТВО

## НЕЛЕГАЛНУ СЈЕЧУ ШУМА МОЖЕМО СПРИЈЕЧИТИ У САРАДЊИ С ПОЛИЦИЈОМ

■ Шумарство Федерације Босне и Херцеговине је у "правном вакууму", а нелегална сјеча шуме може се спријечити једино сарадњом с полицијским и инспекцијским органима...

У ситуацији када не постоји закон о шумама, а на снази није ни уредба о том ресурсу, шумари су приморани користити надлежности других институција, првенствено полиције и инспекције, пошто они имају основни закон на основу којег дјелују...

Те активности, прихваћене су од полиције и инспекција, али је потребно још побољшати кантоналну координацију управа за шумарство, па успоставити и чвршћу координацију са другим ентитетом.

Омер Пашалић, директор Федералне управе за шумарство, казао је да се у "правном вакууму" нелегална сјеча шуме може спријечити једино сарадњом с полицијским и инспекцијским органима те да су у неким кантонима потписани и меморандуми о сарадњи шумара и полиције, односно инспекције.

"Умјесто основног закона о шумама по којем би се кажњавала нелегална сјеча шума има Кривични закон и Закон о ин-



Омер Пашалић

спекцијама. У зимском периоду био је велик снијег па није било пуно краће шуме, али сада када је вријеме боље очекујемо 'напад' на шуме", које треба да чувају сви грађани БиХ, а не само шумари и друге службе те да се општекорисне функције шуме у БиХ брзо могу поправити", рекао је Пашалић.

Пашалић је додао да је шума један од најважнијих ресурса и да прекрива око 51 посто површине БиХ те да се искрено нада да ће Парламент ФБиХ ускоро усвојити закон о шумарству.

"Никада досад у БиХ није тако лако донесен закон о шумама и према правном мишљењу ради се о једном од најкомплекснијих закона, с пуно интереса. Уредба о шумама која је била на снази да би се спријечио правни вакуум, због непостојања основног закона, истекла је 6. децембра прошле године тако да од тог периода до сада нема никакве легислативе која регулира шумарство", рекао је Пашалић.

На састанку је оцијењено и да шуме морају чувати сви грађани БиХ, а не само шумари и друге службе те да се општекорисне функције шуме у БиХ брзо могу поправити.

<http://www.vijesti.ba/vijesti/bih/81858-Pasalic-Nelegalnu-sjecu-suma-mozemo-sprijeciti-jedino-saradnji-policijom.html>

### Шуме Црне Горе, након концесије

## НЕЛЕГАЛНО БОГАЂЕЊЕ НА ШТЕТУ ДРЖАВНОГ БУЏЕТА

■ Црногорским шумама влада шумска мафија, завапио је прије неколико година директор "Горњег Ибра" Хасан Куртагић, након чега се на њега сручила лавина оптужби, па и увреда разних "дежурних адвоката"

Докле је ствар далеко отишла и колико је Куртагић дирнуо у осине гнијездо видјело се када је добио прве пријетње ликвидацијом. Држава је ћутала.

- Ђути и сада, док појединци "у законским оквирима" харају шумама. Толико су огрезли у шумском криминалу да се јавно хвале да им нико ништа не може. Наравно, политички су истомишљеници с властима, од којих су добили концесије на шуме које се крећу од 12 до 15 евра по кубичку чамовине "на пању". Када се томе дода још по око 15 евра трошкова за извечење и транспорт и упореди са цијеном од најмање 110 евра, колико се по кубичку обловине добија на Космету, онда је јасно колика је њихова зарада -

прича један од људи који су укључени у цијево посао, а који из разумљивих разлога не жели да му се помене име.

- Концесије на шуме су дијељене на седам до 15 година. Некима је саопштено да су их добили, па је послје испало обрнуто. Људи не смију да причају, јер страх је огроман. Мафија управља шумама - прича други наш саговорник, илуструјући своју тврдњу фрапантним податком.

У Црној Гори је законом забрањен извоз трупца, осим, ако не потичу из приватних шума. Међутим, тим послом се баве углавном концесионари којима је то извор великих прихода. Да је ова тврдња тачна, лако је провјерити: довољно је само видјети на царинским прелазима колико је трупца извезено на Космет и ко су извозници! Видјели бисте да је тамо извезена пет пута већа количина од "дозначене", каже саговорник "Новости".

Тако цепове пуне само повлашћени, а држава трпи огромне штете.

- Шуме у Црној Гори нестају, појединци се богате, а држава трпи, јер нема прераде. Држави остају само мрвице умјесто да од цијелог посла, као некада, живи огроман број

људи - каже наш саговорник.

Он тврди да огромну корист од овог посла имају и косметски Албанци, који су у дилу с "некима" у Црној Гори.

- С ким раде те послове, нека испитају људи који се баве организованим криминалом, јер ово што се дешава неодољиво подсјећа на то. У то су осим звучних имена у Црној Гори, локалних ситних и крупних "бизнисмена", косметских Албанаца, укључене и поједине фирме из земаља ЕУ на Косову.

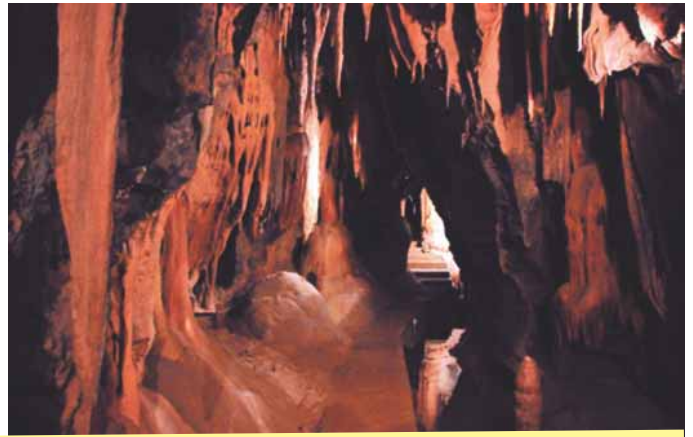
### КОНКУРЕНЦИЈА

Да постоје добре везе између оних који одлучују о концесијама и концесионара, свједочи примјер једног дрвопрерађивача из Берана, а таквих примјера има много на сјеверу државе.

- Приликом конкурисања за дојелу концесија, понудио сам три пута јачу цијену од конкурента. Међутим, нисам добио посао! Шта мислите, да ли сам смио да се жалим коме?! Погађате да нисам - каже власник једне средње јаке фирме.

М. СЕКУЛОВИЋ





# ПЕЋИНА ОРЛОВАЧА

**Љепотом унутрашњих ходника, пролаза, дворана, накита, драперија и пећинских стубова издваја се пећина Орловача, једина пећина у Републици Српској отворена за туристичке посјете**

Планина Романија пружа се правцем југозапад-сјевероисток на прелазу унутрашњих према вањским Динаридама, дужине 25 км. Спушта се од запада према истоку. Простире се југозападно од Сокоца, сјевероистично од Пала и источно од Сарајева. Сиromашна је водом и одликује се присуством карактеристичних површинских геоморфолошких форми: шкрапа, вртача, увала и поља, као и атрактивних подземних облика крашког рељефа који чине јаме и пећине. Пећине представљају својеврне бисере непроцењиве вриједности. На страни планине окренутој Палама смјештене су Новакова пећина и Зечева ледењача, док су на западној страни смјештене пећине Орловача и пећина Врело Мокрањске Миљацке.

Пећински ситем са више од 2.500 м испитаних канала представља један од најзначајнијих спелеолошких објеката у овом дијелу Босне и Херцеговине. Бетонском стазом и инсталлисаним освјетљењем туристима је омогућено разгледање 560 м унутрашњости пећине, од улаза до дворане Романија.

Као споменик природе и објекат геонаслеђа балканског значаја Одлуком Владе Републике Српске туристичко-спелеолошки комплекс пећина Орловача стављен је под заштиту на 27.015 хектара, са режимом заштите ИИ степена ("Службени гласник Републике Српске" број 117/11).

Пећина се налази на истоменом узвишењу у западном дијелу романијског свода, у сливу Мокрањске Миљацке, односно у долини њене десне притоке Сињаве. Са магистралним путем Сарајево - Соколац, у мјесту Сумбуловац, повезана је макадамским путем дужине 800 м. Од Пала је удаљена 10, а од Сарајева 15 км.

Главну природну вриједност у туристичко-спелеолошком комплексу представља пећина Орловача са својим каналима и уникатним накитом. Остале природне вриједности чине рјечица Сињава, стрме литице и околни терени погодни за шетњу и боравак у природи. Велику предност у туристичком развоју комплекса представља близина села и могућност укључивања локалног становништва у туристичку понуду, са својим смјештајним капацитетима, домаћом храном, производима домаће радиности.

Све ове природне вриједности нису биле довољне да пруже пуни доживљај боравка туристима у овом комплексу, јер нису постојали основни хигијенски и безбједносни услови за смјештај особља, пријем и боравак туриста на овом локалитету.

Проблем вањског уређења ријешен је реализацијом пројекта "Туристичко-спелеолошки комплекс пећина Орловача", који су финансирали Регија Пијемонт, Влада Италије и општина Пале у оквиру програма СееНет, вертикална акција 2Б: "Развој агротуризма у планинским подручјима БиХ". Вриједност пројекта је око 171.000 КМ, а реализован је у периоду 2010-2012. године. Аутор и реализатор пројекта је др Славко Кујунџић.

Циљеви пројекта постављени приликом кандидовања пројекта у потпуности су реализовани изградњом вањског уређења:

1. Поспјешивање економског развоја руралних брдскопланинских подручја општине Пале;
2. Успостављање дугорочне сарадње између општине Пале и италијанских партнера из Регије Пијемонт и Провинције Торино;

3. Валоризација природних и створених вриједности туристичко-спелеолошког комплекса пећина Орловача у туристичке сврхе.

У склопу свечаности посвећених дану и крсној слави општине Пале, Велика Госпојина, 27. августа 2012. године у употребу је предато вањско уређење пећине Орловаче које чине: улазна капија, објекат за смјештај особља и пријем туриста површине 42 м<sup>2</sup>, тоалет са три кабине и септичком јамом, стаза до пећине у комбинацији са степеништима дужине око 150 м, ограда поред стазе и на платоу испред улаза у пећину, надстрешница изнад улаза у пећину, анкерисане заштитне мреже изнад улаза висине 92 и ширине 10 метара. У објекту за особље и пријем туриста прикључени су вода и струја.

Овај комплекс је изузетно значајан за развој спелеолошког туризма општине Пале, града Источно Сарајево и Републике Српске. Због веома повољног туристичко-географског и саобраћајног положаја, близине великих урбаних центара, планине Јахорине има осигурану перспективу развоја. Комплекс је отворен за домаће и стране туристе, ученике основних и средњих школа, студенте факултета географије и сличних наставних програма, научноистраживачке институције. Створен је амбијент за покретање јавно-приватног партнерства у оквиру комплекса (изградња смјештајних и угоститељских капацитета, млинова...) с циљем унапређивања туристичке понуде у јег локалитета.

Јануар 2013. године  
Др Славко Кујунџић



# ВАРОШИЦА У КОЈОЈ СУ САХРАЊЕНЕ УСПОМЕНЕ

■ За пола вијека посјечено је више од шест милиона кубика најквалитетније четинарске шуме крај вароши у којој, од некадашњих четири хиљаде душа данас живи једва педесетак старијих, осталих ту да скончају на дједовини



Путеве и пруге, протеклих година и вијекова, до Пјеновца, насеобине десетак километара далеко од Хан Пијеска, градили су и Латини и Турци и Аустроугари... И Јерина, жена деспота Ђурђа Бранковића, и неки Словенац по имену Јосип Тавчар... Кажу да је у Пјеновцу, некад давно, било више пруга него путева.

До Пјеновца су друмове и пруге дизале и њима ходиле многе војске и владари. И сви они увијек са жељом да из њедара увијек лијепог мјеста посијеку што више шуме, не гледајући колико ће и шта остати онима чија је то дједовина.

Пјеновац се први пут озбиљније помиње од прије стотинак година, односно за вријеме Краљевине Југославије. Тада је имао око четири хиљаде становника, много пилана и водоводну и електромережу. Пјеновац је имао и аматерско позориште и тамбурашки оркестар и под земљом ледару из које се, и за илинданских врућина, могло попипати хладно пиће. Била је то варош која је, због шуме и шумског богатства каквог је било мало гдје на Балкану, још почетком двадесетог вијека, већ увелико закорачила у Европу.

Много прије других мјеста, Пјеновац је имао љекара. Долазио би он жељезницом, односно санитарским вагоном и на свакој станици пружао услуге. Имао је Пјеновац и телефонски везу са свијетом и уличну расвјету и то још 1908. године.

- За педесетак посљедњих година из шумских њедара Пјеновца посјечено је више од шест милиона кубика најквалитетније четинарске шуме. Од свега тога остала нам је данас пустош и варош која зараста у коров.

Уз пут од Сокоца према Хан Пијеску чује се прича о Зорану Пајићу и о његовом необичном миљенику. Ријеч је о дивљој свињи коју је овај човјек "припитомио" и која је била атракција за сваког ко би долазио у овај крај.

- Био је празник када сам са мојим миљеником одлазио у Соколац. Тада би он шетао уз ме баш што уз своје газде и њихови керови. Свугдје куда сам ја ишао био је и он, каже Зоран.

Зоран љубимца више нема. Када је порастао и почео исказивати своју праву дивљу ћуд, морао је скончати као и остали његови.

(7. март 2013)

У Пјеновцу је данас једва педесетак душа. Остали су само старији да скончају на дједовини, причао би старина Бранко Лучић.

У причама о прошлим, и овдје кажу херојским временима, у Пјеновцу никада не заборављају погибију народног хероја Славише Вајнера Чиче романијског.

Бранко Лучић, свједок тог догађаја и времена, прича како су двадесет и првог јануарског дана 1942. Чичу романијског, заједно са још 59 Титових пролетера, убили Нијемци.

- Убили су га они који су овдје дошли да сију смрт и да уморе све који су били уз народ и правду. Нису га убили четници како су то писали неки историчари. Био сам свједок. Видио сам како су тешко рањеног Чичу романијског одвели, нико не зна гдје, припадници њемачких планинских јединица, наставља Лучић.

Поред Славише Вајнера Чиче кога је Партија послала у Пјеновац да организује устанак, неко вријеме, пред сам крај Другог свјетског рата, у овом мјесту се скривао и Дража Михаиловић.

Прве двије године двадесетог вијека, поред домаћих радника, углавном шумарских, у Пјеновцу је било и око 800 Пољака, Чеха и Бјелоруса, али и неко-

лико стотина Италијана које су газде овдје довеле и богато плаћале да за њих сијеку шуму и обрађују дрво.

У Пјеновцу причају и поносе се истином да је Краљевина Југославије сиромасима дијелила земљу, шуму, ливаде и то на чак деведесет и девет година. Мађар Томаш Баћи у Пјеновцу је имао једну од четири сеоске кафане... Неки Јеврејин по презимену Головић имао је један од пет дућана... У Пјеновцу је био и неки Швабо Келер, ковач по занимању, који је имао највише посла пошто је, само за Словенца Јосипа Тавчара, у шуми радило 150 коњских запрега...

Веле да се у Бечу и данас чува трупац рекордер посјечен у шумама Пјеновца. Кажу да тако дебео никада до данас ни гдје није посјечен... У Пјеновцу и данас причају о томе како је са једног од изворишта вода у бремама, возом стизала чак до Беча.

Пјеновац већ одавно умире стојећи. Скончавати је почео прије четрдесетак година када је укинута пруга до ове насеобине. Данас су овдје остале успомене, на стотине празних објеката и аветињски пуста варош.

- У праву сте. Пјеновац заиста умире стојећи. Почело је то деведесетих година



када се и овдје кренуло неким другим токовима привређивања у шумарству. Све је и у Пјеновцу ишло како ваља и било добро када су у шумским ревирима радили домаћи људи. Када су се прилике промијениле и у Пјеновац почела долазити радна снага са стране, варошица је почела нестајати. Јесте да је наша управна зграда у Пјеновцу, али ни то није све.

Требало би чинити и нека системска рјешења да би се и у Пјеновац вратио

живот, каже Јанко Голијан, директор Шумског газдинства "Височник" у којем је данас око 290 запослених који чине све да би ово газдинство што успјешније пословало.

- Резултати пословања су позитивни, а послје изједначавања цијена, односно увођења јединствене цијене трупаца на цијелом подручју којим газдује и "Височник", али и сва друга газдинства у сасату "Шума Републике Српске" чини се да ћемо радити у још стабилнијим

привредним условима у којима, баш као и данас, не страхујемо за будућност "Височника", носиоца свеукупних привредних прилика у општини Хан Пијесак, опет ће директор Голијан истичући да газдинство на чијем је челу, располаже са двадесет хиљада хектара висококономске шуме те да у својим пословним књигама уписује 110.000 хектара етата чамових и букових дрвних сортимената.

Славиша САБЉИЋ

## Пројекти

# СПОМЕН-ОБИЉЕЖЈЕ ЈЕ ПОСВЕЋЕНО ГАВРИЛУ ПРИНЦИПУ

■ Шумско газдинство "Борја" Теслић и СО Теслић, Одсјек за развој као носилац пројекта, са циљем побољшања и унапређења газдовања шумама, поштујући принципе и критеријуме ФСЦ стандарда је у септембру 2012. године апликацијом пројекта "Уређење излетишта и спомен-обилежја "Принципово врело" у селу Прибинић, општина Теслић од Министарства туризма и трговине добило 5.000,00 КМ за уређење истог

Село Прибинић је једна од највећих мјесних заједница општине Теслић, смјештена уз магистрални пут Добој - Бања Лука. Од Теслића је удаљен 15 км, од манастира у Горњем Липљу 14 км, док је од ЗТЦ Бања Врућица удаљено 19 км. Дакле, сама локација је на правцу утврђене туристичке релације ЗТЦ -Борја - Горње Липље.

У близини центра мјесне заједнице, на 400 м од магистралног пута, идући неуређеном пјешачком стазом у боровој шуми, налази се спомен-обилежје "Принципово врело". Спомен-обилежје је посвећено Гаврилу Принципу, који је према предањима, често посјећивао село проводећи лијепе тренутке са својом пријатељицом, тадашњом сеоском учитељицом.

Изнад врела се издиже брдо Башиновац, обрастло чистом боровом шумом која погодује лијечењу плућних болести. Постоје писани подаци о намјерама тадашње аустроугарске власти да се на поменутој локацији изгради дјечји санаторијум што, нажалост, није реализовано. Дакле, потенцијали овог краја су већ одавно препознати.

Шума има природну самообнову, добро очувану, и није потребно улагање.

У току цијеле године, а посебно у прољетном и љетном периоду у Прибинићу се одржавају бројне манифестације, окупљања грађана, традиционални вјерски збор, спортска такмичења и сл.

Завршетком административне процедуре, потписивања уговора и остало, радови су кренули и већ у новембру се могло прошетати уређеном стазом до обновљеног и реконструисаног споменика, као и самог извора воде. У зимском периоду радови су заустављени, а првим појем околних птица и појавом висибоба се настављају. Радови су при крају, изградња надстрешнице, дрвених клупа...

Примарни циљ пројекта је стварање нове туристичке понуде која ће позитивно утицати на економију општине и посебно МЗ Прибинић, подстакнути даљи развој руралног подручја, те подићи свијест локалног становништва о природним вриједностима и заштити историјских споменика, као и заштити шума и шумског богатства.

Циљ нам је да на подручју Шумског газдинства "Борја" реализујемо што више сличних пројеката, за кориштење рекреативних сврха шума, да имамо чисте ријеке и потоке, да се свијест о заштити животне средине развија од предшколског узраста, а не да у оваквим природним љепотама остављамо смеће и пластику.

Светлана Н. Готовац



Према дефиницији, "ФСЦ сертификација газдовања шумама значи да се шумом и шумским земљиштем газдује према строгим еколошким, социјалним и економским стандардима".

ФСЦ сертификат представља велику част, чиме се међународно признаје да је газдовање шумама ЈПШ "Шуме Републике Српске" у складу са строгим критеријумима, а ово је уједно и признање шумарској струци у Републици Српској, а генерацијама да на одговоран начин газдују овим изузетно значајним националним ресурсом.

ФСЦ стандарди су засновани на принципима и критеријумима који воде бригу о економским, социјалним и еколошким компонентама газдовања шумама.







20 година Шумарског факултета у Бањалуци

# ШУМАРСКА НАУКА И ПРАКСА У ФУНКЦИЈИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ШУМАРСТВА

Поводом обиљежавања 20 година постојања, на Шумарском факултету у Бањалуци, од 01. до 04.11.2012. године одржана је Међународна конференција на тему: "Шумарска наука и пракса у функцији одрживог развоја шумарства - 20 година Шумарског факултета у Бањалуци". Конференција је одржана у сарадњи са IUFRO - International Union of Forest Research Organization, EFI - European Forest Institute и ЈПШ "Шуме Републике Српске" и Универзитетом из Бањалучке



Основни задатак конференције је био да пружи знање и да се развију практичне методе које ће омогућити одрживу равнотежу између људских потреба и природних шумских ресурса, између људских потреба и еколошког, економског и друштвеног развоја, као и између људских потреба и интереса власника шума. Шумарска наука и образовање на свим нивоима треба да буду прилагођени потребама шумарске праксе и одрживог шумарства.

Конференција је била усмјерена на разматрање улоге шумарске науке у шумарској пракси у смислу остварења различитих функција шуме и вриједности које су најрелевантније за одрживи развој у шумарству. Због тога, дискутовано је о еколошкој, економској и социјалној функцији шумских екосистема којима се газдује на различит начин. Конференција је имала холистички поглед на интеракцију између шумарске науке и праксе.

Међународна научна достигнућа и искуства из праксе која су презентована током конференције, омогућила су дефинисање појединих мјера за спречавање негативних утицаја на одрживи развој у шумарству, а дат је и подстицај за образовну дјелатност и повезивање истраживачке активности са шумарском праксом.

На конференцији је учествовало преко 150 учесника, и то из више од 20 земаља, са излагањем 76 усмене презентације, као и 25 постер презентације.

Након поздравних говора, у уводном дијелу конференције презентовано је шест пленарних реферата, који су се бавили главним питањима шумарске науке и праксе, у циљу одрживог развоја шумарства. Презентована су сљедећа пленарна предавања: 1. Alexander Buck: "Role of IUFRO in linking science and practice at the international level"; 2. Jurij Diaci, Зоран Говедар, Милун Крстић, Renzo Motta: "Im-

portance and perspectives of silviculture for science and practice of forestry"; 3. Бранко Главоњић, Драган Чомић: "Actual situation and tendencies of development of the south eastern Europe forest products market"; 4. Василије Исајев, Милан Матаруга, Ладислав Пауле, Alexander Alehandrov: "Application of biotechnology in forestry"; 5. Милан Медаревић, Андреј Бончина: "Main characteristics and prospects of the development of forest management planning in the NW Balkan"; 6. Милан Радовановић, Милован Пецељ: "The Heliocentric hypothesis on the origin of forest fires").

Након пленарних реферата, учесници су радили у одвојеним научним секцијама, и то: I - Шумарска екологија, климатске промјене и биодиверзитет шумских екосистема; II - Планирање газдовања шумама; III - Гајење шума и заштита шума; IV - Коришћење шума; V - Сјеменарство, расадничарство, пошумљавање и градске шуме; VI - Шумарска



политика, економија и организација у шумарству; VII - Образовање у шумарству. У оквиру свих наведених научних секција, укупно је одржано 76 усмених презентација, као и 25 постер презентација.

Дана, 03. новембра 2012. за све учеснике конференције организован је излет у прашуму "Јањ". Том приликом учесници су обавијештени о основним карактеристикама прашумског комплекса (директорка Роса Ракита и извршни директор Горан Јовић), њеној флори и фауни (мр Југослав Брујић) и њеним структурним карактеристикама и развојним фазама (мр Срђан Керен).

Овај скуп означио је почетак нове фазе у сарадњи између научника и стручњака из шумарства Републике Српске и других земаља. Дијелење знања и искуство је прилика за реализацију неколико занимљивих идеја.

Конференција којом је обиљежена двадесетогодишњица Шумарског факултета у Бањалуци, Република Српска /Босна и Херцеговина, пружила је снажан подстицај за едукативне активности и трансфер истраживачких активности у шумарску праксу.

Главни закључци конференције су:

1. Основни задатак конференције је да се пруже знања и развију практичне методе које ће омогућити равнотежу између људских потреба и природних шумских ресурса, између екологије, економије и друштвеног развоја, као и између интереса власника шуме.
2. Брзе еколошке и друштвене промјене и неусаглашени социјални захтјеви:
  - а. Многе опције су отворене
  - б. Социјални захтјеви, постојећа шумарска структура и традиција фаворизују интегрални концепт.

3. Перспективе гајења шума за науку и праксу одрживог развоја шумарства:
  - а. Адаптација гајења шума подразумева комбинацију области екологије и режим природних поремећаја,
  - б. Повезивање са другим дисциплинама (биологија, грађевинарство, пејзажна архитектура),
  - ц. Најбоље праксе и огледне површине,
  - д. Повезивање у оквиру шумарства (професионални рад, научни рад, педагошки рад и рад с јавношћу (не ПР или рекламе).
4. Планирање шума није само у писању планова, већ се ради о одлукама за управљање/газовање шумама.
5. Због много нових изазова у интеракцији између шумарства и социјалних захтјева, истакнуто је питање: да ли је концепт адаптивног планирања управљања шумама и даље релевантан?
6. Корист од биотехнологије у шумарству превазилазе економске предности - укључујући повећање производње, нижих трошкова за потрошаче, као и дрвеће модификовано за лаку прераду или специфичне производне вриједности - таквим еколошким предностима које помажу да се очува биодиверзитет и ублажавање глобалног загријавања.
7. Биотехнолошке иновације такође изазивају забринутост око биолошке безбједности и ефеката трансгених биљака на отпорност патогена и на природни екосистем, посебно питање генетске размјене између домаћих и дивљих популација.
8. Учешће пожара непознатог узрока у односу на укупан број пожара у Европи је око 43%. Штете од тих

несрећа варирају из године у годину, али суштински проблем је немогућност предвиђања мјеста и времена појављивања истих.

9. Производња дрвних пелета и ефикасније и еколошки прихватљивије сагорјевање, могло би да помогне шумарском сектору балканских земаља.
10. Регион је сврстан у групу оних који имају вишак резаног дрвета, тако да је његова тренутна улога да извози резано дрво, а не готове производе од дрвета.
11. Шумарска наука и образовање на свим нивоима треба да буде прилагођени потребама шумарске праксе и одрживог шумарства.

- Сарадничке институције и организације
- МЕЂУНАРОДНА УНИЈА ШУМАРСКИХ ИСТРАЖИВАЧКИХ ОРГАНИЗАЦИЈА
  - ЕВРОПСКИ ШУМАРСКИ ИНСТИТУТ
  - МИНИСТАРСТВО ОБРАЗОВАЊА И КУЛТУРЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
  - МИНИСТАРСТВО НАУКЕ И ТЕХНОЛОГИЈЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
  - МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ, ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
  - УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊАЛУЦИ
  - ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ ШУМАРСТВА "ШУМЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ"
  - АГЕНЦИЈА ЗА ШУМАРСТВО РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
  - НАЦИОНАЛНИ ПАРК "КОЗАРА" РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Др Маријана Каповић

## ПРОМОЦИЈА ДИПЛОМАЦА

# ПОВОДОМ 20 ГОДИНА ШУМАРСКОГ ФАКУЛТЕТА У БАЊАЛУЦИ

- Дана 21.12.2012. године Шумарски факултет Универзитета у Бањалуци је навршио 20 година постојања и том приликом промовисао магистре и дипломиране инжењере шумарства

Промоцији је присуствовао велики број уважених гостију који су заједно са особљем Шумарског факултета испратили у привреду још једну генерацију дипломираних инжењера шумарства. Скупу су се обратили проректор Универзитета у Бањалуци проф. др Божо Важић, помоћник министра за шумарство Горан Зубић, уважени гости са других универзитета, који су овом приликом нагласили значај и мјесто Шумарског факултета на Универзитету, али и у шумарској привреди.

Од оснивања па до данас Шумарски факултет је дао два доктора наука, три магистра наука, девет специјалиста, 503 дипломирана инжењера шумарства по старом наставном плану и 11 дипломираних инжењера по Болоњском систему. До



сада је на Шумарском факултету реализовано много научноистраживачких пројеката који су од великог значаја за шумарску праксу. У овој години је веома успјешно организована Међународна конференција на тему: "Шумарска наука и пракса у функцији одрживог развоја шумарства - 20 година Шумарског факултета у Бањалуци". Конференција је одржана у сарадњи са IUFRO - International Union of Forest Research Organization, EFI - European Forest Institute и ЈПШ "Шуме Републике Српске" и Универзитетом из Бањалуке.



Током протеклих година факултет је остварио много резултата у погледу кадровског оспособљавања, али је урађено недовољно када говоримо о изградњи зграде Шумарског факултета. Наиме, рад се још одвија на старој локацији у просторијама које не могу одговорити потребама овог факултета. У наредном периоду је потребно усмјерити све напоре у рјешавању питања зграде Шумарског факултета чиме би се начинио значајан искорак напријед у научном али и образовном смислу.

Др Маријана Каповић



## Захвалност за реаговања...

# ЧАСОПИС ОТВОРЕН ЗА СВЕ ДОБРОНАМЈЕРНЕ КОМЕНТАРЕ

- Главни и одговорни уредник, као и издавач (Јаков Галић) захваљују се проф. др Ратку Чомићу и Миленку Вишњићу, који су нам послали своје прилоге, као постицајне да се из фазе нереди крене у фазу усподстављања реда, што и јесте главна задаћа директора, управе, синдиката, као и уредника часописа и читалаца...
- Да бисмо дали максималан постицај, уводимо и рубрику "Мисли и идеје шумарских стручњака..."
- Пишите нам, али с моралном и грађанском одговорношћу, у складу са шумарском праксом и науком...

Информативно-стручни часопис "Шуме", Јавно предузеће шумарства "Шуме Републике Српске" и Јаков Галић, директор, Романијска 1, 71350 Соколац

Предмет: Коментар, са сугестијама и препорукама за побољшавање схватања у информативно-стручном часопису "Шуме" бр. 40, јесен 2012. године

*Поштовани,*

Прочитао сам "Уводник" (стр. 2) и интервију са Јаковом Галићем, директором Јавног предузећа шумарства "Шуме Републике Српске" (стр. 4-7). Схватио сам да су коначно отворена врата свима који желе да се конструктивним коментарима, сугестијама и препорукама придруже у побољшавању, односно рјешавању материјалне, финансијске, кадрове и моралне кризе у шумама и шумарству Републике Српске.

1. Од када је у шуме и шумарство ушло незајажљиво окружење, (крадљивци будућности, стр. 2), почела је материјална и финансијска штета, отимачина, као снажан узрок моралне кризе, чији су носиоци лица с лошим људским особинама. Овдје, нажалост, спадају и шумари који су свјесно, вјероватно и због својих интереса, били у спрези са наведеним штетним окружењем. Од овог времена шуме и шумарство као носиоци друштвеноекономског развоја више од 95% локалних заједница на подручју Републике Српске су запостављени, понижени (лов у мутном). Поштени и професионални шумари су изгубили повјерење сами у себе, протјерани су. Пресатло је традиционално шумарско дружење, као велика вриједност шумарске струке. Уводи се метод "завади па владај" (настају мржња и лоши међуљудски односи између шумара), затим страховлада, када није било дозвољено износити погубну истину о очигледним проблемима, колапсу у раду и пословању ЈПШ "Шуме Републике Српске" (табу тема). Многи који нису шумарског занимања посатли су главни шумари" (стр. 2). Незајажљиво окружење је раширених, али празних руку улазило у кућу све више осиромашеног домаћина, када је у питање доведен опстанак куће и домаћина, без којих нема ни самоодрживости окружења (самоубиство). За враћање изгубљеног статуса, ауторитета и повјерења потребан је "хируршки рез" и способан менаџмент, који ће око себе окупити, уважити и мотивисати првенствено поштене, професионалне и позитивно оријентисане шумаре. За ове сврхе треба, што је могуће прије формирати, организовати

и ангажовати компетентан тим из многољудног кадровског ресурса од око 1.000 дипломираних инжењера шумарства, економиста и правника, који ће изградити платформу на којој се оснива извођење шума и шумарства овог подручја на "зелену грану" (познати проблеми и добра пракса из прошлости). Увјерен сам да моје колеге и студенти имају снаге, хоће, знају и могу искористити ову последњу шансу. Треба их препознати, звати, уважити, мотивисати и правилно водити (не гонити), али без утицаја "крадљиваца будућности" (стр. 2). За овај веома озбиљан посао не треба ангажовати кадрове који се сами нуде и страначки намећу.

2. У шуму се мора вратити најмање толико вриједности (дуга), колико смо у прошлости и садашњости користили из овог природног ресурса. Претјерана дуговања према "Шуми" осиромашила су овај ресурс до нивоа његове минималне самоодрживости (пословни колапс). Више од пет година свјесно се прикрива истина о милионским губицима у ЈПШ "Шуме Републике Српске". Узроци су наравно лоше пословање, са неконтролисаним испорукама квалитетне и јефтине дрвне сировине "крадљивцима будућности" (стр. 2). Претјерана испорука дрвне сировине вјечитим пословним губитама из прераде дрвета, слабост је власника и корисника шума. Бесмислена су финансијска оптерећења ЈПШ "Шуме Републике Српске" (10% од укупног прихода) која се усмјеравају за редовну исплату високих личних примања административних радника у локалним заједницама (ненамјенски утрошак). Овдје спадају и неизмирена дуговања власника шума у својини Републике Српске, према свом шумском иметку (намјенска средства). Овај "лов у мутном", довео је ЈПШ "Шуме Републике Српске" до пониженог социјалног случаја, пословног колапса, када није у могућности да помогне само себи. За излаз из ове, у историји шумарства, први пут настале пословне кризе, првенствено власник шума у својини Републике Српске, треба да себи и околу себе уведе правни ред (уредити систем и власничке односе), гдје треба да схвати и поштује основно начело реда величина система вриједности и међусобне повезаности производње и коришћења дрвне сировине, да се паровилно и одговорно односи према својој законској обавези - да у шуму и шумарство врати најмање толико колико је узето из овог извора живота. При томе треба се руководити основним начелима одрживог



*Професор доктор, Ратко Чомић*

управљања шумама и шумским земљиштима, успјешном управљачком праксом на овом подручју из прошлости и садашњости шумарског окружења (најамње 15% за просту репродукцију шума, 15-20% од укупног прихода су средства за инвестиције).

3. Код рјешавања актуелних проблема у шумама и шумарству овог подручја треба бити поштен и самокритичан. Милионски пословни колапс ЈПШ "Шуме Републике Српске" јавна је тајна из далеке прошлости, која пада на терет изгубљеног ауторитета и морала многих. Свјесно смо лагали сами себе и народ чија је шума. Фиктивно смо приказивали остварену милионску пословну добит. И сада сами себи бацамо пепео у очи. Морамо спашавати оно што се може спасити. Основна начела, принципи и критеријуми одрживог управљања и газдовања шумама и шумским земљиштима на подручју Републике Српске су познати, не треба их измишљати и наметати. Треба што прије осигурати, такође познате управљачке механизме за реализацију циљева развоја шумарства за период 2011-2020. година.

За овај битан корак напријед потребно је организовати тематску конференцију о стању и проблемима у одрживости и развоју шума и шумарства Републике Српске. О шумама и шумарству компетентно могу распарвати и тражити рјешење, првенствено запоселни у шумарству овог подручја. Шифарције треба именовати и одстранити из шума и шумарства. Ову активност треба да формално воде невладине



организације из области шумарства (нема политичког притиска), наравно уз добронамјерно и конструктивно учешће, помоћ и подршку свих заинтересованих страна Републике Српске. При томе треба искључити носиоце и кориснике погубне приватизације државног капитала у шумарству (2001-2003. године ОДП), када је сломљена кичма шумама и шумарству овог подручја. Треба анализирати и усагласити кључне одредбе домаћег законодавства са основним начелима одрживог управљања и газдовања шумама и шумским земљиштем (међународни стандарди). Незаобилазно је, по вертикали и хоризонтално моделирати и усагласити унутрашњу организацију, ЈПШ "Шуме Републике Српске" (битна профитабилна организација шумских газдинстава и сервиса), а у односу на планиране циљеве развоја шумарства овог подручја у будућности (нпр. управа за шуме). За ове сврхе треба пројектовати и ангажовати потребан број, структуру и квалитет радне снаге (систематизација радних мјеста). Размислити о лабавом повезивању у један систем (нпр. кластер, или шумарску комору), производњу, пословање, управљање, газдовање, образовање кадрова, научноистраживачки рад и пројектовање у области шумарства и комплементарних дјелатности (институт за шумарство и прераду дрвета).

4. Нема простора и времена да се у овој кризној ситуацији бавимо сами собом. Морамо бити самокритични, конструктивни и прецизни у изјавама. Треба ставити под лупу, нпр. сасвим површне изјаве о изванредном стању квалитета система, производа и услуга сертифициваног ЈПШ "Шуме Републике Српске", гдје се у низу оцјена квалитета, од један до десет, истиче оцјена једанаест (11). Ово може бити или провокација или лоша намјера, којом се призива ревизија-губљење FSC сертификата (FSC критеријум бр. 5.1). У међународним стандардима (ISO-FSC и др) дефинисана мјера нивоа и величине квалитета није за похвалу) у случају када је, нпр. пословни губитак ЈПШ "Шуме Републике Српске", скоро на нивоу укупног годишњег прихода, гдје мање вриједни дрвени сортименти учествују са око 60% у оставреном обиму сјеча, када је цијена произвође дрвених сортимената (трошкови) преко 20% већа од њихове продајне цијене, када нема планиране изградње шумских путева и других инвестиција, када се претјераним вриједностима готове робе (залихе) неосновано подиже, равна приход у односу на расход (биланс стања и успјеха), када се у шуму враћа само 7% остварене вриједности продатих дрвених сортимената (припрема земљишта за природну обнову шума) итд. Зашто код правног нереда, агоније, многих неправилности

и моралне кризе повећавати плату, нпр. неуспјешним менаџерима, како ће на то реаговати успјешнији менаџери, запослени радници у цјелини (реакција синдикаат)? И у овој кризној ситуацији ризичан је и кадровски критеријум да се на 1.000 посјечених м<sup>3</sup> дрвне сировине може успјешно ангажовати један радник. Без озбиљне научне основе опасно је истицати вишак од око 2.000 радника. Моја процјена је да нема вишка поштених, професионалних и позитивно оријентисаних радника у шумарству Републике Српске (узгојно шумарство, нове биолошке фабрике). Упитно је, нпр. треба ли од чувара шума и одговорних лица чувати шуму (стр. 2), или нпр. до које мјере се може толерисати неодговорно и незаконито понашање појединаца, или како шумари могу спријечити ангажовање наметнутих и неспособних лица на одговорне функције у шумарству.

Наравно, није упитно нпр. обрнуто, како ангажовати и наградити све успјешне домаћине, или како побољшати ефекте ангажовања полиције, инспекције, правосудних, извршних и законодавних органа, како понижем и разочараним шумарима осигурати да поштено, професионално и позитивно одлучују о својој судбини, тј. о одрживости и развоју шума и шумарства Републике Српске...

Проф. др Ратко Чомић

## ШУМСКА МАФИЈА ПУСТОШИ СРПСКУ

■ У жељи да пронађем нешта забавно, нешта што ће смањити одбојност читалаца према озбиљним темама; трећи свјетски рат, мало ледено доба, Либија, Сирија, кренуо сам да истражујем, а где бих прво, него на уоутубе.цом страницама, и тако, налетим на наизглед забаван видео, под називом – "КРАДЉИВЦИ БУДУЋНОСТИ ИЛИ ШУМСКА МАФИЈА ПУСТОШИ ШУМЕ", аутора Недељка Жугића

Почетак видеа је истински забаван, али радост није дуго трајала, кад је аутор текста, снимања, монтаже и режије - Недељко Жугић, кренуо са нешто тужнијом причом од очекиване.

Видим, ово је опет озбиљна тема, али људска, па и моја радозналост је била јача и ја наставих да буљим. Оно што је следило, било је довољно да се коса диже на глави. Радован Симић се спомиње као жртва профитера, спомиње се народ који гладује, Јосиф Панчић, који је научно тврдио да је будућност једног народа директно зависна од шума - природе, да је све почело 1992, да је шумска мафија јача од воље и моћи власти...

Укратко, темељно урађена прича са детаљним и стручним објашњењима, укључујући и детаље о томе, како и колико један хектар хрстове шуме ослобађа кисеоника, колико је... "Да је мафија јача од воље власти...", е, ту настаје проблем и ту се нешта не поклапа. Бојим се да је аутор, штитећи властити дигнитет и достојанство и у намери да остане дискретан, био мало суздржан и мање критичан, али ја сам му ипак захвалан, јер је наговестио и начео суштину проблема.

Где су ту институције система - инспекције? Ту су инспекције, али да обезбеде безбедну пљачку шума - да заштите криминал. Кад макар, те инспекције, не би биле

отворено на страни мафије, народу би то служило за утеху, "макар нека се мафијашки плаше да не буду ухаћени". Али, ни толико од такзованих институција система. Можда, неће људи да се замере, а и провизија је стимулативна, па како се тога одрећи. Није ваљда народ крив и за криминал институција или га треба потпуно замјенити!? Можда с неким другим и бољим народом, који се неће ни на шта жалити?

Такође, поштено је рећи, да такво понашање није само специјалност актуелне власти, него више успешан наставак дешавања која су почела 1992, или и пре тога, годину-две, односно у време почетка припреме борбе за отаџбински рат.

Наравно, нису само шуме предмет интересовања "привредника", него и рудници, реке и све што припада овом јадном народу. Међутим, оно што нам може бити утеха у свему овоме, је чињеница да западни спонзори нису успели да добију много од онога што су планирали да ће добити, кроз своје "наметнуте" законе, него су вешто били предухитрени нашим вештим привредницима - кренули су у пљачку пре западњака.

Шта се могло и очекивати у земљи која има закон о приватизацији, на начин какав је; или, ваља ли такав закон уопште; или, је ли морално и нормално донети било какав



Миленко Вишњић

закон, који некоме омогућава отимање туђе? Како може појединац приватизовати туђе - народно, кад се још није слегла прашина ни око национализације, када је народ "приватизовао" од појединца!? Како могу бити покровитељи - Запад, таквих закона, демократи који се куну у светињу власништва. "Ниси редовно плаћао режије, зато идеш под стечај, доводимо ти новог домаћина - стечајног управника, а он ће



све припремити да то откупимо – приватизујемо", је, изгледа, модел по којем је све ситематски уништано, све оно што су градили, подизале и правиле генерације.

То је, такође кажу, наметнуто од Запада. Наметнуто, али и оберучке прихваћено, као начин понашања и пљачке. Тај закон о приватизацији је, додуше, донесен под притиском Запада и имао је за циљ да странци лакше дођу до наших природних богатстава и привредних објеката, али, не лежи враже, наши су били ти, који су прије реаговали, почели одмах, баш одмах, закон примењивати у пракси и почели са пљачком општенародне имовине.

Тако, оно што није срушено и покрадено у рату, срушено је под тим законом о приватизацији у миру. "Нама требају богати српски домаћини", говорило се своје-

времено на почетку рата и то је прихваћено од народа, јер народ је хтео "само да се ослободи социјализма". Народ је хтео "слободу", коју, наводно, није имао у предратном периоду и, како видимо, добио је!? Зар власници тих пилања - бренти, нису и део власти? Јесу, део су власти, посредно или непосредно - спонзоришући странке, да ли се оне звале СДС, СПРС, СНДС или, нека четврта.

Дакле, све што видимо на овом добро урађеном видеу, је непосредан или посредан учинак и дело неких од "више-страначких" странака. Ништа без њих, па ни ове наше демократије, како год је ми видели и називали. Коначно, једног дана, увек се те исте странке могу правдати да су биле под притиском такозване међународне заједнице, те су морале тако пљачкати, а то

што је земља остала уништена и пушта, рећи ће да нису мислили баш озболно - шалили се.

Тек долази време да се види шта је таква и њихова демократија донела овом, ни за шта кривом народу, сем што, кажу, нису волели оно пре рата. Шта ће остати да се помиње из овог времена, добро или лоше да се памти, тек ће видети будуће генерације? Нисам сигуран да ће бити много доброг, да се уз гусле помиње? Једно је сигурно, а то је, док је и једна од ових "демократски" опредељених странака на власти, пљачка народног блага неће престати.

И тако, дође неко време, кад паметан заћути, будала проговори, а фукара се много, много, обогати.

Миленко Вишњић

[http://milenkovicvic.blogspot.com/2012/03/blog-post\\_26.html](http://milenkovicvic.blogspot.com/2012/03/blog-post_26.html)

## НАША САРАДНИЦА ОДБРАНИЛА ДОКТОРСКУ ДИСЕРТАЦИЈУ ЗНАЧАЈ ДОБРОГ ПОЗНАВАЊА СВОЈСТАВА ШУМСКИХ ЗЕМЉИШТА

■ На Шумарском факултету, Универзитета у Београду, дана 05.03.2013. године је мр Маријана Каповић одбранила докторску дисертацију под насловом: "ШУМСКА ЗЕМЉИШТА ПЛАНИНЕ ЈАВОР У РЕПУБЛИЦИ СРПскоЈ" пред Комисијом у саставу: др Милан Кнежевић, редовни професор Универзитета у Београду Шумарског факултета; др Раде Цвјетићанин, ванредни професор Универзитета у Београду Шумарског факултета и др Михајло Марковић, редовни професор Пољопривредног факултета Универзитета у Бањалуци.

Маријана Каповић је рођена у Сокоцу 02.08.1978. године, гдје је завршила основну школу и средњу електротехничку школу. Шумарски факултет је уписала школске 2000/2001, а завршила 2005. године у Бањалуци, као студент генерације са просјечном оцјеном 8,81. Добитник је златне плакете од стране Универзитета у Бањалуци за постигнуте резултате током студирања. На Шумарском факултету у Бањалуци је стално запослена од новембра 2005. године, а у звање асистента на предмету педологија је изабрана у марту 2006. године. У априлу 2009. године, на Шумарском факултету у Београду, одбранила је магистарску тезу под називом "Дистрична смеђа земљишта - својства, класификација и њихов шумско-еколошки значај у Републици Српској" и на основу тога стекла академски назив магистар наука из области шумарства. У звање вишег асистента је изабрана у новембру 2009. године. Тему докторске дисертације под називом "Шумска земљишта планине Јавор у Републици Српској" је пријавила у јануару 2011. године на Шумарском факултету Универзитета у Београду. Зимски семестар 2012. године је провела на Универзитету у Миссури-јукао стипендијски програм. Усавршавање се односило на област ерозије и конзервације земљишта. До сада је објавила 10 научних и 2 стручна рада, те као координатор или као сарадник учествовала у 22 научноистраживачка пројекта. Такође је била ангажована као координатор израде стратегије развоја општине Соколац.

### Извод из извјештаја Комисије о урађеној докторској дисертацији

У уводу кандидат истиче значај доброг познавања својстава шумских земљишта,

пре свега са аспекта производње квалитетне биомасе и осталих функција, као и правилно искоришћење велике потенцијалне могућности шума Републике Српске. Основна средина за производњу биомасе, односно, најважнији ресурс у шумарству јесте шумско земљиште. Земљиште је природни ресурс са веома значајном еколошко-производном функцијом у терестричним екосистемама. Земљиште је важан члан многих екосистема као динамично природно тело и фундаменталан ресурс. Кандидат истиче потребу детаљнијег и потпунијег карактерисања земљишног покривача Републике Српске у циљу дугорочног планирања развоја шумарства. Ако се притом узме у обзир актуелност проблематике одрживог газдовања земљиштем, веома је важно познавање не само његове просторне варијабилности, него и његове плодности и продуктивности у различитим подручјима и различитим типовима вегетације. Потпуније карактерисање земљишног покривача ће поред осталог дати полазну основу за планирање потребних мера очувања и унапређења стања овог ресурса, те значајно допринети сигурнијем решавању проблема деградације земљишта не само у шумарском него и у другим привредним секторима.

У поглављу "Закључци" кандидат концизно, јасно и по логичном редоследу износи закључке до којих је дошао на основу проучавања у оквиру докторске дисертације. Кандидат истиче да се планина Јавор налази у источном делу Републике Српске, између општина Власеница и Хан Пијесак, одликује евидентном хетерогеношћу. Разнолике орографске карактеристике, изражена геолошка хетерогеност утичу на образовање и разноврсног



земљишног покривача. На истраживаном подручју највеће површине заузимају кречњаци, углавном на већим висинама и централном делу планине Јавор, затим пешчари, дијабаз-рожњачка формација и друге силикатне стене, на јужним, југозападним, северним и североисточним падинама. Локално се јављају перидотити и габродолерити, кварцни исубграовакни пешчари, лапоровити кречњаци и лапорци. Подручје има обележја планинске климе, са утицајима континенталне климе (од Власенице). Са повећањем надморске висине клима добија перхумидан карактер. Значајне штете причињавају олујни ветрови и снег у зимском периоду. Највећи дио масива Јавор покривају шуме букве и јеле са смрчом (*Piceo-Abieti-Fagetum*, Stef, et al. 1983). Мање површине заузимају шуме смрче и јеле (*Abieti-Picetumillyricum*, Stef, 1963), субалпјске шуме букве (*Fagetum subalpinum dinaricum*, Treg, 1957) чисте шуме смрче (*Piceetum abietis montanum Br.-Bl.* 1939), те различити прелазни стадијуми и заједнице трајног карактера које су пре свега условљене микроклиматским карактеристикама. Североисточне, делом источне падине Јавора покривају секундарне шуме букве у појасу шума букве, јеле и смрче лошијег квалитета и здравственог



стања стабала. Кандидат сматра да је ове површине неопходно постепено пошумљавати јелом и смрчком, у циљу превођења у високе шуме букве, јеле и смрче које би биле знатно продуктивније и квалитетније. Земљишта Јавора могу одговорити захтевима ових врста дрвећа, али је неопходно ускладити мере газдовања са овом препоруком и пошумити деградирани површине. Доминантни типови шумских земљишта на планини Јавор су црница, киселосмеђе земљиште, смеђе земљиште на кречњацима и илимеризовано земљиште. Знатно мање површине заузимају еутрично смеђе земљиште, подзол и смеђе подзолосто земљиште.

Кандидат истиче да су црнице (*kalko-melanosol*) веома распрострањен тип земљишта на кречњацима на истраживаном подручју. Добро су развијене, варијабилне дубине, структуриране, хумозне, са високом адсорптивном способношћу. На гребенима, стрмим падинама (уз њихову лакшу текстуру) су веома угрожене од ерозије. Свако отварање склопа узроковало би одношење овог вредног земљишта чија је функција превасходно заштитна. Кандидат сматра да еколошко-производна вредност проучених црница зависи од дубине, карактеристика климе, а затим и од орографије терена. Имајући у виду да су ово углавном добро развијена земљишта, повољних физичко-хемијских особина у условима планинске климе, може се закључити да им је продуктивност релативно добра, упркос дубини као лимитирајућем фактору. Мере газдовања у будућности потребно је усмерити ка трајној заштити неприступачних и стрмих кречњачких површина на Јавору у којима вегетација и земљиште имају не производну него заштитну функцију.

Ранкери (хумусно-силикатно земљиште) су везани за перидотите и габродолерите у подручју Дебелог брда. Скелетни су, иловасте текстуре и водопропустљиви. На истраживаном подручју утврђен је еутрични подтип хумусно-силикатног земљишта, са два варијетета: посмеђено-реголитични и колувијални; формаиловасти. Продуктивност ранкера, према кандидату, условљена је дубином, формом хумуса, макро и микроклиматским условима. Локални карактер ових земљишта више указује на њихов значај са аспекта очувања станишног диверзитета, док је продукциони аспект у другом плану. На основу проучавања, на истраживаном подручју, кандидат је закључио да еутрично смеђе земљиште (еутрични камбисол) заузима мале површине и везано је за габродолерите и лапоровите кречњаке. На перидотиту и габро-долериту текстурно припадају иловачама и песковитим иловачама, водопропустљива су и растресита углавном са високим садржајем скелета, док су на лапоровитом кречњаку веома збијена и непропусна. Мере газдовања у будућности потребно је усмерити ка трајној заштити неприступачних и стрмих кречњачких површина на Јавору у којима вегетација и земљиште имају не производну него заштитну функцију.

Смеђе кречњачко земљиште (калкокамбисол) је широко распрострањено на Јавору и биолошки је веома активно. Текстурно припадају иловачама до глиновитим иловачама у дубљим партијама профила. Присуство скелета повећава водопропустљивост што и поред тежег ме-

ханичко-гранулометријског састава чини смеђе земљиште сувим и топлим, нарочито на јужним експозицијама. Азота и калијума има довољно, а фосфор је у дефициту. Продуктивност им је одређена дубином физиолошки активног профила, станишним условима, степеном стеновитости и каменитости. Плитка и јако скелетна дубока смеђа земљишта по свом еколошко-производном потенцијалу су најсличнија црницама - односно продуктивност им је осредња. На јачим нагибима су подложна ерозији. На истраживаном подручју кандидат је утврдио присуство подзола. Образовање подзола везано је за специфичне ацидофилне услове у Партизан пољу (одел 106, ПЈ "Јавор") који се услед промене карактера супстрата смењују са бруниподзолима. Беструктурни су, лаког механичког састава иловасто песковитог до песковитоиловастог у дубљим хоризонтима. Концентрација хранива им је највећа у органогеном хоризонту богатом сировим хумусом. Садржај глине је највећи у Б2 хоризонту, где се таложе испране материје из површинских делова профила. Кандидат је издвојио хумусногвожђевити подтип, варијетет јаки подзол, а форма на кварцном пешчару. Природну вегетацију подзола сачињавају чисте смрчеве шуме, са боровником у спрату грмља и маховинама у спрату приземне флоре, па у том правцу треба деловати

приликом подизања култура односно уносити ацидофиле прилагођене овим условима.

Продуктивност проучених подзола је ниска. Издвојено налазиште подзола у Партизан пољу, сматра кандидат, треба издвојити у категорију ретких станишта, те заштитити због тога што су прилично ретки у Републици Српској и веома су значајни за очување станишног диверзитета. Смеђе подзолосто земљиште (бруниподзол) је просторно везано за подзоле. Развијено је на јужним експозицијама и благим нагибима Партизан поља, на крупнозрном пешчару. Ово су врло дубока земљишта, текстурно слабо диференцирана, песковито-иловастог механичког састава.

Заузимају топлије експозиције у условима слабије киселости супстрата и вегетације где се поред смрче јављају јела и буква. Хемијске особине показују одређену сличност са особинама подзола, нарочито ако посматрамо карактеристике адсорптивног комплекса. Обезбеђеност приступачним хранивима опада са дубином. Физиолошки активни фосфор је у дефициту, највише га има у органогеном хоризонту. На истраживаном подручју издвојен је подтип на крупнозрном пешчару, варијетет реголитично, а форма песковито-иловасто, слабо и средње скелетно...

## ЈОШ ЈЕДАН ШУМАР ДОКТОР НАУКА

■ Докторска дисертација је прилагођена садашњем времену и обрађује актуелни тренутак борбе за очување здраве животне средине и њених ресурса

Наш колега шумар Славко Кујунџић, дугогодишњи сарадник нашег листа са девет објављених стручних радова, докторирао је на Филозофском факултету Универзитета у Источном Сарајеву, Одсек за географију, 3. фебруара 2012. године и стекао титулу доктора географских наука. Пред комисијом од пет чланова одбранио је докторску дисертацију под називом Географски простор Источног Сарајева, проблем отпада и његов утицај на животну средину. Комисију су сачињавали еминентни професори: коментори Милутин Љешевић (Универзитет у Београду) и Јован Средојевић (Универзитет у Зеници), Стево Пашалић, Горан Мутабиџија и Слађана Петронић (Универзитет у Источном Сарајеву).

Бави се изучавањем проблема отпада на простору Источног Сарајева са аспекта утицаја на животну средину, здравље људи и развој простора. У дисертацији су извршена истраживања и обрађене двије различите, али међусобно повезане тематске цјелине. У првој тематској цјелини обрађен је географски простор Источног Сарајева, како би се упознали са простором на коме се врши истраживање. У другој тематској цјелини обрађен је проблем отпада, његов утицај на животну средину и њене ресурсе, развој простора са посебним освртом на туризам. Обрађене су



следеће врсте отпада: комунални, медицински, индустријски, грађевински, пољопривредни, отпад из каменолома, отпад са дивљих депонија, отпадне воде.

Утврђено је и анализирано постојеће стање, идентификовани проблеми у вези са отпадом, анализиран утицај отпада на животну средину и њене основне ресурсе: воду, ваздух, земљиште, биљни и животињски свијет, са аспекта могућег негативног утицаја на здравље људи и развој простора.

У дисертацији је понуђен приједлог мјера санације постојећег стања и начин управљања отпадом у наредном периоду.

Н. Жугић



# ГРАЂАНИ

ЗА ДОБРОБИТ ЧОВЈЕКА И ПРИРОДЕ ЗАШТИТИМО НАШЕ ШУМЕ ОД ПОЖАРА

Уколико уочите пожар хитно обавијестите:

**123** ВАТРОГАСЦИ, **122** ПОЛИЦИЈА,

**08 00 50 02**

БЕСПЛАТАН ТЕЛЕФОН ЈПШ "ШУМЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ"

полицијску станицу, ватрогасно друштво, шумско газдинство

■ **БЛАГОВРЕМЕНА ДОЈАВА  
ЈЕ ГАРАНЦИЈА УСПЈЕШНОГ  
ГАШЕЊА ПОЖАРА**

■ **ПРЕКО 80% СВИХ ПОЖАРА  
НАСТАЈЕ СЛУЧАЈНО БАЧЕНИМ  
ОПУШКОМ, ОСТАЦИМА ВАТРЕ  
НАКОН ИЗЛЕТА, ПАЉЕЊЕМ  
ТРАВЕ У АГРАРУ...**

## ЧУВАЈМО СВОЈЕ ШУМЕ

Ин мемориам

**Станко Бабић**  
(1955-2012)



Имам тешку и непријатну дужност да се у име Шумског газдинства "Борја" Теслић опростимо од нашег дугогодишњег радника Станка Бабића.

Није се могао отети подмуклој болести па је затворио очи у педесет осмој години.

Тужна истина о његовој смрти потресла је све његове радне колеге, пријатеље, комшије, а посебно чланове његове породице.

Рођен је 16.01.1955. године у Горњем Очаушу.

Четворогодишњу основну школу завршио је у Очаушу а остала четири разреда у Прибинићу.

Машинску техничку школу завршио је у Лукавцу 1976. године, а вишу техничку школу у Бихаћу 1988. године.

Радни однос је започео у Бихаћу, да би 01.04.1980. године дошао у Дрвну индустрију "Борја" ООУР Шумарство.

Из шумарства прелази у "Борје" од 28.06.2001. до 30.08.2002. године, те од 2002. до 16.03.2006. године врши самосталну дјелатност.

У шумарство долази поново 17.03.2006. године на радно мјесто референт заштите на раду и противпожарне заштите, гдје и завршава радни вијек својом изненадном смрћу.

Његовим одласком осјећамо празнину једног присног другарства, скромности и несебичног залагања на послу и бриге према својим најближим.

У нама навиру сјећања на вријеме које смо провели заједно, на његов благи лик друга и пријатеља.

Својим људским врлинама задужио нас је да га се с поштовањем трајно сјећамо.

Његови шумари га неће заборавити - остаће им у трајној успомени, јер је то и твоја заслуга.

Нисмо те могли отети од смрти, али ћемо те отети од заборава!

Колектив ШПГ "Борја" Теслић



Сјеменски објекти у функцији сакупљања генетички квалитетног сјемена представљају посебан вид очувања генофонда дрвећа и жбуња.



Панчићева оморика, најлепши четинар наших шума са ареалом у кањону ријеке Дрине

Регистроване сјеменске састојине Панчићеве оморике као ендемичне врсте и терцијерног реликта у којима се врши сакупљање сјемена.

У циљу заштите генофонда шумских врста дрвећа, у петнаест организационих дијелова ЈПШ "Шуме Републике Српске", постоји 47 регистрованих сјеменских објеката. На површини 564 ha уређених сјеменских састојина врши се сакупљање најквалитетнијег шумског сјемена.



"Центар за сјеменско-расадничку производњу" Добош, Дирекција Николе Пашића 41, 74000 Добош, тел./факс 053 / 203 - 091, 053 / 224 - 503 e-mail: csrp@sumers.org

Расадник "Станови" Добош Станови 66, тел. 053 / 288 490

Расадник "Бишина" Шековићи, РЈ "Бишина" Шековићи, тел. / факс 056 / 654 551, 056 / 654 550 e-mail: r.j.bisina@teol.net

Расадник "Ступине" Невесиње РЈ "Ступине" Невесиње

Расадник "Петковача" Брчко Ул. Узуновића бр. 2, 76000 Брчко Дистрикт, тел. 049 / 232 760, 049 / 482 031 (расадник) тел./факс 049 / 232 - 761 e-mail: jpsrjbc@teol.net

Расадник "Горња Пухарска" Приједор, тел. 052 / 485 274, факс 052 / 489 114

www.sumers.org



ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ ШУМАРСТВА  
Шуме Републике Српске  
а.д. СОКОЛАЦ



**ЦЕНТАР ЗА СЈЕМЕНСКО-РАСАДНИЧКУ ПРОИЗВОДЊУ ДОБОШ**



**ИЗ ШИРОКОГ СПЕКТРА ДЈЕЛАТНОСТИ ЦЕНТРА ЗА СЈЕМЕНСКО РАСАДНИЧКУ ПРОИЗВОДЊУ ИЗДВАЈАМО ПРОИЗВОДЊУ И ПРОДАЈУ САДНОГ МАТЕРИЈАЛА, ПРОЈЕКТОВАЊЕ ПАРКОВА, ВРТОВА, ОКУЋНИЦА, ИЗВОЂЕЊЕ РАДОВА ПО СОПСТВЕНИМ И ДРУГИМ ПРОЈЕКТИМА**

АСОРТИМАН ШУМСКОГ И ХОРТИКУЛТУРНОГ СЈЕМЕНА

- Abies (ЈЕЛА)
- Chamaecyparis (ПАЧЕМПРЕС)
- Cedrus (КЕДАР)
- Cupressus (ЧЕМПРЕС)
- Ginco (ГИНКО)
- Larix (АРИШ)
- Piceae (СМРЧА)
- Pinus (БОР)
- Pseudotsuga (ДУГЛАЗИЈА)
- Thuja (ТУЈА)
- Acer (ЈАВОР)
- Aesculus (ДИВЉИ КЕСТЕН)
- Betula (БРЕЗА)
- Castanea (ПИТОМИ КЕСТЕН)
- Cornus (ЛИЈЕСКА)
- Carpinus (ГРАБ)
- Celtis (КОПРИВИЋ)
- Fagus (БУКВА)
- Fraxinus (ЈАСЕН)
- Quercus (ХРАСТ)
- Robinia (БАГРЕМ)
- Sorbus (МУКИЊА)
- Tilia (ЛИПА)
- воћкарице
- украсно шибље



АСОРТИМАН ШУМСКИХ И ХОРТИКУЛТУРНИХ САДНИЦА

- Abies (ЈЕЛА)
- Larix (АРИШ)
- Piceae (СМРЧА)
- Pinus (БОР)
- Pseudotsuga (ДУГЛАЗИЈА)
- Cupressus (ЧЕМПРЕС)
- Thuja (ТУЈА)
- Acer (ЈАВОР)
- Fagus (БУКВА)
- Fraxinus (ЈАСЕН)
- Quercus (ХРАСТ)
- Robinia (БАГРЕМ)
- Tilia (ЛИПА)
- Betula (БРЕЗА)
- Celtis (КОПРИВИЋ)
- Castanea ПИТОМИ КЕСТЕН)
- Cornus (ЛИЈЕСКА)
- Juglans (ОРАХ)
- Malus (ЈАБУКА)
- Prunus (ТРЕШЊА)
- Pyrus (КРУШКА)
- Sorbus (МУКИЊА)
- Carpinus (ГРАБ)
- остале воћкарице
- украсно шибље



У С Л У Г Е :

- ПРОЈЕКТОВАЊЕ У ШУМАРСТВУ И ХОРТИКУЛТУРИ
- РЕАЛИЗАЦИЈА ПРОЈЕКТА
- ПОШУМЉАВАЊЕ
- ТРАНСПОРТ САДНОГ МАТЕРИЈАЛА
- ОДРЖАВАЊЕ ЗЕЛЕНИХ ПОВРШИНА
- ОСНИВАЊЕ ТРАВЊАКА
- ОСНИВАЊЕ ЖИВИХ ОГРАДА



ИЗ ПОНУДЕ ИЗДВАЈАМО ПРОИЗВОДЊУ И ПРОДАЈУ:

- ЉЕКОВИТОГ И АРОМАТИЧНОГ БИЉА
- УКРАСНИХ ЕЛЕМЕНАТА (НОВОГОДИШЊЕ ЈЕЛКЕ, ОРНАМЕНТАЛНО ЗЕЛЕНИЛО, ШИШАРИЦЕ, ПЛОДОВИ)
- РУЖЕ, ЖИВЕ ОГРАДЕ, ПУЗАВИЦЕ, ПЕРЕНЕ, ЦВИЈЕЋЕ
- ОСТАЛИ ПРОИЗВОДИ (ЧАЈЕВИ, ЈЕСТИВЕ ГЉИВЕ, СУШЕНО ВОЋЕ, ЈАБУКОВО СИРЋЕ, РАКИЈА, ТРАВНИ БУСЕН, СУПСТРАТИ)

